

Erster Theil.

Jahrgang 1810 bis 1814 incl.

CZĘŚĆ PIERWSZA.

Rocznik 1810 do 1814 włącznie.

BIBLIOTEKA
BOCHENSKICH

Годы 1810 до 1814
включительно

России 1810 до 1814
года

Sammlung

mehrerer

das Großherzogthum Posen

angehenden

Verordnungen

aus den Jahren 1810 bis 1817.

Erster Theil.

Posen,

gedruckt bei W. Decker et Comp.

ZBIÓR

rozmaitych

WIELKIEGO XIĘSTWA POZNAŃSKIEGO

dotyczących

USTAW

z lat 1810 do 1817.

CZEŚĆ PIERWSZA.

POZNAŃ,

Czcionkami W. Dekera i Spółki.

403910

II

1810-1814

Biblioteka Jagiellońska

1002357477

Bibl. Jagiell.
1969 C KZ 546/148

Gesetz-Sammlung

ZBIÓR PRAW

für die

dla

Königlichen Preussischen Staaten.

Kraiów Królestwa Pruskiego.

Jahrgang 1810.

Roku 1810.

No. I.

Nro. I.

(No. 1. des Originals.) Königliche Verordnung über die Erscheinung und den Verkauf der neuen Gesetz-Sammlung. Vom 27sten Oktober 1810.

(Nro. 1. oryginału.) Ustawa Królewska względem wydawania i sprzedawania nowego Zbioru Praw. Z dnia 27. Października 1810.

Wir Friedrich Wilhelm III., von Gottes Gnaden König von Preußen ꝛc. ꝛc.

My FRYDERYK WILHELM,
z Bożey Łaski, Król Pruski etc. etc.

In Betracht, daß die bisherige Publikation aller gemeiner Gesetze weder an sich den vorgesezten Zweck gehörig erreicht, noch den Gebrauch und die Uebersicht erleichtert, verordnen Wir hiermit:

Zważywszy, że dotychczasowe ogłaszanie powszechnych ustaw ani samo w sobie do zamierzonego nie doprowadza celu, ani też użycia lub obięcia onychże nie ułatwia, stanowiemy ninieyszém:

§. 1. Es soll für die gesammte Monarchie eine Gesetzsammlung erscheinen, und es werden in dieselbe alle die vom heutigen Tage an erlassenen Gesetze und Verordnungen aufgenommen, welche mehr als ein einzelnes Regierungsdepartement betreffen.

§. 1. Dla całej Monarchii ma wychodzić ieden Zbiór praw, i w tymże wszelkie od dnia dzisiejszego wydawane prawa i ustawy, więcey iak iednego Departamentu Regencyinego tyczące się, byđz maia umieszczane.

§. 2. Es soll für jedes Regierungsdepartement ein Departementsblatt erscheinen, in welches alle Vorschriften und Publikationen aufzunehmen sind, welche das Departement allein betreffen.

§. 2. Dla każdego Departamentu Regencyinego ma wychodzić Dziennik Departamentowy, w którym wszelkie przepisy i obwieszczenia do Departamentu li tylko ściągające się, umieszczane byđz maia.

§. 3. Die allgemeine Gesetzsammlung erscheint in Quarto: die Redaktion erfolgt im Bureau Unsers Jahrgang 1810.

§. 3. Powszechny Zbiór Praw wydawanym będzie in quarto. Redakcyja onegoż nastąpi [1]

Staatskanzlers, der gesammte Debit aber durch das General-Postamt.

§. 4. Der Preis des Jahrganges ist vorläufig auf 2 Thlr. festgesetzt, und wird stets auf $\frac{1}{4}$ Jahr vorausbezahlt.

§. 5. Zur Haltung der Gesesammlung sind verpflichtet:

- a) alle obere und untere Staatsbehörden, welche die Kosten aus ihren Fonds bestreiten;
- b) alle Magisträte;
- c) alle höhere Militärpersonen mit Einschluß der Staabsoffiziere;
- d) die Patrimonialgerichte jeder Art;
- e) alle Räte bei unsern Ministerien, desgleichen alle Räte, Assessoren und Referendarien bei Landes-Collegien;
- f) alle Landräthe;
- g) alle Superintendenten;
- h) alle Domainenbeamte;
- i) alle Gemeinden.

§. 6. Die für die letztern dadurch entstehenden Kosten werden als Gemeindeausgaben betrachtet und aufgebracht. Die Gemeindevorsteher sind für die genaue und gewissenhafte Sammlung und Aufbewahrung verantwortlich und die Obrigkeiten verpflichtet, alle mangelnde Stücke sogleich auf Kosten der Gemeinde wieder anzuschaffen.

§. 7. Die Staatsbehörden, Regiments-Chefs, Landräthe und Magisträte senden binnen 14 Tagen Nachweisungen an das General-Postamt über den Bedarf an Exemplarien.

§. 8. Jeder, der nicht zur Haltung der Gesesammlung verpflichtet ist, kann darauf halbjährig bei den Postämtern abonniren.

§. 9. Ueber Einnahme und Ausgabe wird beim General-Postamt genaue Rechnung geführt, und der Ueberschuß in die Staatskassen abgeliefert.

w Biorze Naszego Kanclerza Stanu, a rozdawanie na wszystkie strony, przez Pocztaamt generalny.

§. 4. Zapłata na rok tymczasowo na dwa talary ustanawia się, i zawsze ćwierćrocznie zaliczoną być ma.

§. 5. Do trzymania Zbioru Praw są obowiązani:

- a) wszelkie wyższe i niższe Władze krajowe, które koszta z swych funduszów opędzają;
- b) wszystkie Magistraty;
- c) wszystkie wyższe osoby stanu wojskowego z włączeniem Oficerów sztabowych;
- d) wszystkie Sądy patrymonialne;
- e) wszyscy Konsyliarze w Naszych Ministeriach, oraz Konsyliarze, Assessorowie i Referendaryusze przy władzach Departamentowych;
- f) wszyscy Konsyliarze Ziemiańscy;
- g) wszyscy Superintendentenci;
- h) wszyscy Urzędnicy Domanialni;
- i) wszystkie gminy.

§. 6. Koszta dla gmin z tego powodu wynikłe, jako wydatek gminny uważane i znoszone będą. Przełożeni gmin za rzetelne i sumienne zbieranie i zachowanie są w odpowiedzi, a Zwierzchności obowiązane, wszelkie brakujące szczegóły natychmiast na koszt gminy znowu zakupić.

§. 7. Władze krajowe, Szefowie półków, Konsyliarze Ziemiańscy i Magistraty w ciągu dni czternastu prześlą Pocztaamtowi generalnemu wykazy potrzebney ilości exemplarzy.

§. 8. Każdykolwiek nie mający obowiązku trzymania Zbioru Praw, na półrocze w Pocztaamtach abonować może.

§. 9. Względem dochodu i wydatku ścisły rachunek w Pocztaamtzie generalnym będzie utrzymywany, a nadbiór do Kass krajowych złożonym zostanie.

§. 10. Die Gesesammlung wird in Unsern Staaten portofrei versandt.

Potsdam, den 27. Oktober 1810.

Friedrich Wilhelm.
v. Hardenberg.

§. 10. Zbiór Praw w kraiach Naszych przesyłanym będzie pocztą bez opłaty portoryi.

Poczdami dnia 27. Października 1810.

FRYDERYK WILHELM.
v. Hardenberg.

No. 2.

(No. 2. d. D.) Verordnung über die veränderte Verfassung aller obersten Staatsbehörden in der Preussischen Monarchie. Vom 27sten Oktober 1810.

Wir Friedrich Wilhelm, von Gottes Gnaden, König von Preußen &c. &c.

Schon unter dem 16ten Dezember 1808 haben Wir eine veränderte Verfassung der obersten Staatsbehörden für Unsere Monarchie, jedoch nur theilweise festgesetzt. Die seitdem hinzu gekommenen Erfahrungen und die Ernennung eines Staatskanzlers veranlassen Uns jetzt, jener Verfassung vollständige Bestimmungen durch die gegenwärtige Verordnung zu geben.

Wir ordnen einen Staatsrath an, und werden theils in diesem Allerhöchstselbst, bei persönlicher Anwesenheit darin, theils aus Unserm Cabinet Unsere Befehle und Entscheidungen erlassen.

Den Vorsitz im Staatsrath führt unter Unserm Befehl der Staatskanzler.

Der Staatsrath besteht:

- I. aus den Prinzen Unseres Hauses, welche nach erreichtem achtzehnten Lebensjahre ihren Sitz darin nehmen können.
- II. aus dem Staatskanzler.

Er hat unter Unsern Befehlen die Oberaufsicht und Kontrolle jeder Verwaltung ohne Ausnahme, und steht insofern an der Spitze einer jeden, daß er:

- 1) Rechenschaft und Auskunft über jeden Gegenstand fordern und in jedem Fall Maafregeln und

Nro. 2.

(Nro. 2. oryg.) Ustawa względem zmiany w urzędzeniu wszystkich Władz naywyższych Rządowych w Monarchii Pruskiej. Z d. 27. Paździer. 1810.

My FRYDERYK WILHELM,
z Bożey Łaski, Król Pruski etc. etc.

Już w dniu 16. Grudnia 1808. wyrzekliśmy lecz cząstkowie tylko, zmianę w urzędzeniu naywyższych Władz Rządowych w Monarchii Naszey. Doświadczenia od owego czasu uczynione i Nominacya Kanclerza Stanu, powodują Nas do nadania przez obecną ustawę dokładnych postanowień rzeczonemu urzędzeniu.

Ustanawiamy Radę Stanu, która pod naywyższą Naszą w niey bytność, bezpośrednio od Nas lub też z Gabinetu Naszego, rozkazy Nasze i rozporządzenia odbierać będzie.

Kanclerz Stanu pod rozkazem Naszym w Radzie Stanu przydować będzie.

Rada Stanu składa się:

- I. z Xiążąt domu Naszego, którzy po doyciu ośmnastego roku wieku, w niey zasiadać mogą.
- II. z Kanclerza Stanu.

On to pod Naszym rozkazem mieć będzie dozór naywyższy i kontrolę nad każdym Wydziałem administracyi bez wyjątku. W tym względzie znajduie się Tenże na czele każdego Wydziału, tak dalece: iż

- 1) mocen zażądać odpowiedzi i objaśnienia względem bądź iakiegokolwiek przedmio-
[1*]

Anordnungen zu dem Zweck suspendiren kann, um Unsere Befehle darüber einzuholen, oder da, wo die Bestimmung des Staatsraths eintritt, diese zu veranlassen;

- 2) in außerordentlichen und dringenden Fällen, oder wo Wir ihn besonders dazu beauftragen, zu verfügen befugt ist. Die Behörden müssen alsdann die Anordnungen desselben, wofür er Uns verantwortlich ist, befolgen.

Im Kabinet ist er Unser erster und nächster Rath, im Staatsrath Präsident desselben. Uebrigens werden ihm folgende Geschäfte besonders übertragen;

- 1) Soll er die Ministerien des Innern und der Finanzen übernehmen, bis Wir für gut finden, beide Ministerien mit eigenen Ministern zu besetzen, jedoch, da der Staatskanzler die Leitung dieser Ministerien nur im Allgemeinen und in Absicht auf wichtige Gegenstände übernehmen kann, dergestalt, daß die Hauptzweige derselben besonderen für die Ausführung verantwortlicher, dem Staatskanzler untergeordneten Chefs vertrauet werden;
- 2) denjenigen Antheil an den Geschäften des auswärtigen Departements nehmen, welcher unten näher bestimmt werden wird.
Ferner besorgt er:
- 3) die Angelegenheiten Unsers Königlichem Hause und Unserer Familie;
- 4) die Verhandlungen mit den Ständen, insofern sie vor die höchste Behörde gehören;
- 5) die Angelegenheiten der höheren Polizei;
- 6) was die Ehrenlehen, die höchste geistlichen Würden, als die bischöflichen Erbämter, höhere Hofchargen, Orden, Rang und Etikette ic. und andere Hoffachen betrifft.

Unmittelbar untergeordnet sind ihm

- 7) das Archiv,

tu, i w każdym razie urządzenia i postanowienia zawiesić tym celem, aby Nasze w tym względzie odebrał rozkazy, lub też, gdzie Rada Stanu stanowić powinna, decyzyą oneyże wyiedział;

- 2) iż w nadzwyczajnych i nagłych przypadkach, albo gdziebyśmy go szczególniej do tego upoważnili, mocen iest decydować. W tym razie Władze Rządowe postanowienia Jego, za które Nam iest odpowiedzialnym, dopełnić są obowiązane.

W Gabinetcie iest on naypierwszym i naybliższym Naszym Konsyliarzem, w Radzie Stanu Prezydującym. Zresztą następujące przedmioty szczególniej mu poruczamy:

- 1) Ma on obiąć Ministerium spraw wewnętrznych i finansów, a to aż dotąd, gdy uznamy za dobre oddzielnych wyznaczyć Ministrów. Gdy iednak Kanclerz Stanu wprowadzeniem tychże Ministrów w ogóle tylko i względem ważnych przedmiotów zaiąć się może, więc główniejsze onychże Wydziały oddzielnym, za wykonanie odpowiedzialnym, i Kanclerzowi Stanu podległym Naczelnikom powierzone być mają;
- 2) mieć będzie udział w interessach Departamentu zewnętrznego, taki, iaki poniżej oznaczonym zostanie.
Daley:
- 3) trudnić się będzie interessami Królewskiego domu Naszego i Naszey rodziny;
- 4) prowadzić będzie czynności z Stanami, iezeli takowe do naywyższej Władzy należą;
- 5) również załatwi interessa policyi wyższej i
- 6) to wszystko, co się tycze lennów koronnych, naywyższych dostoięństw duchownych, iako to Biskupów, wyższych dostoięństw nadwornych, orderów, rangi i etykiety i innych interessów nadwornych. Bezpośrednio pod Nim zostają:
- 7) Archivum,

8) die Oberrechnungskammer.
 III. Aus den Staatsministern, oder andern Unserer Ráthe, die Chefs der Verwaltungsweige sind.

Die Ministerien bestehen in dem:

- 1) Ministerium des Innern,
- 2) Ministerium der Finanzen,
- 3) Ministerium der Justiz,
- 4) Ministerium der auswärtigen Angelegenheiten,
- 5) Ministerium des Kriegs-Departements.

Das Ministerium des Innern hat folgende Abtheilungen, deren jede einen besonderen Chef erhält, welche Sitz und Stimme im Staatsrathe haben:

a) für die allgemeine Polizei im ausgedehntesten Sinn, dazu auch das Medizinalwesen gehört;

b) für die Gewerbe und den Handel;

c) für den Cultus und öffentlichen Unterricht;

d) für das Postwesen.

Das Ministerium der Finanzen:

a) für die sämmtlichen Einkünfte des Staats;

b) für das General-Kassenwesen und die Geldinstitute.

IV. Aus dem Staats-Sekretair.

Er sorgt für die eigentliche Geschäftsführung des Staatsraths, führt während der Berathung das Protokoll darüber, und contrasignirt die von dem Staatskanzler zu vollziehenden Beschlüsse. Auch ist er Präsident der Befehs- und Ober-Examinations-Kommission.

V. Aus Mitgliedern, die Unser Allerhöchstes Vertrauen dazu besonders berufen wird. Ihre Ernennung geschieht nicht auf Lebenszeit, sondern auf die von Uns bestimmte Frist, oder für einen bestimmten Gegenstand.

So weit Wir nicht Allerhöchstselbst bei persönlicher Anwesenheit im Staatsrath Unsere Befehle und Entscheidungen ertheilen, geschieht solches aus Unserm

R a b i n e t.

In diesem haben beständigen Vortrag:

- 1) der Staatskanzler,
- 2) ein Geheimer Kabinetstath,

8) Główna Izba obrachunkowa.
 III. Z Ministrów Stanu, lub innych Naszych K... którzy są Naczelnikami wystracyjnych.

Ministeria są:

- 1) Ministerium spraw wewnętrznych,
- 2) Ministerium finansów,
- 3) Ministerium sprawiedliwości,
- 4) Ministerium interesów zewnętrznych,
- 5) Ministerium Departamentu wojennego,

Ministerium spraw wewnętrznych ma następujące Wydziały, których odrębni Naczelnicy miejsce i głos w Radzie Stanu zabierają:

a) Wydział ogólnej Policji w nayrozciąglejszym znaczeniu, z objęciem oraz interesów lekarskich.

b) Wydział przemysłu i handlu.

c) Wydział obrządków religijnych i oświecenia publicznego.

d) Wydział poczt.

Ministerium finansów ma:

a) Wydział wszelkich dochodów krajowych;

b) Wydział generalnych interesów kassowych i Instytutów pieniężnych.

IV. Z Sekretarza Stanu.

Do niego należy właściwe prowadzenie czynności Rady Stanu, i redakcja protokołu w czasie naradzenia się, a decyzje przez Kanclerza Stanu podpisać się mające, jego podpisem zaświadczone będą. Jest oraz Prezesem Kommissyi Prawodawczej i Kommissyi naywyższej Examinacyjnej.

V. Z Członków, których Nasze naywyższe zaufanie szczególniej do tego powoła. Nominacya onychże nie jest dożywotnia, tylko na czas przez Nas wyznaczony, albo też dla szczególniej oznaczonego przedmiotu.

Ile pod naywyższą naszą bytność w Radzie Stanu, nie wydamy Naszych rozkazów i decyzji, nastąpi to z Naszego

G a b i n e t u.

W tym zasiadają ciągle:

- 1) Kanclerz Stanu,
- 2) jeden Tajny Konsyliarz Gabinetowy,

3) in Militairsachen, diejenigen Militairpersonen, welche Wir dazu bestimmen.
In Absicht auf den Beschäftigungszustand
Einrichtung statt:

1) Alle Sachen gehen gerade zu Unserer Hof-
eigenen Eröffnung an Uns;

2) Wir werden sodann befehlen, was etwa in ein-
zelnen Fällen sogleich, es sei in Militair- oder
Hof- und Civilsachen, darauf verfügt werden soll;

3) Alles übrige wird abgesondert:

A. in Militairsachen,

a) allgemeine und solche, die Einfluss auf die
Landesverwaltung haben,

b) rein militairische Angelegenheiten;

B. in Hof- und Civilsachen.

Die Militairsachen werden hierauf bei der Ab-
theilung für solche; die Hof- und Militairsachen bei
derjenigen, welche für diese bestimmt und wobei der
Geheime Kabinetstath angestellt ist, in die Journale
eingetragen.

4) Hierauf werden die allgemeinen Militairsachen
und solche, welche Einfluss auf die Landesver-
waltung haben, desgleichen die Hof- und Civil-
sachen, täglich dem Staatskanzler mit Auszügen
aus den Journalen überschiedt, welcher diejeni-
gen auswählt, die er selbst vortragen will, die
übrigen aber theils dem Kabinetstath zum Vor-
trag zurückgiebt, theils den Departements-Mini-
stern und dem Chef des allgemeinen Kriegs-De-
partements zustellt, damit diese Uns in der ge-
meinschaftlichen Konferenz davon Vortrag ma-
chen. Die andern Chefs der Abtheilungen der
Ministerien des Innern und der Finanzen er-
scheinen nur dann bei diesen Vorträgen, wenn
Wir es entweder besonders befehlen, um sie
über diesen oder jenen Gegenstand Selbst zu hö-
ren, oder der Staatskanzler ihnen Vorträge über-
trägt. Sachen, die ohne Verfügung von Uns
an die Behörden übergeben werden, desgleichen
solche, die bloß zum Bericht gehen, werden von
dem Kabinetstath sogleich mit der nöthigen Ver-

3) w przedmiotach militarnych, osoby wo-
skowe do tego przez Nas wyznaczone.

Względem toku czynności następujące u-
rządzenie ma miejsce:

1) Wszelkie sprawy przychodzą do Nas do
własnoręcznego najwyższego Naszego o-
tworzenia;

2) rozkazujemy następnie, co w szczegó-
lnych przypadkach natychmiast, bądź to
w przedmiotach militarnych bądź Na-
dwornych, lub też cywilnych, ma być
zadecydowaném;

3) Wszystko inne dzieli się:

A. na interessa militarne

a) ogólne i na administracją krajową
wpływ mające,

b) li tylko wojskowego przedmiotu.

B. na interessa nadworne i cywilne.

Początek sprawy militarne w właściwym wy-
dziale, sprawy nadworne i cywilne w swym
wydziale, do którego Tajny Konsyliarz Gabi-
netowy należy, do Dzienników wciągnięte
zostaną.

4) Następnie sprawy militarne ogólne i
wpływ na administracją krajową mające,
niemniej sprawy nadworne i cywilne wraz
z wyciągami z Dzienników, co dzień prze-
słane będą Kanclerzowi Stanu. Ten obie-
ra z nich te, które Nam sam zechce przed-
stawić, inne zaś częścią Tajnemu Kony-
liarzowi Gabinetowemu w celu przedsta-
wienia ich zwraca, częścią też Ministrom
wydziałowym i Naczelnikowi ogólnego
wydziału wojennego prześle, aby ci na
wspólném posiedzeniu sprawę z nich zda-
li. Inni Naczelnicy wydziałów Ministerii
spraw wewnętrznych i finansów, za od-
dzielny tylko Naszym rozkazem, w celu
powzięcia ich zdania w iednym lub dru-
gim przedmiocie, lub wtenczas, gdy im
Kanclerz Stanu przedstawienie iakowych
interessów poleci, na posiedzeniu rzeczo-
ném znajdować się mogą. sprawy bez
decyzji Naszey Władzom oddadzą się ma-

fügung versehen, aber mit den übrigen an den Staatskanzler geschickt, damit er von Allem un-
terrichtet bleibe. Er läßt sie dann aus seinem Bureau absenden. Die rein militairischen Sachen zu A. b. werden zwar nach dem bisherigen Geschäftsgange behandelt und bedürfen der Sendung an den Staatskanzler nicht, damit er aber das Ganze übersehe, soll ihm wöchentlich zweimal ein Auszug aus den Journalen darüber mitgetheilt werden.

- 5) Alle Konzepte der ergehenden Kabinettsbefehle werden bei demjenigen entworfen, welcher den Vortrag darüber bei Uns gehabt hat, sodann dem Staatskanzler, insofern es nicht die rein militairischen Sachen zu A. b. betrifft, vorgelegt, in dessen Bureau rein geschrieben, und die Reinschriften gelangen dann an Uns zu Unserer Genehmigung und Vollziehung. Erfolgt diese, so werden sie von dem Kabinettsrath abgeschickt. Werden von Uns Erinnerungen gemacht, oder andere Befehle gegeben, so gehen die Ausfertigungen mit jenen an den Staatskanzler zurück.
- 6) Die Befehle, welche Wir (nach 2. oben) gleich unmittelbar erlassen, werden dem Staatskanzler sogleich abschriftlich zugefertigt, insofern sie nicht zu den unter A. b. benannten rein militairischen Sachen gehören.
- 7) Ueber den Abgang der Sachen werden ebenfalls Journale, so wie die eingeführten Kabinettsordres Bücher gehalten.
- 8) Der Staatskanzler kann den Kabinetts-Vorträgen beiwohnen, so oft er es nöthig findet, oder Uns Selbst Vorträge zu machen hat.
- 9) Die übrigen Staatsminister und der Chef des allgemeinen Kriegs-Departements tragen Uns

iaße, niemney proste tylko raporta, przez Taynego Konsyliarza gabinetowego w potrzebną opatrzone decyzją, wraz z innymi Kanclerzowi Stanu podane bydź maia, a to, aby o wszystkim miał wiadomość. Z iego potém bióra odchodzą w miejsce przeznaczenia swego. Interessa li tylko militarne ad A. b. obracane wprawdzie będą podług dotychczasowego postępowania, i nie potrzeba, iżby Kanclerzowi Stanu przesłane były; wszelakoż, aby tenże miał obraz ogółu, w tydzień po dwa razy wyciąg z Dzienników w tey mierze, ma mu bydź udzielonym.

- 5) Expedycya czyli redakcya wychodzących rozkazów gabinetowych należy do tego, który Nam sprawę przedstawił, poczem takowa Kanclerzowi Stanu, ieżeli niedotycze się interesów li militarnych ad A. b. przedstawioną, w Jego biórze na czysto przepisana i Nam do zatwierdzenia i podpisu przedstawioną zostanie. Skoro to nastąpi, Konsyliarz gabinetowy takowe rozesłę. Gdy znajdziemy co do napomknienia, lub inne wydamy rozkazy, więc expedycye wraz z nimi do Kanclerza Stanu zwracają się.
- 6) Rozkazy ad 2. powyżey, bezpośrednio od Nas wychodzące, Kanclerzowi Stanu natychmiast w kopii udzielone zostaną, ieżeli nie tyczą się spraw ad A. b. wymienionych, li militarnych.
- 7) Również Dzienniki tak co do odesłania spraw, iakoteż zaprowadzone iuż księgi rozkazów gabinetowych, nadal utrzymywane będą.
- 8) Kanclerz Stanu musi bydź przytomnym przy przedstawieniu referatów gabinetowych, kiedy tylko za potrzebę to uzna, albo gdy sam rzeczy przedstawiać Nam będzie.
- 9) Inni Ministrowie Stanu i Naczelnik ogólnego wydziału woienego w tydzień raz,

wöchentlich einmal in Gegenwart des Staatskanzlers vor, wie bisher.

Auf Reisen begleiten Uns nach Unserer jedesmaligen Bestimmung diejenigen, welche Wir dazu ausersehen werden. Bei dem bloßen Wechsel Unseres Aufenthalts in Berlin, Potsdam, Charlottenburg etc. kommen die vorbenannten Personen zum Vortrag, so wie es vorhin bestimmt ist.

Der Staatsrath

hat keine Verwaltung. Zu seinem Wirkungskreise gehören bloß:

- 1) alle Gesetze, Verfassungs- und Verwaltungs-Normen, so daß sämmtliche Vorschläge zu neuen, oder zu Aufhebung und Abänderung von vorhandenen, durch ihn an Uns zur Sanction gelangen müssen. Bei geheimen diplomatischen Angelegenheiten, als Bündnissen und dergleichen, tritt jedoch an die Stelle des Staatsraths der Staatskanzler.
- 2) Diejenigen Gegenstände, bei welchen ein gemeinschaftliches Interesse verschiedener Ministerien, aber keine Vereinigung zwischen ihnen statt findet.
- 3) Die jährlichen schriftlichen Darstellungen der Staatsminister von ihrer Verwaltung.
- 4) Alle solche Gegenstände, welche an den Staatsrath entweder durch schon bestehende oder noch erfolgende Gesetze, oder in einzelnen Fällen von Uns Allerhöchst Selbst gewiesen werden; und
- 5) diejenigen Gegenstände, bei welchen der Staatskanzler die Ausführung suspendirt hat, insofern sie überhaupt zum Geschäftskreise des Staatsraths gehören; dieses kann nur Sachen und nicht Personen betreffen, in Absicht der letzten gelangt es an Uns unmittelbar.

Vorgetragen im Staatsrath, werden alle zu seinem Wirkungskreise gehörige Sachen, nachdem sie vorher an ihn abgegeben worden, von den betreffenden Staatsministern und Departementschef selbst, jedoch so, daß ihnen von dem Staatskanzler ein

w przytomności Kanclerza Stanu przedstawiać Nam będą sposobem dotychczasowym.

W podróżach znajdować się będą przy Nasci, których do tego powołamy. W czasie mego tylko przejeżdżania się z Berlina do Poczdamu, Szarlottenburga etc. osoby wyżej wyrażone przedstawiać będą sprawy, iak powyżey postanowiono.

R a d a S t a n u

nietrudni się administracją. Do obrębu działania Jey należą tylko:

- 1) wszystkie prawa i prawidła urzędzenia i administracyi, w ten sposób: iż wszelkie projekta do nowych, albo do zniesienia lub zmiany już będących ustaw, przez nią pod Nasze zatwierdzenie przychodzić muszą. Co do interesów tajnych dyplomatycznych, iako to: aliansów i t. p. miejsce Rady Stanu zajmuie Kanclerz Stanu.
- 2) przedmioty takowe, w których wspólny interes odrębnych Ministeriów i nieiedność w tym względzie zachodzi;
- 3) roczne piśmienne wykazy Ministrów Stanu z poruczonej im administracyi;
- 4) wszystkie przedmioty takie, które podług praw już będących lub podług przyszyłych urzędzeń albo też w szczególnych przypadkach za Naszym naywyższym rozkazem, do Rady Stanu wskazane zostaią; i
- 5) przedmioty te, w których Kanclerz Stanu wykonanie zawiesił, jeżeli takowe do działań Rady Stanu należą, iednak to tylko tyczyć się może rzeczy, nie osób, względem których Nam bezpośrednio sprawa zdana zostanie.

Gdy rzeczy do obrębu działania Rady Stanu należące, Jey zostaną oddane, takowe w Radzie, a to przez właściwych Ministrów Stanu i Naczelnika wydziału przedstawione będą; wszelako Kanclerz, członka Rady, iednak nie

nicht administrierendes Mitglied des Staatsraths als Korreferent beigeordnet werden kann.

Nach erfolgter Berathung giebt die Mehrheit der Stimmen den Beschluß des Staatsraths. Ist solche zweifelhaft, so wird von allen anwesenden Mitgliedern, die Prinzen und der Präsidenten eingeschlossen, mit gleichem Stimmrecht darüber gestimmt. Bei Stimmgleichheit giebt die Stimme des Staatskanzlers den Ausschlag.

Den Vorsitz dabei führt der Staatskanzler, die übrige Geschäftsführung liegt dem Staatssekretair ob. Dieser faßt das Protokoll über die Berathung und den Beschluß ab.

Der Beschluß wird Uns zur Entscheidung vorgelegt, und zwar insofern eine Verwaltungsbehörde dazu Veranlassung gab, durch diese selbst.

Bei Beschlüssen über Angelegenheiten, die der Staatskanzler suspendirt hat und streitigen Gegenständen, bedarf es dieser Vorlegung nicht, wenn die betreffenden Ministerien sich dabei beruhigen.

Der Staatsrath versammelt sich wöchentlich einmal und wenn es erforderlich ist, außerordentlich. Die Prinzen Unsers Hauses ausgenommen, dürfen die übrigen Mitglieder, insofern sie nicht durch Abwesenheit oder Krankheit abgehalten sind, darin nicht fehlen.

Unter dem Staatsrath unmittelbar stehen:

- 1) Die Gesetz-Kommission für die gesammte Gesetzgebung. Sobald sie neu eingerichtet seyn wird, soll uns kein Vorschlag zu einem neuen Gesetz, oder zur Abschaffung und Veränderung eines vorhandenen eher vorgelegt werden, bevor sie nicht darüber mit ihrem Gutachten gehört worden ist.
- 2) Die Ober-Examinations-Kommission für sämmtliche Civil-Ministerien, welche durch Prüfung zu allen Raths- und ähnlichen Stellen auf gleichmäßige Tauglichkeit aller solcher Civil-beamteten hinwirken, und darnach eingerichtet werden soll.

w wydziale administracyi pracującego, iako Korreferenta przydadz będzie mocen.

Po naradzeniu się, większość głosów wskazuje decyzją Rady Stanu. Gdyby takowa była wątpliwą, natenczas wszyscy pzytomni członkowie oraz Xiążęta i Prezes, równém prawem głosują. Równość głosów Kanclerz Stanu rozwiązuje.

Kanclerz Stanu prezyduje, a dalsze prowadzenie czynności, należy do Sekretarza Stanu, który sporządza wywód słowny względem naradzenia się i uchwały.

Uchwała takowa, a jeżeli iey Władza iaka Administracyina poszukiwała, przez nią, Nam do zatwierdzenia przedstawioną zostanie.

Co do decyzji w przedmiotach, którey wykonanie zawiesił Kanclerz Stanu i w przedmiotach spornych, nie potrzeba nam iey przedstawić, skoro właściwe Ministeria na niey zaprzestają.

Rada Stanu raz w tydzień, a w razie potrzeby, nadzwyczajnie się zgromadza. Prócz Xiążąt domu Naszego, inni Członkowie, chyba nieprzytomność lub choroba była im na przeszkodzie, znajdować się tam muszą.

Bezpośrednio pod Radą Stanu zostawiają:

- 1) Kommissya prawodawcza dla całego prawodawstwa. Skoro na nowo urządzoną zostanie, żaden projekt do nowego prawa, lub uchylenia albo zmiany już będącego nie prędzey, aż po wysłuchaniu zdania iey, przedstawiony Nam bydz nie ma.
- 2) Kommissya naywyższa examina-cyina dla wszystkich Ministeriów cywilnych, która przez badanie zdatności do wszelkich urzędów Konsyliarskich lub podobnych, ma działać ku usposobieniu w równą zdatność wszystkich takowych urzędników cywilnych i podług tego urządzona bydz ma.

In beiden Kommissionen führt der Staatssekretär den Vorsitz und sammelt dadurch Resultate für seine Verhältnisse im Staatsrath.

3) Das Plenum der wissenschaftlich-technischen Deputationen sämmtlicher Ministerial-Departements.

Dagegen stehen nicht unter dem Staatsrath, sondern unter dem Staatskanzler unmittelbar:

1) Die Oberrechnungs-Kammer als vorzügliches Hilfsmittel bei seiner Oberaufsicht und obersten Kontrolle der Verwaltungs-Behörden. Sie ist Revisions-Behörde für alle Rechnungen und Etats über alle und jede Landesherrliche Fonds ohne Ausnahme.

2) Das Archiv.

Bei Stellen-Besetzungen dieser sämmtlichen Behörden werden von dem Staatsrath und Staatskanzler die für die Staatsminister geltenden Vorschriften beobachtet.

Die Staatsminister und die Departements-Chefs.

Jeder Staatsminister führt die ihm anvertraute Verwaltung selbstständig, unter unmittelbarer Verantwortlichkeit gegen Uns Allerhöchst selbst. Sie berichten darüber an Uns und erhalten von Uns die Befehle darüber. Dem Staatskanzler sind sie schuldig, auf sein Verlangen Rechenschaft und Auskunft über jeden Gegenstand ihrer Verwaltung zu geben und auf seine eingelegten Suspensiv-Anordnungen die ihrigen bis zu Unserer oder des Staatsraths Bestimmung einzustellen, auch seine Verfügungen in den oben erwähnten außerordentlichen und dringenden, oder durch Unsere besonderen Aufträge veranlaßten Fällen, zu befolgen.

Die den Abtheilungen der Ministerien des Innern und der Finanzen vorgesezten Chefs sind verantwortlich für die Ausführung; holen in allgemeinen und wichtigen Dingen die Anweisungen des Staats-

W obydwóch tych Kommissyach przyduie Sekretarz Stanu zbierając objaśnienia z względem na stosunki jego w Radzie Stanu potrzebne.

3) Plenum Deputacyi naukowo-technicznych z wszystkich Wydziałów Ministerialnych.

Przeciwnie zaś, nie pod Radą Stanu, ale bezpośrednio pod Kanclerzem Stanu zostają:

1) Główna Izba obrachunkowa jako szczególniejszy środek w celu załatwienia mu najwyższego dozoru i kontroli Władz administracyjnych. Jest ona Władzą rewidującą wszystkie rachunki i etaty i względem wszelkich funduszków krajowych bez wyjątku.

2) Archivum.

Co do wybierania i mianowania na urzędy przy wszystkich tych Władzach, Rada Stanu i Kanclerz Stanu stosować się będą do przepisów Ministrów Stanu obowiązujących.

Ministrowie Stanu i Naczelnicy Wydziałów.

Każdy Minister Stanu prowadzi poruczoną mu administracją, udzielnie, pod obowiązkiem bezpośredniej dla Nas odpowiedzialności. Zdaią Nam w tym względzie sprawę i Nasze odbierają rozkazy. Wienni są Kanclerzowi stanu na żądanie Jego odpowiedzieć i dać objaśnienie względem każdego przedmiotu ich administracyi, i w skutek wydanych przez niego urzędzeń zawieszających wstrzymać swe własne aż do decyzji Naszey lub Rady Stanu, niemniej są obowiązani dopełnić rozkazów jego w powyżey wytkniętych nadzwyczajnych i nagłych przypadkach albo takich, do których szczególnymi rozkazami Naszymi daliśmy powód.

Naczelnicy w Wydziałach Ministerii spraw wewnętrznych i finansów są odpowiedzialni za wykonanie czynności do nich należących; w ogólnych i ważnych przedmiotach udadzą się

Kanzlers, als Ministers des Innern und der Finanzen ein, richten aber ihre Berichte an Uns. Sie stellen solche ohne Ausnahme dem Staatskanzler zu, welcher seine Bestimmung entweder durch sein beigesetztes vidi ausdrückt; oder seine abweichende Meinung beifügt. Dem Chef des Departements für die allgemeine Polizei des Ministeriums des Innern müssen die übrigen Minister und Departements-Chefs für das statistische Bureau alljährlich die statistischen Nachrichten ihres Geschäfts-Bereichs mittheilen, und so, wie er sie verlangt, beschaffen. Jeder Minister und Departements-Chef muß, insofern ein Gegenstand seiner Verwaltung in den Wirkungskreis anderer Minister oder Departementschefs einschlägt, mit diesen Rücksprache nehmen und gemeinschaftlich verfahren; können sie sich darüber nicht vereinigen, so gehört die Sache zum Staatsrath.

Ueberhaupt muß in diesem, obgleich er nicht administrirend ist, dennoch in Dingen, wo eine gemeinsame Berathung möglich oder nöthig ist, diese erfolgen; der Staatskanzler soll hierüber besonders halten.

Die dem einen Ministerium oder Departement notwendigen oder nützlichen Nachrichten des andern, theilt dieses ihm unaufgefordert mit.

Die in jedem Departement angestellten vortragenden Räte haben blos beratende Stimme, die Direktoren der einzelnen Unterabtheilungen aber, in solchen eine entscheidende.

Die Minister verfügen in ihrer Verwaltung auf ihre Verantwortlichkeit, jedoch sind folgende Gegenstände an Unsere Allerhöchste Genehmigung gebunden, die also eingeholt werden muß:

1) Alle Gesetze, Verfassungs- und Verwaltungsnormen, es mag auf neue, oder Aufhebung und Abänderung der vorhandenen ankommen; der Antrag gelange an Uns durch den Staatsrath;

2) alle Haupt-Etats und Pläne;

3) bei Verwendung des etatsmäßigen Fonds,

do Kanclerza Stanu iako Ministra spraw wewnętrznych i finansów po iego rozkazy, raporta iednak swe do Nas wystósują. Bez wyjątku takowe Kanclerzowi Stanu oddadzą, który przychylenie swe do wniosku wyrazi dodaniem swego: vidi, albo też załączy przeciwnie swe zdanie. Naczelnikowi Wydziału ogólney policyi Ministerii spraw wewnętrznych, inni Ministrowie i Naczelnicy wydziałów winni udzielić rokrocznie wszelkie wiadomości statystyczne na pożytek bióra statystycznego, i takowe wiadomości podług wniosków iego zebrać. Każdy Minister i Naczelnik wydziału, gdy przedmiot iego ma związek z czynnościami innych Ministrów lub Naczelników wydziałowych, z nimi znosić się i wspólnie postępować powinien; jeżeli w tey mierze różnego są zdania, rzecz do Rady Stanu należy.

Lubo Rada Stanu nie trudni się administracją, wszelakoż ogólnie w rzeczach tych, gdzie wspólne naradzenie się iest potrzebnem lub pożytecznem, takowe nastąpić powinno, nad czém Kanclerz Stanu szczególnie czuwać będzie.

Wiadomości iednemu Ministerium lub wydziałowi z obrębu drugiego potrzebne, z tądz bez wniosku o to udzielane byćdź mają.

Konsyliarze Referenci w każdym wydziale ustanowieni głos mają naradzezy, Dyrektorowie iednak pojedynczych pod-wydziałów w tychże mają głos stanowczy.

Ministrowie w obrębie ich administracyi stanowią pod własną odpowiedzialnością. Następujące iednak przedmioty zawisły od Naszey najwyższej aprobacyi, która zatem wyiednaną byćdź musi:

1) Wszelkie prawa i prawidła powszechnie urządzeń i administracyi, czyli to nowe, czyli do uchylenia lub zmienienia będących zamierzaiące. Wniosek o to przychodzi do Nas przez Radę Stanu;

2) wszystkie główne etaty i plany;

3) w interessie szafowania funduszami etatowymi,

- a) neue Besoldungen und Besoldungszulagen, wenn
- 1) der Fall einen Rath ihres Departements, oder eine neue Art von Dienern betrifft;
  - 2) überhaupt Normalsätze für die Zahl der Diener, und der höchste Besoldungssatz für solche vorgeschrieben sind, und eine Abänderung beabsichtigt wird.
- b) Pensions-Bewilligungen, insoweit nicht schon bestimmte Grundsätze vorgeschrieben sind, oder eine Ausnahme davon bezweckt wird;
- c) Gnadengeschenke und außerordentliche Unterstüzungen, so weit dazu bei Unsern Dienern die Gehaltserparnisse, und in andern Fällen der jedem Departement ausgefetzte extraordinaire Fond nicht reichen, oder bestimmte Normalsummen überschritten werden.
- d) Ausgaben, die durch Veränderung der Administration, oder neue Anlagen verursacht werden, oder bei Aufstellung des Etats noch nicht in Anschlag gebracht worden sind.
- 4) Nicht etatsmäßige Administrationsausgaben, welche etatsmäßig gemacht werden sollen, in den Fällen, wenn
- a) Unsere Genehmigung schon bei etatsmäßigen erforderlich seyn würde;
  - b) oder sie auf einen Generaletat in Ansaß kommen sollen,
  - c) oder die erhöhte Ausgabe nicht durch erhöhte Einnahme gedeckt wird;
- 5) die Ernennung der Rätthe bei allen Departements und Provinzial-Landes-Kollegien, so wie aller Diener, die theils höher, theils mit solchen in gleicher Kategorie, nicht blos in gleichem Range stehen und deren Bestellungen zu vollziehen, Wir Uns vorbehalten;
- 6) Die Ertheilung von Titeln, welche den Raths-Charakter geben;
- a) w razie nowych pensyi i dodatków do onychże
- 1) gdy przypadek ściąga się do Konsyliarza z ich wydziału lub do nowo ustanowić się mających urzędników;
  - 2) gdy stała ilość urzędników i najwyższy stopień pensyi dla nich jest postanowiony, a idzie o zmianę w tey mierze;
- b) udzielenie pensyi emerytalnych, gdy nie ma w tey mierze ustanowionych zasad, albo gdy wyjątek w tym względzie ma nastąpić.
- c) Podarunki i inne nadzwyczajne przypomóżki, iak dalece co do urzędników Naszych, oszczędzenia pensyi, a w innych przypadkach summa nadzwyczajna dla każdego wydziału wyznaczona nie wystarcza, lub gdy nad ilość takową ma być expensowano.
- d) Wydatki, które są skutkiem zmiany w administracyi lub nowych urzędzeń, albo które przy sporządzeniu etatu nie były rachowane.
- 4) Wydatki administracyjne nie etatowe; gdy mają być przeistoczone na etatowe, w tenczas, gdy
- a) co do etatowych approbacya Nasza byłaby potrzebną;
  - b) albo gdy mają być umieszczone w generalnym etacie;
  - c) albo gdy podwyższony dochód nie wystarczy na zastąpienie podwyższonego wydatku;
- 5) mianowanie Konsyliarzy w wszystkich Władzach wydziałowych i prowincjonalno-kraiovych, również wszystkich urzędników wyższego lub równego stopnia, chociaż nie w iedney randze będących; których to mianowanie sobie zachowujemy.
- 6) Udzielenie dostojęństw, z tytułem Konsyliarza połączonych;

7) überhaupt größere Gnadenbewilligungen.
 Außerdem muß jeder Staatsminister und Chef der Abtheilungen der Ministerien des Innern und der Finanzen Uns vorlegen:

8) seine jährliche Hauptrechnung von seiner Verwaltung durch den Staatsrath, und zwar zu der Zeit, da er die General-Etatsentwürfe einreicht;

9) einen halbjährigen Haupt-Kassenextrakt und Abschluß seiner Verwaltung; der Chef der Abtheilung des Finanzministeriums für das General-Kassenwesen und die Geldinstitute jedoch monatlich.

Jeder Minister und Chef einer Abtheilung verfügt an die ihm untergeordneten Behörden für sich allein, an andre nicht ohne Rücksprache und Gemeinschaft mit dem ihnen vorgesezten Minister oder Departements-Chef.

Wir wollen, daß der bisher noch immer beibehaltene Curialstil, welcher nichts Anderes ist, als der Stil des gemeinen Lebens längst verfloßener Zeiten, in allen seinen Abstufungen von Rescripten, Dekreten und dergleichen, wie Wir es längst beabsichtigt haben, durchgängig abgeschafft und von jeder Behörde, im gegenwärtigen Stil des gemeinen Lebens, sowohl an Obere, als an die auf gleicher Stufe stehende oder untergebene Behörden und Personen geschrieben und verfügt werde, wie es in den mehrsten Staaten geschieht, ohne der Autorität das mindeste zu vergeben. Unser Name soll nur Befehlen, Verordnungen und Ausfertigungen vorgesezt werden, die Wir Selbst vollziehen. Folgsamkeit und Achtung müssen sich die verwaltenden und urtheilenden Behörden durch den bei ihnen herrschenden Geist, durch ihre Handlungsweise, und, wenn es nöthig ist, durch die ihnen zu Gebote stehende Mittel zu verschaffen wissen, nicht durch veraltete leere Formen. Der Name, welchen Wir einen jeden beilegen, reicht hin, Gehorsam und Ehrfurcht zu gebieten. Es versteht sich hiernach von selbst, daß der Königl. Titel

7) w ogóle znakomitsze wymiary szczodroblowości Naszey. Oprócz tego każdy Minister Stanu i każdy Naczelnik w wydziałach Ministerii spraw wewnętrznych i finansów przedstawić Nam powinien:

8) roczny rachunek główny z administracyi swey, a to przez pośrednictwo Rady Stanu i w ten czas gdy Nam projekta do generalnych etatów podawadz będzie;

9) półroczny ekstrakt Kassy głównej i wykaz zamknięcia swey administracyi; — Naczelnik zaś wydziału Ministerii finansów dla generalnych interessów kassowych i instytuców pieniężnych miesięcznie podawac będzie ekstrakty.

Każdy Minister i Naczelnik wydziału do Władz sobie podległych samodzielnie wydaie rozporządzenia, do innych zaś Władz, za zniesieniem się i wspólnie z przełożonym onychże Ministrem lub Naczelnikiem wydziału.

Chcemy, aby zachowany aż dotąd sposób pisania, który jest płodem czasów, dawno upłynionych, w wszystkich swych stopniowaniach, reskryptów, dekretów, i tym podobnych, zgodnie z dawno przez Nas mianą intencją zupełnie był uchylony i aby każda Władza w terażniejszym sposobie pospolitego życia tak do wyższych iako też równych sobie lub niższych Władz i osób pisywała, i swe wydawała decyzye, równie iak się to bez najmniejszego uwłaczania powadze, w największej innych krajów dzieie. Imię Nasze znajdować się tylko ma na czele praw, ustaw i expedycyi, które sami podpiszemy. Nie zdawniałemi czczemi formalnościami, ale przez duch u nich panujący, przez należyty sposób działania, a w razie potrzeby przez środki w ich mocy będące, Władze tak administracyjne iako sądzące ziednać dla siebie powinny powolność i poważenie. Nazwisko, które każda takowa Władza od Nas ma sobie nadane, wystarcza na wyrzeczenie posłuszeństwa i uszanowania. Sa-

auch nur in Eingaben an Uns Selbst statt finden dürfe.

mo się więc z siebie rozumie, iż Tytuł Królewski w przedstawieniach do Naszey Naywyższej Osoby użytym bydź tylko może.

Das Ministerium des Innern

hat zu seinem Wirkungskreise alle Ausübungen der obersten Gewalt, in so weit sie nicht ausdrücklich den Ministern der Finanzen, der Justiz, des Kriegs, oder andern Behörden beigelegt sind.

Namentlich gehören dahin:

A. In der Abtheilung der allgemeinen Polizen:

- 1) Die innere Staatsverfassung, und alle bisher zum innern Staatsrecht gerechnete Angelegenheiten, insonderheit die ständische Verfassung und was darauf Bezug hat; wobei jedoch die Verhandlungen mit den Ständen, insofern sie von der höchsten Behörde ressortiren, dem Staatskanzler vorbehalten bleiben, die Aufsicht auf städtische und ländliche Korporationen; das Kanton- oder Kon-scriptionswesen nach den für das Kriegsdepartement gegebenen Bestimmungen; Alles, was auf die Lehnsverbindung, das Herrenrecht, die Patrimonialgerichtsbarkeit und Veränderungen bei diesen Gegenständen Bezug hat.
- 2) Die gesammte Sicherheits-Polizen;
- 3) Das Armenwesen, Arbeits- und Krankenhäuser und alle dahin gehörige Anstalten, auch Wittwen-Kassen und ähnliche Institute;
- 4) die Polizen der ersten Lebensbedürfnisse, Magazine aller Art zur Abwendung des Mangels und der Theurung;
- 5) alle öffentliche Anstalten zur Bequemlichkeit und zum Vergnügen, auch die Theater, mit Ausnahme der in den Residenzien, welche in Absicht auf ihre Direction von dieser und vom Hofe ressortiren.
- 6) Die Concurrenz bei dem, einer besonderen Abtheilung unterworfenen Postwesen, insofern die Polizei dabei zu Hülfe kommen muß.

Ministerium Spraw Wewnętrznych

ma w obrębie swych czynności wszelkie działania Władzy naywyższej, iak dalece takowe wyraźnie dla Ministerium finansów, sprawiedliwości, woyny lub innych Władz przeznaczone nie zostały.

Mianowicie do niego należą:

A. W Wydziale Policyi Powszechney:

- 1) wewnętrzne urządzenie krain, i wszelkie okoliczności, które aż dotąd iako do prawa wewnętrznego kraiowego należące uważane były, szczególniey urządzenie Stanów i co do tego się ściąga, wszelako układania się z Stanami, ile od naywyższej zawisły Władzy, dla Kanclerza Stanu się zachowują; dozór nad gminami po miastach i po wsiach, kanton i konskrypcya podług przepisów dla wydziału woiennego wydanych; wszystko, co do związku lennego, prawa pana względem poddanych, do jurisdikcyi patrimonialney i do zmian w takich przedmiotach się ściąga.
- 2) Cała policya bezpieczeństwa.
- 3) Urządzenie względem ubóstwa, domy pracy i dla chorych i wszelkie do tego ściągające się instytuta, również Kassy wdów i tym podobne.
- 4) Policya pierwszych potrzeb do życia, magazyny wszelkiego gatunku dla odwrócenia niedostatku i drogości.
- 5) Wszystkie założenia publiczne ku wygodzie i ukontentowaniu, również i teatra, wyiąwszy te w stolicach krain, które co do kierunku niemi od ich Dyrekcyi i od Dworu zawisły.
- 6) Wpływ do ogółu poczt oddzielnemu wydziałowi przeznaczonego, ile w tem Policya na pomoc przychodzić powinna.

- 7) Die Juden und Sectirer, jedoch nicht in Beziehung auf ihren Cultus, sondern blos auf ihre Verfassung, auf das Kantonswesen und ihren politischen Zustand;
  - 8) die ganze Medizinal-Polizei mit allen Anstalten des Staats für die Gesundheitspflege; jedoch verbleibt die äußere Einrichtung und die Verwaltung des Militair-Medizinal-Wesens nebst der Pépiniere für die Militair-Aerzte, und deren Ernennung der Militair-Behörde;
  - 9) Die Mit-Aufsicht auf die Provinzial-Regierungen, und die Concurrenz bei der Besetzung derselben, mit den Urtheilungen für die Gewerbe, für die öffentlichen Einkünfte, für das General-Kassen-Wesen, für den Kultus und öffentlichen Unterricht. Die Initiative hat diejenige Abtheilung, von welcher die zu besetzende Stelle vorzüglich ressortirt. Das Resultat wird dem Staatskanzler als Minister des Innern und der Finanzen zur Genehmigung vorgelegt.
  - 10) Die Sammlung und Zusammenstellung aller statistischen Nachrichten.
  - 11) Die Censur aller Schriften, welche nicht politischen Inhalts sind, jedoch behalten Wir Uns vor, wegen der Censurfreiheit der gelehrten und wissenschaftlichen Institute, besondere Bestimmungen festzusetzen.
- An Unsere Genehmigung sind in dem Wirkungskreise der Abtheilung für die allgemeine Polizei noch besonders gebunden:
- 1) außerordentliche ständische Versammlungen,
  - 2) die Wahl ständischer Repräsentanten,
  - 3) die Verleihung weltlicher Stiftspräbenden,
  - 4) die Besetzung der Ober-Bürgermeister und Polizei-Dirigenten in allen größern Städten;
  - 5) Die Anstellung der Mitglieder bei der wissenschaftlichen Deputation für das Medizinalwesen, der ersten Aerzte oder Directoren bei größern Medizinal-Instituten in den Hauptstädten; auch der medizinischen Lehrer bei den Bildungsanstal-
- 7) Żydzi i sekcyoniści, iednak nie co do ich obrządków religijnych, ale tylko pod względem urzędzenia onychże, kantonu i bytu ich politycznego.
  - 8) Cała policya lekarska z wszystkimi instytucjami kraiovemi zdrowia; wszelakoż wewnętrzne urządzenie i zarządzenie wydziałem woyskowo-lekarskim wraz z pépiniierą dla Lekarzy militarnych oraz ich mianowanie pozostanie przy Władzy woyskowej.
  - 9) Współdozór nad Regencyami w prowincyach i wpływ do mianowania w onychże osób do Wydziałów dla przemysłu, dla publicznych dochodów, dla interessów kassy generalney, dla obrządków religijnych i oświecenia publicznego. Proiekt wychodzi od tego Wydziału, pod którego właściwym styrem zostaje miejsce wakujące. Rezultat Kanclerzowi Stanu iako Ministrowi spraw wewnętrznych i finansów do zatwierdzenia przedstawionym bydź ma.
  - 10) Zbieranie i układanie wszelkich wiadomości statystycznych.
  - 11) Cenzura pism wszelkich niepolitycznych; wszelakoż zastrzegamy sobie oddzielne postanowie przepisy, co do wyłączenia instytutów uczonych i naukowych z pod cenzury.
- Szczególniey ieszcze w wydziale policyi powszechney, zatwierdzeniu naszemu podlegają:
- 1) Nadzwyczajne zgromadzenia Stanów,
  - 2) Wybór reprezentantów Stanów.
  - 3) Udzielenie probostw kapitularnych świeckich.
  - 4) Mianowanie na urzędy Nad-Burmistrzów i Dirigentów policyi w miastach większych;
  - 5) Mianowanie Członków do Deputacyi naukowey wydziału lekarskiego, mianowanie Lekarzy pierwszych lub Dyrektorów przy instytutach lekarskich w miastach głównych, również Nauczycieli lekarskich w szkołach

ten für das Medizinalpersonal, die nicht mit den Universitäten verbunden sind.

Unmittelbar unter der Abtheilung für die allgemeine Polizei stehen:

- 1) Die Provinzial-Regierungen, insofern es das Ressort desselben betrifft.
- 2) Die Stände und ihre Behörden, so weit dabei eine Aufsicht des Staats eintritt, jedoch unter der oben gedachten Einschränkung in Absicht auf die dem Staatskanzler vorbehaltenen Verhandlungen;
- 3) der Polizeipräsident der Residenz Berlin;
- 4) die wissenschaftliche Deputation für das Medizinalwesen, welche das aufgehobene Ober-Collegium medicum et sanitatis, auch medico-chirurgicum vertritt;
- 5) die eigenen allgemeinen Bildungsanstalten für das Medizinalwesen;
- 6) die Charitée in Berlin;
- 7) das statistische Bureau.

B. Die Abtheilung für den Handel und die Gewerbe

hat zu ihrem Geschäftskreise alles, was auf den Gang der Gewerbe bei der Nation, also der Production, Fabrikation und den Handel Bezug hat. Namentlich gehören dahin:

- 1) die ganze landwirthschaftliche Polizei, (wohin das Domainen- und Domainen-Forst-Wesen selbst nicht gehört), alle Anstalten zur Beförderung der Landwirthschaft, Gemeinheitstheilungen, Meliorationen, das Landgestüt-Wesen, letzteres jedoch nur in Hinsicht der Gewerbepolizei und gemeinschaftlich mit dem Oberstallmeister.
- 2) Die Polizei der Fabrikation, das Zunftwesen, und was damit in Verbindung steht; die Schanzanstalten; das gesammte Bauwesen und das Münzwesen, insofern es die Fabrikation und das Polizeiliche dabei angehet, gemeinschaftlich mit der Abtheilung des Finanz-Ministeriums für die General-Kassen und Geld-Institute, welche das Finanzielle dabei zu besorgen hat.

dla Lekarzy tych, które z uniwersytetami nie są połączone.

Bezpośrednio pod wydziałem policyi powszechney zostają:

- 1) Regencye w prowincyah w przedmiotach policyi powszechney.
- 2) Stany i ich Władze, ile względem nich dozór Rządu ma miejsce, z warunkiem iednak zastrzeżonych powyżey dla Kanclerza Stanu układów.
- 3) Prezydent Policyi w stolicy Berlinie.
- 4) Deputacya naukowa interessów lekarskich, zastępująca uchylone Collegium naywyższe medicum et sanitatis et medico-chirurgicum.
- 5) Oddzielne bióra ogólne naukowe w wydziale lekarskim.
- 6) Charitee w Berlinie.
- 7) Bióro statystyczne.

B. Wydział dla handlu i przemysłu

liczy do obrębu swego wszystko, co do przemysłu w narodzie, do produkcji, fabrykacyi, i handlu się ściąga. Mianowicie do Wydziału tego należą:

- 1) Cała policya gospodarska kraiowa (do czego iednak interessa tyjące się ekonomii i lasów Narodowych nie należą), wszystkie instytuta ku podniesieniu rolnictwa, podziały gmin, melioracye, stadnina kraiowa, ta tu iednak tylko pod względem policyi dla przemysłu i wspólnie z wielkim koniuszym.
- 2) Policya fabrykacyi, cechy, i co do nich się ściąga, widowiska, budownictwo i menica pod względem fabrykacyi i policyi w onychże w znoszeniu się iednak z Wydziałami Ministerii finansów dla generalnych Kass, i instytutów pieneznych, który to tém, co do finansów się ściąga, trudnić się będzie.

3) Die Polizei des Handels im weitesten Umfange des Worts, also alle Bestimmungen über den in- und ausländischen Handel; alle Anordnungen über das Verkehr mit inländischen Producenten, die Marktrechte, Taxen; alle Anstalten und Meliorationen zur Beförderung des Handels, die Sorge für die Seehäfen, Schiffbau, Schifffahrt, Anlegung von Kanälen, Chausséen und Landstraßen.

4) Die Mitaufsicht mit der oben erwähnten Abtheilung des Finanzministeriums auf die Geld-Institute, namentlich Bank, Seehandlung, die Geldinstitute und das Creditwesen der Provinzen, Korporationen und Gemeinden, mithin auch auf die landeschaftlichen Creditssysteme, in gewerbepolizeilicher Rücksicht. Die Bank, die Seehandlung und alle Geldgeschäfte selbst, leitet, insofern der Staat dabei concurrirt, jene Abtheilung.

5) Die Salzfabrikation, die Porzellanmanufaktur und alle sonst für Rechnung des Staats gehende Fabrikation. Die Salzeinkünfte werden bei dem Finanzministerium von der oben erwähnten Abtheilung verwaltet.

6) Das gesammte Berg- und Hüttenwesen, mit Inbegriff der Braunkohlen und des Torfs auf Domainen-Gründen und der Ausübung des Berg-Regals und die Berg-Polizei, die landesherrlichen Stieffereien, besonders des Geschützes und der Ammunition, der Gewehrfabriken und Pulvermühlen, in Concurrnz mit dem Kriegsdepartement.

Zu Unserer Genehmigung muß der Chef der Abtheilung für Handel und Gewerbe, außer den allgemeinen Gegenständen noch vorlegen:

- 1) Alle Meliorations-Pläne,
- 2) gemeinschaftlich mit der Abtheilung des Finanzministeriums für die General-Kassen und Geld-Institute alle die Münzarten und den Münzfuß, überhaupt, das Geld, und die öffentlichen Papiere betreffende neue Vorschläge:

3) Policia handlu w nayobszernieyszém słowa znaczeniu, a zatem wszystkie urządzenia względem handlu zewnętrznego i wewnętrznego, wszelkie ustawy co do handlu płodami krajowemi, prawa iarmarkowe, taxy, wszelkie założenia i polepszenia ku podniesieniu handlu, staranność o porty morskie, spławność rzek, założenie kanałów, dróg publicznych i torów brukowanych.

4) Wspólnie z wyżej wzmiankowanym wydziałem Ministerii finansów, dozór nad instytucjami pieniężnymi, mianowicie nad bankiem, handlem morskim, nad instytucjami i interesami kredytowemi prowincyów i gmin, a zatem też nad systemami kredytowemi landszastowemi, wszystko to pod względem policyi przemysłowej. Bankiem, handlem morskim i wszystkimi interesami pieniężnymi, ile do wszystkiego tego Rząd wpływa, wydział rzeczony kieruje.

5) Fabrykacya soli, rękodziela porcelanów i wszelka inna fabrykacya na rachunek Rządu prowadzona. Dochody z soli, w wyżej rzeczonym wydziale Ministerii finansów administrowane będą.

6) Wszystko, co się ściaga do hut i górnictwa, oraz do węgla górniczych i torfu na gruncie ekonomii narodowych, wykonywanie regalu górniczego, i policyi górniczej, smelcarnie Rządowe szczególniej dział i amunicyi, fabryki broni i prochownie, a to w znoszeniu się z Wydziałem woijnym.

Naczelnik wydziału dla handlu i przemysłu, oprócz przedmiotów ogólnych, do zatwierdzenia przedstawić Nam musi:

- 1) Wszelkie plany melioracyjne,
- 2) wspólnie z Wydziałem Ministerii finansów dla generalnych Kass i instytucyj pieniężnych, wszelkie nowe projekta do gatunku monet i stopy mennicznej w ogóle do pieniędzy i papierów publicznych ściągające się.

3) Die Anstellung der obern und Rathsstellen bei dem Salz, Berg und Hütten, auch Torf-Wesen und der Porzellanmanufaktur, wie auch der Mitglieder bei der technischen Gewerbs- und Handels-, auch Oberbau-Deputation.

Unmittelbar unter dem Gewerbe-Departement stehen:

- 1) die Regierungen in Absicht auf dessen Refort;
- 2) die technische Gewerbe- und Handels-Deputation, welche aus einigen Staats-Beamten, aus Gelehrten, Künstlern, Landwirthen, Manufakturisten und Kaufleuten bestehen soll, und deren sich auch der Finanz-Minister bedienen kann;
- 3) die technische Oberbau-Deputation, welche zugleich Prüfungsbehörde für Baukünstler und Feldmesser ist, und auch von andern Ministern Aufträge annehmen muß.

Die Bauten bei Unsern Schlössern und Palais in und bei Berlin, Potsdam etc. gehören zum Hofmarschall-Amt, unter dessen alleinigem Befehl die Schloßbaukommission steht, jedoch hat die technische Oberbau-Deputation bei solchen Bauten von Wichtigkeit, die Verbindlichkeit zur Super-Revision;

- 4) die Fabriken-Kommissarien, die aber zunächst den Provinzial-Regierungen untergeordnet sind, auch der technischen Erwerbs-Deputation dienen;
- 5) die Münze, gemeinschaftlich mit der erwähnten Abtheilung des Finanz-Ministeriums und nach den übrigen Bestimmungen;
- 6) die Konsulate in Sachen der Gewerbe-Polizei;
- 7) die Leitung des Salz, Berg und Hütten-Wesens, dem ein Berghauptmann als Director vorgesetzt ist, unter dem alle Salzwerks-, Berg-, Hütten-, auch Torf-Aemter und Behörden stehen;
- 8) die Direction der Porzellanmanufaktur.

3) Mianowanie na urzędy wyższe i Konsyliarskie w Władzach solnych, górnictwa, hut, torfu i rękodzielni porcelanów, również mianowanie Członków Deputacyi technicznej, przemysłu, handlu i nadbudownictwa.

Bezpośrednio pod wydziałem dla przemysłu zostają:

- 1) Regencye co do przedmiotów rzeczonego wydziału.
- 2) Deputacya techniczna dla przemysłu i handlu, która składać się będzie z kilku urzędników krajowych, zuczonych, artystów, gospodarzy, rękodzielników i kupców, i których także i Minister finansów będzie mógł użyć.
- 3) Deputacya techniczna Nadbudownicza, która zarazem jest Władzą do badania zdatności na artystów budowniczych i mierników, która oraz zalecenia do innych Ministeriów musi przyjmować.

Budowle w zamkach Naszych i pałacach w Berlinie, Poczdamie i za Berlinem i Poczdamem etc. należą do Marszałka Nadwornego, pod którego wyłącznym rozkazem zostaje Kommissya zankowa budownicza. Wszelako co do budowli takowych znaczniejszych, Deputacya techniczno-budownicza ma obowiązek do superrewizyi.

- 4) Kommissarze fabryczni, którzy iednak naybliżey Regencyom prowincjonalnym są podlegli, również przez Deputacyą techniczną przemysłu, użytymi bydz mogą.
- 5) Mennica, a to wspólnie z rzeczonym wydziałem Ministerii finansów i wedle innych postanowień;
- 6) Konsulaty w interessach policyi przemysłowej;
- 7) Kierunek oddziałem dla interessów soli, górnictwa i hut, na którego czele znajduje się Kapitan górniczy lub Dyrektor, pod którym wszelkie Władze i urzędy założeń solnych, górnictwa, hut i torfu zostają.
- 8) Kierunek rękodzielnią porcelanów.

C. Die Abtheilung für den Cultus und öffentlichen Unterricht,
hat zum Wirkungsbezirk alles, was als Religionsübung, Erziehung und Bildung für Wissenschaft und Kunst ein Gegenstand der Fürsorge des Staats ist. Namentlich gehören dahin:

- 1) Alle Rechte der obersten Aufsicht und Fürsorge des Staats in Beziehung auf Religionsübung (jus circa sacra) wie diese Rechte das allgemeine Landrecht bestimmt, ohne Unterschied der Glaubensverwandten;
- 2) nach Maßgabe der, den verschiedenen Religionsparteyen zugestandenem Verfassung, auch die Consistorialrechte (jus sacrorum) namentlich in Absicht der Protestanten nach Anleitung des allgemeinen Landrechts;
- 3) der Vortrag im Staatsrath wegen Tolerirung einzelner Sekten und die Ausübung der dieserhalb bestimmten Grundsätze;
- 4) die Aufsicht auf die Juden in Absicht ihres Gottesdienstes;
- 5) der Religionsunterricht bei der Erziehung;
- 6) alle höhere wissenschaftliche und Kunst-Vereine, welche vom Staat unterstüzt werden, die Akademie der Künste und Wissenschaften, imgleichen die Bayakademie zu Berlin, insoweit der Staat sich eine Einwirkung auf solche vorbehalten hat, oder sie durch neue Konstitutionen festsetzt, in jedem Fall aber ihre Fonds und deren Verwaltung;
- 7) alle Lehranstalten, Universitäten, Gymnasien, gelehrte Elementar-, Bürger-, Industrie- und Kunst-Schulen, ohne Unterschied der Religion;
- 8) alle Anstalten, welche Einfluß auf die allgemeine Bildung haben.

Hat die Abtheilung in dieser Hinsicht, Bemerkungen, in Absicht auf die Theater zu machen; so theilt sie solche dem Staatskanzler, oder dem Chef der Abtheilung für die allgemeine Polizei, nach Beschaffenheit der Sache mit.

C. Wydział obrządków religijnych i oświecenia publicznego
liczy do obrębu swych działań wszystko to, co pod względem religii, oświecenia i ukształcenia dia nauk i sztuk jest przedmiotem staranności Rządowej.

Mianowicie tu należą:

- 1) Prawo najwyższego dozoru i staranności Rządu względem wyznania (jus circa sacra) w znaczeniu powszechnego prawa krajowego, i bez różnicy wyznań.
- 2) W miarę urzędzenia względem różnych wyznań, nawet i prawa Konsystorialne (jus sacrorum) mianowicie co do protestantów, podług Powszechnego Prawa krajowego.
- 3) Przedstawienie w Radzie Stanu wniosku o tolerowanie sekt oddzielnych i dopełnienie prawideł w tej mierze postanowionych.
- 4) Dozór nad żydami co do ich obrządków religijnych.
- 5) Nauka religijna przy wychowaniu.
- 6) Wszelkie celniejsze związki naukowe i sztuk przez Rząd wspierane, akademie nauk i sztuk, również i akademie budownicza w Berlinie, ile sobie Rząd zastrzegł wchodzenia w ich urządzenie, albo też co nowego względem nich postanowi, zawsze jednak fundusze onychże i zarządzenie niemi.
- 7) Wszelkie instytuta nauk, uniwersytety, gymnazyja, uczone szkoły elementarne mieyskie, przemysłowe i sztuk, bez różnicy wyznania.
- 8) Wszelkie instytuta mające wpływ na ukształcenie publiczne.

Wydział, gdy znajdzie w tym względzie powód do uwag względem teatrów, takowe podług okoliczności udzieli albo Kanclerzowi Stanu albo Wydziałowi policyi powszechney.

Unsere Genehmigung muß der Chef der Abtheilung des Cultus und öffentlichen Unterrichts namentlich einholen:

- 1) über jede Annahme und jede Veränderung von Stiftungen für religiöse und Schulzwecke, auch jede Stiftungswidrige Verwendung;
- 2) zur Besetzung der Inspektoren protestantischer Kirchen, der ersten Geistlichen in den Residenzen, der Akademien, so weit Wir die Besetzung oder Bestätigung Uns vorbehalten haben, der ordentlichen Professorate auf den Universitäten und der Schuldirektorate bei den Gymnasien. Die Besetzung der katholischen bischöflichen und weisbischöflichen Stellen, ressortirt vom Staatskanzler.
- 3) Zur Aufstellung der Mitglieder bei der wissenschaftlichen Deputation für den Unterricht;
- 4) Zu jeder Bestimmung wegen der Toleranz.

Unter dem Chef des Cultus und öffentlichen Unterrichts stehen unmittelbar:

- 1) Von den Regierungen, namentlich die Geistlichen- und Schuldeputationen;
- 2) die wissenschaftliche Deputation für den öffentlichen Unterricht in Berlin, welche das aufgehobene Ober-Schul-Collegium vertritt, und zugleich Prüfungsbehörde für höhere Schulbediente ist, eben so die ähnlichen Deputationen in Königsberg und Breslau;
- 3) die Akademie der Wissenschaften und bildenden Künste, und die Bauakademie;
- 4) die Universitäten;
- 5) die Gymnasien in Berlin.

Der Abtheilung für den Cultus und den öffentlichen Unterricht, wird übrigens besonders für das Specielle ein Director vorgefetzt.

D. Die Abtheilung für das Postwesen.

Dieser ist der General-Postmeister als Chef vorgefetzt. Unter ihm steht das gesammte Postwesen. Das Departement der Allgemeinen Polizei

Mianowicie Naczelnik wydziału obrządków religijnych i oświecenia publicznego wyjednać musi Nasze zezwolenie:

- 1) Gdy idzie o przyjęcie lub zmianę w fundacyach dla celów pobożnych lub szkolnych, również o obrócenie funduszu wbrew fundacyi.
- 2) Do mianowania Inspektorów kościołów protestanckich, pierwszych duchownych w stolicach kraiu, na urzędy w akademii, tak dalece, iakeśmy sobie mianowanie i potwierdzenie zastrzegli, Professorów zwyczajnych w uniwersytetach i Dyrektorów szkół przy gymnazyach. Mianowanie na Biskupów i Sufraganów katolickich, należy do Kanclerza Stanu.
- 3) Do mianowania Członków w wydziale naukowym dla oświecenia.
- 4) Do każdego postanowienia względem tolerancyi.

Bezpośrednio pod wydziałem obrządków religijnych i oświecenia publicznego zostają:

- 1) Deputacje duchowne i szkolne w Regencyach.
- 2) Deputacya naukowa dla oświecenia publicznego w Berlinie, która wstępuje w miejsce uchylonego naywyższego Collegium szkolnego, i zarazem jest Władzą do badania zdatności na urzędy wyższe w wydziale szkolnym; niemniej podobne Deputacje w Królewcu i Wrocławiu.
- 3) Akademia nauk i kształcących kunsztów i akademia budownicza.
- 4) Uniwersytety.
- 5) Gymnazyja w Berlinie.

Zresztą na czele wydziału obrządków religijnych i oświecenia publicznego, oddzielny Dyrektor znaydować się ma, dla trudnienia się szczegółami.

D. Wydział interessów Pocztowych.

Na czele iego znayduje się Generalny Pocztmistrz, pod nim zostaje wszystko, co się ściąga do Poczty. Wydział Policji powsze-

Konkurriert, wenn die Hilfe nöthig ist. Der General-Postmeister steht übrigens zu Uns und zu dem Staatskanzler und dem Staatsrathe, dessen Mitglied er ist, in demselbigen Verhältnisse, als die übrigen Chefs der Hauptabtheilungen der Ministerien des Innern und der Finanzen.

Unsere Genehmigung ist er einzuholen verbunden:

- 1) Ueber Veränderungen in der Postgesetzgebung, die durch den Staatsrath gehen müssen.
- 2) Ueber die Anstellung der Glieder des General-Postamts, der Postdirektoren und wo diese Genehmigung bisher bei Postbedienungen erforderlich war.
- 3) Ueber Erhöhung oder Herabsetzung des Postgels des und des Porto.
- 4) Ueber neue Postconventionen, bei denen das auswärtige Departement konkurriert.

Unter dem Postdepartement stehen unmittelbar, alle Postbediente ohne Ausnahme.

Das Ministerium der Finanzen

Hat zu seinem Geschäftsbezirk das ganze Finanzwesen und besteht aus zwei Hauptabtheilungen:

A. Der Abtheilung für die Einkünfte des Staats.

Namentlich gehören dahin:

- 1) die Verwaltung und Veräußerung der Domainen und landesherrlichen Forsten und Jagden.
- 2) alle direkte und landesherrliche Abgaben.

Das Salzwesen, die Einkünfte aus dem Bergbau, den Hütten, Porzellan- und andern Fabrikationen, gehören zu andern Abtheilungen.

Zu Unserer Genehmigung muß der Chef dieser Abtheilung außer den allgemeinen Gegenständen noch vorlegen:

- 1) alle Veräußerungen von Domainen und Forstgrundstücken, nach den Bestimmungen der Veräußerungs-Instruktion,
- 2) alle Veränderungen des Abgabensystems,

chney wpływa wtenczas, gdy iego potrzeba pomocy. Generalny Pocztmistrz względem Nas, Kanclerza i Rady Stanu, którey iest Członkiem w równym z innymi Naczelnikami głównych Wydziałów Ministerii wewnętrznego i finansów, zostaje stósunku.

Naszego poszukiwać winien zezwolenia:

- 1) względem zmiany w prawodawstwie pocztowém, która przechodzić musi przez Radę Stanu;
- 2) do mianowania Członków Pocztamtu generalnego, Dyrektorów poczt, i gdzie aż dotąd co do innych urzędników pocztowych, Naszego było trzeba potwierdzenia;
- 3) względem podwyższenia lub znizienia opłaty za pocztę i portoryi;
- 4) względem nowych umów pocztowych, do których wpływa Departament zewnętrzny.

Wszyscy urzędnicy pocztowi bez wyjątku zostają bezpośrednio pod Wydziałem interesów pocztowych.

Ministerium Finansów

liczy do obrębu swego wszystko, co się ściąga do finansów, i składa się z dwóch wydziałów głównych:

A. z Wydziału dla dochodów krajowych.

Mianowicie tu należą:

- 1) zarządzenie i alienacya dóbr, lasów i myśliwstw krajowych;
- 2) podatki krajowe stałe i niestałe.

Sól, dochód z górnictwa, hut, porcelany i innych fabrykacyi, należą do innych wydziałów.

Oprócz ogólnych przedmiotów, Naczelnik tego tu wydziału przedstawić Nam musi do zatwierdzenia:

- 1) wszelkie alienacye dóbr i lasów krajowych, a to według brzmienia instrukcyi w tey mierze wydanej;
- 2) wszelkie zmiany w systemacie podatkowania;

Alle Befetzungen der Stellen bei den Sektionen, den Steuer- und Abgabebörden, dem Forst- und Jagdwesen, mit Einschluß der Mitglieder der technischen Oberforstdeputation, der Holz- und Brennholz-Administrationen, und wobei sonst Urfere Genehmigung bisher erforderlich gewesen ist.

Für die obenerwähnten zwei Hauptgegenstände:

- 1) die Domainen, Forsten und Jagden,
- 2) die direkten und indirekten landesherrlichen Abgaben,

bestehen Unterabtheilungen, deren jeder ein Direktor vorgefetzt ist, welcher die Verwaltung unter der Leitung des Chefs führt. Die Mitglieder dieser Sektionen oder Direktionen haben bloß beratende Stimmen.

Wegen einer besondern Intendantur der Domainen und Forsten, die verbunden mit der Sektion und ausgerüstet mit praktischen und lokalen Kenntnissen, hauptsächlich an Ort und Stelle wirken soll, werden wir noch das Nähere bestimmen.

Außer jenen Sektionen oder Direktionen stehen unmittelbar unter dem Chef des Departements für die Einkünfte des Staats und jenen Sektionen, nach ihrem Ressort:

- 1) die Regierungen in Absicht auf ihren Wirkungskreis, besonders die Abgabe-Deputationen,
- 2) die Hauptstempel-Kammer,
- 3) die technische Oberforst-Deputation, welche zugleich Prüfungs-Behörde der Forstbedienten ist, nebst der Forst-Karten-Kammer.

B. Die Abtheilung für die Generalkassen und die Geldinstitute des Staats.

Diese hat zu besorgen:

- 1) die Verwaltung des öffentlichen Schatzes und der Ueberschüsse,
- 2) die Generalkassen,
- 3) die General-Buchhandlung,
- 4) das Etatswesen, wegen dessen eine besondere ausführliche Anordnung erteilt werden wird.

3) wszelkie mianowania na urzędy w sekcjach, w wszelkich Władzach podatków i opłat, w wydziale leśnym i myśliwstwa, nie wyłączając członków najwyższej Deputacyi leśney-technicznej, administracyi drzewa na potrzeb i opałowego, i gdzie tylko Naszey potrzeba było aprobacyi.

Dla wzmiankowanych dwóch głównych przedmiotów, iako to:

- 1) dóbr, lasów i myśliwstwa;
- 2) podatków krajowych stałych i niestałych,

maią być dwa Podwydziały, na których każdej czele znajduje się Dyrektor, który zawiaduje administracją pod kierunkiem Naczelnika. Członki tychże sekcji czyli Dyrekcyi, maią tylko głos doradczy.

Szczególniejsze wydamy postanowienie względem oddzielney Intendantury dóbr i lasów, której połączonej z sekcją i opatrzonej w wiadomości praktyczne i lokalne, główniejszym będzie obowiązkiem działać na miyscu.

Oprócz takowych sekcji czyli Dyrekcyi; — bezpośrednio pod Naczelnikiem wydziału dla dochodów krajowych i pod temiż sekcjami zostają, w miarę przedmiotów do nich należących:

- 1) Regencye, a szczególnie Deputacya podatków;
- 2) Główna Komora stęplów;
- 3) Najwyższa Deputacya techniczno-leśna, która jest zarazem Władzą do badania zdatności na urzędników leśnych, oraz i Kamera mapp leśnych.

B. Wydział dla Kass generalnych i Instytutów pieniężnych krajowych.

Do niego należy:

- 1) Administracya skarbu publicznego i nadwpływów lub mniejwydatków;
- 2) Kassy generalne;
- 3) Buchhalteryja generalna;
- 4) wszystko, co się ściaga do etatów, względem czego oddzielne postanowienie wydanem zostanie.

Jeder Verwaltung soll jährlich nach dem Etat ein bestimmter Kredit bei den Generalkassen bewilligt werden, auf den sie anweisen kann. Zu allem was über die hiernach genehmigte Summe hinausgeht, ist Unsere besondere Zustimmung und Unser Befehl an die Abtheilung für die Generalkassen erforderlichlich.

- 5) Das Staats-Schuldenwesen.
- 6) Die Lotterien.
- 7) Die Leitung der Geldinstitute des Staats, namentlich der Bank und der Seehandlung und insofern der Staat dabei konkurriert, die der Geldinstitute und des Kreditwesens der Provinzen, Korporationen und Gemeinden; mithin auch der landschaftlichen Kreditysteme, nach den oben bei der Abtheilung für die Gewerbe- und Handelspolizei gegebenen Bestimmungen.
- 8) Das Münzwesen in Absicht auf das Finanzielle dabei, den Metallankauf u. s. w.
- 9) Die wegen der Staatspapiere des Papiergeldes, zu machende Operationen und zu nehmende Maassregeln. Betreffen diese neue Grundsätze; so gehören sie nach den oben schon gemachten Bestimmungen, mit vor die Abtheilung für den Handel und die Gewerbe.
- 10) Für den Salzankauf und Handel.
Unsere Genehmigung ist erforderlichlich:
  - 1) bei allen Ausgaben die nicht in den Etats bestimmt, oder für die den Ministern und Departements-Chefs nicht ein besonderer Dispositionsfond bewilligt ist.
  - 2) Bei neuen wichtigen Planen über das Finanz- und Staats-Schulden-Wesen.
  - 3) Bei größeren Operationen der Bank und der Seehandlung, die nicht zu der gewöhnlichen kaufmännischen Geschäftsführung gehören.
  - 4) Bei der Besetzung der Stellen der Direktoren und Mitglieder der Sektionen und Unterabtheilungen, der Rendanten der Hauptkassen.
  - 5) Bei neuen wichtigen Kontrakten über den Salzankauf und Bestimmung der Salzpreise.

Dla każdej administracyi ma rokrocznie podług etatu bydź przeznaczony kredyt u Kass generalnych, na który assygnować może. Do wydania więccy nad sumę tym sposobem przeznaczoną, potrzeba Naszego oddzielnego zezwolenia i nakazu do wydziału Kass generalnych.

- 5) Interesta dla długów krajowych.
- 6) Lotterye.
- 7) Kierunek instytutami pieniężnymi krajowymi, mianowicie instytutem banku i handlu morskiego tak dalece, iak kray do nich wpływa, kierunek instytutami podobnemi i interessami kredytowemi prowincyów, korporacyi i gmin, a zatem i systematów kredytowych landszaftowych, a to wedle przepisów powyżey dla wydziału Policyi przemysłu i handlu udzielonych.
- 8) Mennica pod względem interessu finansowego, zakupienia kruszców i t. d.
- 9) Operacye i środki względem papierów krajowych i pieniędzy papierowych przedsięwziąć się mające. Jeżeli idzie o utworzenie nowych zasad, więc podług powyżey danych przepisów wpływa wydział dla handlu i przemysłu.
- 10) Zakupienie i handel solą.
Naszego potrzeba zezwolenia:
  - 1) na wydatki etatem nie objęte, albo dla których oddzielne fundusze Ministrom i Naczelnikom wydziałowym przeznaczone nie zostały;
  - 2) dla główniejszych nowych planów w przedmiocie finansów i długów krajowych;
  - 3) do operacyi większych banku i handlu morskiego, które nie należą do zwyczajnego prowadzenia interessów kupieckich;
  - 4) do mianowania na urzędy Dyrektorów i członków sekcyi i Podwydziałów, Rendantów Kass głównych;
  - 5) do nowych celniejszych kontraktów o zakupowanie soli, lub oznaczenie ceny oneyże.

Folgende Sektionen sollen unter der speziellen Verwaltung besonderer Direktionen stehen, welche jenen unter der Leitung des Chefs vorstehen. Die Mitglieder derselben haben auch eine beratende Stimme.

- 1) Für die Generalkassen, die Generalbuchhaltung und das Etatswesen.
- 2) Für die Bank, die Lotterien und die Münze, desgleichen für das Kreditwesen der Provinzen, Korporationen u. s. w.
- 3) Für die Seehandlung, das Staatsschulden- und das Salzwesen.

Die Direktoren dieser drei Sektionen bilden unter dem Vorsitz des Chefs der ganzen Abtheilung, ein Plenum, in welchem alle Hauptgegenstände zur Berathung gezogen werden. Es versammelt sich so oft es nöthig ist.

Unter dem Chef dieser Abtheilung und den Sektionen nach ihrem Ressort, stehen:

- 1) die Regierungen in Absicht auf das Kassens- und Etatswesen.
- 2) die Generalkassen;
- 3) die Bank;
- 4) die Staatsbuchhalterei;
- 5) die Seehandlung;
- 6) die Staatsschulden-Behörde;
- 7) die Salz-Administration;
- 8) die Lotteriedirektion.

Die Verhältnisse der Chefs der Hauptabtheilungen der Ministerien des Innern und der Finanzen zu dem Staatskanzler, dem diese Ministerien jetzt anvertraut sind, haben oben schon ihre Bestimmung erhalten. Er wird theils mit ihnen einzeln Rücksprache nehmen und ihnen die nöthigen Anweisungen geben, theils wo es erforderlich ist, mehreren von ihnen, oder sie alle, zu gemeinschaftlichen Berathungen versammeln, wobei nach den Umständen, Direktoren der Sektionen und auch Mitglieder derselben zugezogen werden können.

Następujące sekcye mają zostawać pod szczególném zarządzeniem oddzielnych Dyrektorów, którzy przydawać w nich będą pod kierunkiem Naczelników. Członki onychże mają tylko głos doradczy:

- 1) Sekcya dla Kass generalnych, Generalney buchhalteryi i interesów etatowych;
- 2) dla banku, lotteryi i mennicy, również dla interesów kredytowych prowincyi i korporacyi i t. d.
- 3) dla handlu morskiego, długów krajowych i interesów soli tyczących się.

Dyrektorowie trzech tych sekcyi pod prezydencyą Naczelnika całego Wydziału, stanowią plenum, w którym wszelkie przedmioty główne pod naradzenie przychodzą. Takowe się zgromadza, gdy tego potrzeba.

Pod Naczelnikiem tego tu Wydziału, i pod sekcyami stoją w miarę przedmiotów:

- 1) Regencye, pod względem interesów kassowych i etatowych.
- 2) Kassy generalne.
- 3) Bank.
- 4) Buchhalteria krajowa.
- 5) Handel morski.
- 6) Władza względem długów krajowych.
- 7) Administracya soli.
- 8) Dyrekcyja lotteryi.

Już powyżey postanowiono, co do stósunku Naczelników wydziałów głównych Ministerii wewnętrznego i finansów, względem Kanclerza Stanu, któremu Ministeria te są teraz poruczone. Albo z nimi pojedynczo się rozprawi, i onymże potrzebne udzieli wskazówki, albo w razie potrzeby kilku z nich lub wszystkich wezwie do wspólnego naradzenia się, do którego w miarę okoliczności, Dyrektorowie iako też Członkowie sekcyów powołani być mogą.

Der Justiz-Minister

hat zum Geschäfts-Kreise

1) alles ohne Ausnahme, was die Oberaufsicht auf die eigentliche Rechtspflege betrifft. Diese selbst ist, wie es sich versteht, den Gerichten allein überlassen. Er hat jene Aufsicht, mithin auch die gesammte Civil- und Kriminal-Justiz, ferner die Anstellung aller Justizbedienten, oder den Vorschlag dazu bei Uns. Der Geschäftsbetrieb bei allen Justizbehörden, das Pupillen-, Deposital- und Hypotheken-Wesen, stehen unter ihm. Außer dem werden ihm noch:

2) die Lehnsachen beigelegt.

3) Soll er in Angelegenheiten Unsers Hauses in rechtlicher Hinsicht sein Gutachten abgeben.

Wo die Aufsicht auf die Leitung des Kriminalwesens mit der allgemeinen Polizeiaufsicht zusammen greift, handelt der Justizminister gemeinschaftlich mit dem Chef der allgemeinen Polizei. Namentlich findet dieses rücksichtlich der Straf-Anstalten statt.

Neue Gesetze bringt der Justizminister gleich andern Departements-Chefs, im Staatsrath in Vorschlag, welcher sodann das Weitere veranlaßt.

Jede Abänderung der Verfassung, es betreffe solche die Behörden oder die Form der Rechtspflege, bringt er im Staatsrath zum Vortrage, ehe er solche bei Uns vorschlägt.

Er communicirt mit den andern Ministern und Departements-Chefs, sobald deren Geschäftskreis mit eingreift und handelt auch verfügt mit ihnen gemeinschaftlich, wenn jenes der Fall ist. Die Stellen bei Strafanstalten, die von ihm allein ressortiren, befehlet er zwar allein, sobald solche aber auch zum Geschäftskreise der allgemeinen Polizei gehören, überläßt er deren Befegung, so wie die ganze innere Oekonomie, dem Departement der allgemeinen Polizei, welches mit ihm nöthigenfalls communicirt.

Insbefondere müssen auch die andern Ministerien und Departements, in Rücksicht auf den Ratio-

Jahrgang 1810.

Minister Sprawiedliwości

liczy do obrębu swego działania:

1) wszystko, co się ściąga do najwyższego dozoru nad wymiarem sprawiedliwości. Wymiar sam bowiem, iak się samo rozumie, wyłącznie sądom jest oddany. Dozór takowy służy mu co do ogólnej sprawiedliwości cywilnej i kryminalnej. Mianowanie wszystkich urzędników sprawiedliwości, lub przedstawienie ich Nam do nominacyi, należy do Niego i kierunek postępowaniem w wszelkich Władzach, interessa pupillarne, depozytalne i hypoteczne zostają pod Nim. Oprócz tego ma się ieszcze trudnić

2) interessami lennymi;

3) i w okolicznościach Domu Naszego w prawnym względzie swe dawadź zdanie.

Gdy dozór nad kierunkiem interessami kryminalnymi zchodzi się z ogólnym dozorem policyi, natenczas Minister Sprawiedliwości działa wspólnie z Naczelnikiem policyi powszechnej. Mianowicie to się ściąga do instytutów kar.

Projekta do nowych praw, Minister Sprawiedliwości tak, iak drudzy Naczelnicy wydziałów, wniesie do Rady Stanu, która następnie dalsze wyda rozporządzenie.

Wszelką zmianę w urzędzeniu, czyli to władz czyli sposobu wymiaru sprawiedliwości wniesie do Rady Stanu, nim ją Nam przedstawi.

Znosi się z drugimi Ministrami i Naczelnikami wydziału, gdy ich działania się stykają, i w takowym razie wspólnie z nimi działa i decyduje. Mianowanie na urzędy w instytutach kary, od niego dependujących, zostaje przy Nim oddzielnie; jeżeli iednak takowe też należą do obrębu działań policyi powszechnej, więc mianowanie takowe iako też całą ekonomią wewnętrzną zostawi Wydziałowi Policyi powszechnej, który w razie gotrzeby z nim się zniesie.

Szczególniey też inne Ministeria i wydziały pod względem na swobodę narodową,

[4]

nal-Wohlstand, bei dem Hypotheken und Pupillenwesen mit einwirken.

Ueber alle gemeinsame Gegenstände findet nach ihrer Beschaffenheit, eine Berathung, entweder unter Einzelnen, oder im Staatsrathe statt.

Die Gesetz-Kommission ist zwar dem gesammten Staatsrath untergeordnet: es soll aber bei derselben durch den Justizminister besonders darauf gehalten werden, daß sie wegen der in sein Fach einschlagenden Gesetze, mit vorzüglichen Rechtsgelehrten stets besetzt werde.

Außer den im Allgemeinen zu Unserer Genehmigung vorbehaltenen Fällen, muß Uns der Justizminister

- 1) alle zu Unserer Vollziehung geeignete Kriminal-Erkenntnisse in der bisher üblichen Art vorlegen;
- 2) Uns die erforderlichen Uebersichten des Zustandes der Rechtspflege durch Vorlegung der Generallisten über die Geschäftsführung sämmtlicher Justizbehörden mit seinen Bemerkungen gewähren.

Diese theilt er auch dem Staatsrath mit.

3) Die Verwendung der für die Rechtspflege ausgesetzten Fonds bleibt ihm zwar überlassen; jedoch ist Unsere Einwilligung nöthig zu jeder Personalvermehrung, zur Erhöhung der Besoldungen über die zu bestimmenden Normalsätze und zu Renumerationen, die nicht aus Besoldungs-Ersparnissen herrühren.

4) Zur Besetzung aller oberen Stellen, mit Inbegriff der Raths- und der Justizdirigenten-Stellen in allen größern Städten, muß er ebenfalls Unsere Genehmigung einholen.

5) Straferkenntnisse gegen königliche Diener, wodurch sie von ihrem Amte auf eine Zeitlang oder auf immer entfernt werden, desgleichen Begnadigungsgesuche und Anträge die sie betreffen, können nicht anders, als nach geschehenem Vortrage im Staatsrath, durch solchen an Uns gebracht werden.

wspólnie z Nim działać winny co do ineresów hipotecznych i pupillarnych.

Względem wszelkich przedmiotów wspólnych w miarę okoliczności, albo pojedynczo pomiędzy osobą, albo w Radzie Stanu naradzić się muszą.

Lubo Kommissya prawodawcza zostaje pod Ogółem Rady Stanu, wszelako co do niey szczególniej przestrzegać będzie Minister sprawiedliwości, aby z względu roztrząśnienia w niey praw do Jego Wydziału i ściągających się, szczególniej zdadni prawnicy w niey się mieścili.

Oprócz przedmiotów w ogóle do Naszego potwierdzenia przywiązanych, Minister Sprawiedliwości winien Nam:

- 1) przedstawić w sposobie dotychczasowym, wszelakie aprobacyi Naszey wymagające wyroki kryminalne.
- 2) Przedstawieniem generalnych wykazów działań wszystkich Władz sprawiedliwości wystawi Nam obraz należyty o położeniu, w którym się znajduje wymiar sprawiedliwości, z dołączeniem swych uwag, które udzieli Radzie Stanu.
- 3) Obrócenie funduszów dla sprawiedliwości przeznaczonych wprawdzie Jemu zostawione, wszelako Naszego potrzeba zezwolenia, na każde pomnożenie osób, na podwyższenie pensyi nad ilość oznaczyć się mającą i do remuneracyi, które nie pochodzą z oszczędzeń pensyi.
- 4) Musi wyiednać approbatę Naszą do mianowania na urzędy wyższe z włączeniem stopnia Konsyliarzy i dirigentów sądowych w miastach większych.
- 5) Wyroki karę naprzeciw urzędnikom Królewskim stanowiące, i onych na czas lub na zawsze od urzędu oddalające, również prośby o aggracyacyą i wnioski ich się tyżące, nie wprzód, iak po przedstawieniu ich w Radzie Stanu, do Nas podane byż mogą.

Unmittelbar unter dem Justizminister stehen:

- 1) Das Obertribunal.
  - 2) Das Kammergericht in Berlin und die Oberlandesgerichte, als Provinzial-Collegien.
  - 3) Alle übrigen Gerichte ohne Ausnahme.
- Kein Departements-Chef kann an jene Obergerichte verfügen, Andere Departements wenden sich in Fällen, wo sie Auskunft von ihnen zu erhalten wünschen, an den Justizminister. Wegen des Staatskanzlers sind schon oben Bestimmungen gegeben, die auch hier gelten.

Der Minister der auswärtigen Angelegenheiten

hat zum Wirkungskreise alle Gegenstände, welche die Verhältnisse mit fremden Mächten und die Verhandlungen mit auswärtigen Regierungen betreffen. Dazuhin gehört auch die Censur aller Schriften politischen Inhalts.

Der Staatskanzler wird durch ununterbrochene Mittheilung der eingehenden Berichte Unserer Geschäftsträger, und der Noten auch der mündlichen Eröffnungen der Gesandten, in fortwährender Kenntniß der Verhandlungen erhalten. Wöchentlich einmal, wohnt derselbe dem Vortrage des auswärtigen Departements bei, und es werden alsdann die wichtigsten Angelegenheiten desselben zum Vortrage gebracht. Wenn es nöthig ist, werden außerordentliche Vorträge gehalten.

Wir selbst wollen stets die genaueste Uebersicht und Kenntniß sämmtlicher auswärtigen Verhältnisse haben, daher legt uns der Minister, dem solche anvertrauet sind, alle Berichte der Gesandten und Geschäftsträger, so wie die von Fremden übergebenen Noten oder gemachten Eröffnungen vor, oder thut Uns Vortrag daraus, in Gegenwart des Staatskanzlers.

Nach Unseren Entschliessungen, leitet er sodann die Geschäfte seines Ressorts, ertheilt den fremden Gesandten Antwort und bescheidet die Unsrigen. Sobald es darauf ankommt, diesen Abweichungen von den ih-

Bezpośrednio pod Ministrem sprawiedliwości zostają:

- 1) Trybunał najwyższy.
- 2) Sąd kameralny w Berlinie i Sądy główne krajowe, jako Collegia prowincyalne.

3) Wszystkie inne Sądy bez wyjątku.

Nie może żaden Naczelnik departamentowy do takowych Sądów wyższych wydawać rozporządzenia. Inne wydziały w przypadkach zasięgnięcia iakowey od nich wiadomości, udadzą się po to do Ministra Sprawiedliwości. Co do Kanclerza Stanu, powyżey dane przepisy i tu mają miejsce.

Minister interessów zagranicznych

ma w swym obrębie działania, wszelkie przedmioty, które się ściągają do stosunków z obcymi Mocarstwami i układów z Rządami zagranicznymi. Również do niego należy cenzura wszelkich pism treści polityczney.

Przez nieprzerwaną komunikacyę raportów Naszych Aientów, podań i ustnych oświadczeń Posłów, Kanclerz Stanu ciągłą wiadomość o wszelkich czynnościach mieć będzie. Raz w tydzień przytomnym Tenże będzie na posiedzeniu Departamentu zagranicznego a natenczas celniejsze przedmioty będą przedstawione. W razie potrzeby nadzwyczajne posiedzenia odbywać się będą.

Sami zaś chcemy każdego czasu mieć obraz i najsćislejszą wiadomość o wszystkich stosunkach zagranicznych, zaczem Minister, któremu takowe będą powierzone, wszystkie doniesienia Posłów i Aientów, iako też podania i oświadczenia zagranicznych, Nam przedłoży lub z takowych w przytomności Kanclerza Stanu zda Nam sprawę.

Podług naszych rozporządzeń nada on następnie ruch czynnościom swego wydziału, udzieli Posłom zagranicznym odpowiedź i Naszym. Gdy tym tu zmiana wprzód im udzielo-

nen früher gegebenen Vorschriften über politische Verhältnisse, oder die Verfolgung wichtiger Gegenstände, aufzugeben, muß die Ausfertigung der Regel nach, von Uns Höchselfelbst vollzogen werden. In andern Fällen erläßt der Minister der auswärtigen Angelegenheiten die Verfügungen, da der bisherige Curialstil abgeschafft ist, nur in seinem Namen.

In wichtigeren und eiligen Fällen, wo Unsere Genehmigung nicht eingeholt werden kann, geschieht dieses von ihm, wo möglich gemeinschaftlich mit dem Staatskanzler, oder den Umständen nach von ihm allein, doch gewärtigen Wir sogleich Anzeige davon, wenn der Gegenstand der Regel nach, Unsere Vollziehung erfordert hätte.

Die Conzepte der Verfügungen an die Gesandten und andere Personen welche Wir vollziehen, werden vor der Reinschrift dem Staatskanzler zur Mitsignitur mitgetheilt. Eben dieses findet in Absicht auf die Signatur der Conzepte wichtiger Notizen an fremde Gesandten und Geschäftssträger statt.

Die Conzepte der von dem Minister allein abgelassenen Verfügungen an die Gesandten und Geschäftssträger werden nach der Absendung dem Staatskanzler zur Einsicht mitgetheilt.

Die Geschäfte werden in zwei Sektionen bearbeitet.

- 1) Die Erste betrifft die äußern Verhältnisse des preussischen Staats im Allgemeinen, die Communication mit den fremden Geschäftssträgern, ihre Legitimation und Präsentation und die Instruktion der Unfrigen über die höhere Politik. Dieser steht der Minister selbst vor, und im Behinderungs- oder Abwesenheitsfalle, ein Geheimer Staatsrath als Stellvertreter. Der Minister vollzieht die Reisepässe in das Ausland und alle Zahlungs-Verfügungen.
- 2) Die Zweite, alle Geschäfte des auswärtigen Departements, die sich auf die innere Verfassung und Verwaltung des Staats oder auf den Handel und die Privat-Angelegenheiten der Untertanen beziehen, Consulate, Gränz-, Post-, Polizen-, Paß- und andre Sachen, die nicht zu den

nym przepisach co do stosunków politycznych, lub popieranie celniejszych przedmiotów ma być polecane, rezolucya takowa pospolicie przez Nas podpisaną być ma. W innych przypadkach Minister spraw zagranicznych wyda decyzye, a to w swém imieniu, ponieważ dotychczasowy styl kurialny został uchylonym.

W ważniejszych nagłych i śpiesznych przypadkach, gdy zatwierdzenie Nasze nie może być zażądane, Sam, i jeżeli tylko podobna, wspólnie z Kanclerzem Stanu, lub wedle okoliczności Sam tylko Jeden wyda potrzebne rozporządzenia, wszelakoż Nam o tém niezwłocznie ma być doniesiono, gdyby interest był wymagał Naszey approbaty.

Expedycye rozporządzeń do Posłów lub innych osób przez Nas podpisać się mające, nim na czysto przepisane zostaną, Kanclerzowi Stanu do zaświadczenia podpisu przedstawione być mają. To samo ma mieć miejsce względem expedyeyi ważnych rezolucyi do Posłów i Agentów zagranicznych.

Expedycye decyzyi, które przez samego Ministra do Posłów i Agentów zostaną wydawane, po odejściu ich, Kanclerzowi Stanu dla przejrzenia ich udzielone być mają.

Czynności obrabiane będą w 2ch sekcjach.

- 1) Pierwsza ściąga się do stosunków zagranicznych Państwa Pruskiego w ogóle do komunikacyi z Agentami zagranicznymi, ich legitymacyi, prezentacyi onychże i do objaśnienia Agentów krajowych względem polityki wyższej. W sekcji tey przyduie sam Minister, a w razie przeszkody lub niebytności, Tayny Radzca Stanu jako zastępca. Paszporta za granicę i wszelkie nakazy wypłat, przez Ministra podpisywane będą.
- 2) Druga obeymująca wszelkie czynności wydziału zagranicznego, które się ściągaia do zewnętrznego urzędzenia lub administracyi kraiu, do handlu i prywatnych okoliczności poddanych konsulatów, granic, poczt, policyi, paszportów i innych przedmiotów

höhern politischen Angelegenheiten gehören. Dieser ist ein besonderer Sektionschef vorgesezt, der die wichtigeren Gegenstände, vorzüglich solche, die die Vollziehung des Departements-Chefs erfordern, diesem vorträgt, alle Correspondenz und die Communication mit innern Departements und Behörden führt, und Mitglied des Staatsraths ist.

Was für auswärtige Angelegenheiten der ersten Sektion an den Staatsrath gebracht werden sollen, hängt von Unserer besondern Bestimmung ab. Von Veränderungen der politischen Verhältnisse, welche auf das Innere Einfluß haben, erhält der Staatsrath durch den Minister der auswärtigen Angelegenheiten oder den Chef der zweiten Sektion seines Departements Nachricht. Wir ernennen die Gesandten und bestimmen ihre Besoldung. Auch über die Anstellung des gesammten Gesandtschaftspersonals, muß Unsere Genehmigung eingeholt werden.

Unter dem auswärtigen Departement stehen unmittelbar:

- 1) Die Gesandtschaften. Wenn andere Departements an solche etwas gelangen lassen wollen, und Nachrichten von ihnen zu erhalten wünschen, so ersuchen sie das auswärtige Departement um die erforderliche Verfügung.
- 2) Die Consulate. Auch bei diesen findet dieselbe Vorschrift statt, mit Ausnahme des Chefs der Abtheilung für Gewerbe, welcher mit ihnen über Gegenstände seines Fachs unmittelbar verhandeln kann und auch an ihrer Besetzung Theil nimmt.
- 3) Bei dem Departement der auswärtigen Angelegenheiten selbst, ist Unsere Genehmigung bloß zur Anstellung der Räte erforderlich, die übrigen Anstellungen, bleiben dem Minister überlassen, wenn der Personaletat nicht überschritten wird.
- 4) Ueber die etatsmäßigen Fonds hat er ebenfalls die Disposition, insofern bei den Besoldungen die Normalsätze nicht überschritten werden, und bei

w rzedzie celnieyszych okoliczności politycznych nie mieszczących się. W sekcji tey prezyduie oddzielny Naczelnik, który ważnieysze okoliczności, a szczególniey approbaty Naczelnika wydziału wymagające, Temu tu przedstawi, korrespondencyą i komunikacyą z wydziałami i władzami wewnętrznymi załatwia i jest oraz Członkiem Rady Stanu.

Oddzielne postanowienie Nasze oznaczy okoliczności zagraniczne z sekcji pierwszey, które do Rady Stanu wniesione bydź mają. O zmianach w stosunkach politycznych do wewnętrznego położenia kraiu ściągających się, odbierze Rada Stanu wiadomość przez Ministra spraw zagranicznych lub Naczelnika drugiej sekcji Jego wydziału.

Do Nas należy mianowanie Posłów i wyznaczenie gaży dla nich. Również zatwierdzenie Nasze poszukiwane bydź musi, co do mianowania wszelkich osób do Poselstwa należących.

Pod wydziałem interessów zagranicznych zostaią bezpośrednio:

- 1) Poselstwa. Wydziały inne mając cokolwiek im do udzielenia lub chcąc od nich uzyskać wiadomości, mają w tey mierze po należytą decyzyą udadź się do wydziału zagranicznego.
- 2) Konsulaty. Dopiero wytknięty przepis do nich również się stosuje, wszelako Naczelnik wydziału dla przemysłu w przedmiotach swego obrębu bezpośrednio z nimi może korrespondować i należy też do mianowania onychże.
- 3) Co do składu samego wydziału spraw zagranicznych, więc tylko co do mianowania Konsyliarzy, Naszego potrzeba zezwolenia. Inne nominacye należą do Ministra, byleby nie przestąpiono etatu osób.
- 4) Również zarządza funduszami etatowymi, byleby co do pensyów ilości normalne przestąpione nie zostały, a co do gratyfikacyi

Remunerationen und persönlichen Bewilligungen die ersten aus vakanten Besoldungen, die letztern aus den zu außerordentlichen Ausgaben bestimmten Fonds erfolgen können; sonst muß unsere Genehmigung erbeten werden.

Das Kriegs-Ministerium

oder das Departement, hat zum Geschäftsbezirk, das gesammte Militär-Wesen. Wir haben über dessen Verwaltung bereits eine besondere Verordnung vom 25. December 1808 erlassen und erklären daher nur noch, daß auch dieses Departement mit unserm Cabinet, dem Staatskanzler und dem Staatsrath in dieselben Verhältnisse tritt, welche durch gegenwärtige Verordnung allgemein für alle oberste Staatsbehörden festgesetzt sind.

Wir befehlen hierdurch, sich nach dieser Unserer Verordnung, wegen der obersten Staatsbehörden überall zu achten, und behalten Uns wegen der Unterbehörden unsere Bestimmungen, so weit sie noch nicht erfolgt und noch nöthig sind, vor.

Gegeben Berlin den 27sten October 1810.

Friedrich Wilhelm.

v. Hardenberg.

No. 3.

(No. 3. b. D.) Edikt über die Finanzen des Staats und die neuen Einrichtungen wegen der Abgaben u. s. w. Vom 27sten October 1810.

Wir Friedrich Wilhelm, von Gottes Gnaden, König von Preußen &c. &c.

Haben Uns bisher unablässig damit beschäftigt, die besten Mittel ausfindig zu machen, um den

i udzieleń osobistych, tam te z wakujących pensyi, te tu z funduszów na nadzwyczajne wydatki przeznaczonych wymierzone być mogą, inaczej bowiem po Nasze zatwierdzenie udadź się należy.

Ministerium Woyny

czyli wydział woenny, liczy do obrębu swego działania wszystko, co do woyskowości się ściąga. Już w dniu 25. Grudnia 1808. względem administracyi tego tu Wydziału, osobne wydaliśmy urządzenie, i tylko oświadczamy ieszcze: że i ten Wydział z Gabinetem Naszym, Kanclerzem Stanu i Radą Stanu w te same wchodzi stósunki, które mocą obecney ustawy, ogólnie dla wszystkich naywyższych Władz Rządowych postanowione zostały.

Rozkazujemy niniejszém, aby się do obecney Naszey ustawy względem naywyższych Władz Rządowych zupełnie stósowano, a co się tycze Władz niższych, zastrzegamy sobie wydanie postanowień Naszych, gdzieby ich było potrzeba, i ieszcze wydane nie były.

Dan w Berlinie d. 27. Października 1810.

FRYDERYK WILHELM.

v. Hardenberg.

Nro. 3.

(Nro. 3. oryg.) Edykt względem finansów krajowych i nowych urządzeń co do podatków i t. d. Z dnia 27. Października 1810.

My FRYDERYK WILHELM

z Bożej Łaski Król Pruski etc. etc.

Nieustannie zatrudniliśmy się wynalezieniem środków naylepszych w celu przywróce-

durch den letzten Krieg gesunkenen Wohlstand Unsers Staats wieder herzustellen, den Kredit empor zu heben und die Verpflichtungen zu erfüllen, welche der Staat gegen seine Gläubiger auf sich hat, insbesondere haben wir durch sehr große Anstrengungen, soviel als nur immer möglich war auf die an Se. Majestät den Kaiser der Franzosen zu entrichtende Kriegskontribution von 120 Millionen Franken abgetragen, so daß solche mit dem Ende des jetzt laufenden Jahres zur Hälfte abbezahlt seyn wird. Mit Rührung haben Wir die Beweise von Anhänglichkeit aller Klassen Unserer getreuen Unterthanen an Unsere Person, Unser Haus und Unsere Regierung bemerkt, insonderheit auch die Hülfe erkannt, welche Uns bei der Sicherstellung der gedachten Kontribution und bei der Aufbringung der einstweilen nöthigen Fonds von Unsern getreuen Ständen und von dem Handelsstande mit größter Bereitwilligkeit geleistet worden ist. Die Schwierigkeiten, welche Wir noch zu überwinden haben, sind beträchtlich, und erfordern noch zu Unserer Bekümmerniß nicht geringe Opfer. Wir vertrauen aber auf die Vorsehung, die Unsere nur auf die Rettung des Staats und auf das Wohl Unserer Unterthanen gerichteten Bestrebungen segnen wird und auf die patriotischen Gesinnungen Unsers treuen Volks. In dieser festen Zuversicht wollen Wir sowohl demselben, als den Gläubigern des Staats hier die Beschlüsse bekannt machen, welche Wir gefaßt haben, um den Zweck zu erreichen.

Die dringendste Angelegenheit ist die gänzliche Erfüllung Unserer Verpflichtung gegen Frankreich, die daraus folgende Befestigung der freundschaftlichen Verhältnisse mit dieser Macht und die dadurch zu bewirkende Befreiung des Landes von der großen Last der Unterhaltung fremder Truppen in den Oder-Festungen und der Approvisionnement derselben für den Belagerungszustand.

Es liegt uns aber am Herzen, den Staatsgläubigern gerecht zu werden, welches überdem unerläßlich ist, um Uns den Kredit zu verschaffen, den Wir brauchen jene Verpflichtungen zu erfüllen.

nia podupadłego w skutek ostatniej wojny stanu Państwa Naszego, w celu dzwignienia kredytu i dopełnienia obowiązków Rządu względem swych wierzycieli; szczególniej największe uczyniliśmy nateżenia, aby ile było można, z należący się J. C. M. Cesarzowi Francuzów, kontrybucyi w summie 120 millionów Franków zapłacić, tak, iż z końcem bieżącego roku połowa iey upłaconą będzie. Dostrzegliśmy z czułością dowody przywiązania wszystkich klass wiernych Naszych poddanych, do Osoby i Domu i Rządu Naszego, i szczególniej poznaliśmy pomoc, która Nam w zabezpieczeniu rzeczoney kontrybucyi, przez dostarczenie tymczasowo potrzebnych funduszów od Naszych wiernych Stanów i stanu kupieckiego z największą skwapliwością przyniesioną została. Pozostają ieszcze do pokonania wielkie trudności, i wymagają z żalem dla Nas ofiar znacznych. Ufamy iednak Opatrzności, która pobłogosławi usiłowaniom Naszym do dzwignienia iedynie kraiu, i do dobra poddanych Naszych zamierzającym, ufamy też patryotycznym uczuciom wiernego Ludu Naszego. W tém mocném zaufaniu tak Im, jako i wierzycielom kraiu oświadczamy uchwały, któreśmy uznali za stosowne do dopięcia zamierzonego celu.

Okolicznością nayważniejszą iest, zupełne dokonanie zobowiązań Naszych względem Francyi, wypływające z tąd zatwierdzenie przyiaznych z témże Mocarstwem stosunków, a następnie uwolnienie kraiu od wielkiego ciężaru utrzymywania woysk obcych w forticach nad Odrą, i od opatrzenia ich w potrzeby wedle stanu oblężenia.

Szczególniej zaś idzie nam o to, uisćić się wierzycielom kraiywym, co iest nieuchronnie potrzebném do ziednania Nam kredytu, dla dopełnienia rzeczonych obowiązków potrzebnego.

Wir sehen Uns genöthigt, von Unfern getreuen Unterthanen die Entrichtung erhöheter Abgaben, hauptsächlich von der Konsumtion und von Gegenständen des Luxus zu fordern, die aber vereinfacht, auf weniger Artikel zurückgebracht, mit Abstellung der Nachschüsse und der Thor-Accisen, so wie mehrerer einzelner lästigen Abgaben, verknüpft und von allen Klassen der Nation verhältnißmäßig gleich getragen, und vermindert werden sollen, sobald das damit zu bestreitende Bedürfnis aufhören wird. In den Gegenden, welche durch den Krieg ganz vorzüglich gelitten haben, besonders im Königreich Preußen, wollen wir Bedacht nehmen, durch außerordentliche Hülfsmittel die Last zu erleichtern, welche aus jenen neuen Konsumtionssteuern entsteht.

Es versteht sich übrigens, daß die durch das Kontinental-System für jetzt notwendig gewordenen hohen Abgaben von Kolonial-Waaren, die für diese bestimmten niedrigeren Sätze in sich fassen.

Ueberhaupt aber soll das drückende jener neuen Auflagen dadurch möglichst vergütigt werden, daß Wir mittelst einer gänzlichen Reform des Abgabensystems alle nach gleichen Grundsätzen für Unsere ganze Monarchie von Jedermann wollen tragen lassen. Auf dem kürzesten Wege wird daher auch ein neues Kataster angelegt werden, um die Grundsteuer darnach zu bestimmen.

Unsere Absicht ist hierbei keinesweges auf eine Vermehrung der bisher aufgekommeneu gerichtet, nur auf eine gleiche und verhältnißmäßige Vertheilung auf alle Grundsteuerpflichtigen. Jedoch sollen alle Exemtionen wegfallen, die weder mit der natürlichen Gerechtigkeit, noch mit dem Geist der Verwaltung in benachbarten Staaten länger vereinbar sind. Die bis jetzt von der Grundsteuer befreit gebliebenen Grundstücke, sollen also ohne Ausnahme damit belegt werden, und Wir wollen, daß es auch in Absicht auf Unsere eigene Dominial-Besitzungen geschehe. Wir hoffen, daß diejenigen, auf welche diese Maaßregel Anwendung findet, sich damit beruhigen werden, daß künftig der Vorwurf sie nicht weiter treffen kann, daß sie sich auf Kosten ihrer Mitbrü-

Widziemy Nas powodowanymi do zażądania od wiernych Naszych poddanych, podwyższonych podatków szczególniej od konsumcyi i przedmiotów zbytkowych; wszelakoż one zmodyfikowane na mniej artykułów zredukowane z uprzątaniem nadpłat i innych uciążliwych danin, porówno i stósunkowo przez wszystkie klasy Narodu, poniesione bydz mają, a które zostaną zmniejszone, skoro ustanie potrzeba za pomocą ich załatwić się mająca. W okolicznościach, które szczególniej ucierpiały przez wojnę, mianowicie w Królestwie Pruskiém, będzie Naszém staraniem, środkami nadzwyczajnymi przyiść w pomoc na ułatwienie ciężaru z nowych konsumcyjnych podatków wynikającego.

Samo się z siebie rozumie, że podatki niższe względem towarów kolonialnych przepisane, iuż są obięte podatkami wyższemi w skutek systematu kontynentalnego, na teraz z tychże towarów pobieranymi.

W ogóle ciężar nowych podatków wedle możności tém ma bydz wynagrodzony: iż w skutek zupełney odmiany systematu podatkowania, wszelkie podatki podług równych dla całkiej Monarchii zasad, przez każdego opłacane bydz mają. Ma bydz drogą naykrótszą ułożone Katastrum, aby podług niego, podatek stały z gruntu ustanowiony został.

Powiększenie takowego podatku wcale Naszym nie iest zamiarem, idzie Nam tylko o równy i stósunkowy podział między wszystkich do opłaty onegoż należących. Wszelkie wyjątki ani z naturalną słusnością, ani z duchem administracyi w kraiach ościennych niezgodne, nadal mieć nie będą miejsca. Wszelkie grunta, które dotąd od podatku takowego były wolne, bez wyjątku do niego należec mają, i iest wołą Naszą: aby to samo i względem posiadłości Naszych dominialnych miało miejsce. Spodziewamy się: iż ci, do których wytknięte ściągają się przepisy, znajdą w tém zaspokoienie, iż na przyszłość nie wystawią się na zarzut, iakoby na koszt swych współpodda-

terhanen, öffentlichen Lasten entziehen, so wie mit den Betrachtungen: daß die von ihnen künftig zu entrichtende Grundsteuern dem Aufwande nicht gleich kommen, den sie haben würden, wenn man die ursprünglichen auf ihren Gütern haftenden Ritter-Dienstverpflichtungen von ihnen forderte, für welche die bisherigen ganz unverhältnismäßigen Abgaben gegen die Grundsteuer wegfallen; wie auch, daß freie Benutzung des Grundeigenthums, völlige Gewerbe-freiheit und Befreiung von andern Lasten, die sonst notwendig gewesen seyn würden, statt finden sollen; endlich daß die Grundsteuer schon in einem großen Theile Unserer Monarchie von den Grundbesitzern wirklich getragen wird.

Wir wollen nämlich eine völlige Gewerbe-freiheit gegen Entrichtung einer mäßigen Patentsteuer und mit Aufhören der bisherigen Gewerbesteuern verstaten, das Zollwesen simplifiziren lassen, die Bann- und Zwangsgerechtigkeiten aufheben und zwar da, wo ein Verlust wirklich nach den vorzuschreibenden Grundsätzen erwiesen wird, gegen eine Entschädigung absetzen des Staats; dem Theile Unserer Unterthanen, welcher sich bisher keines Eigenthums seiner Besizungen erfreute, dieses ertheilen und sichern, auch mehrere drückende Einrichtungen und Auflagen gänzlich abschaffen.

Diesemnach soll künftig die Natural-Brot- und Korn- und Fourage-Lieferung für die Armee aufhören und der Bedarf aus den öffentlichen Einkünften für Geld angeschafft werden.

Der bisher von den sogenannten pflichtigen Landbewohnern gestellte Vorspann, soll in Friedenszeiten wegfallen, und fernerhin für das Civil und einzene Militairpersonen gar keiner, für das Militair in Friedenszeiten aber von einem jeden, der Anspann hält, Luxuspferde allein ausgenommen, weil diese einer besondern Steuer unterworfen seyn sollen, gegen volle Bezahlung aus den öffentlichen Einkünften gestellt werden.

Mit dem Serviswesen soll eine Einrichtung getroffen werden, nach welcher die Last theils gleichheitlich von allen Städtebewohnern, theils aus den allgemeynen Fonds zu tragen seyn wird.

nich usuwali się od ciężarów publicznych; i w zastanowieniu się: że podatek na przyszłość przez nich opłacać się mający, nie może pójść w porównanie z wydatkiem, któryby musieli ponieść, gdyby żądano od nich początkowo dobra ich ciężających powinności służby rycerskiej; za który to podatek, dotychczasowe z nim w żadnym stosunku nie będące daniny upadną; niemniej: że ma nastąpić wolne używanie własności gruntowej, zupełna wolność przemysłu i uwolnienie od innych potrzebnymi być mogących ciężarów; nakoniec: że podatek ten w wielkiej części Monarchii Naszey iuż posiadziciele gruntu ponoszą.

Chcemy bowiem dozwolnić zupełney wolności przemysłu za opłatą umiarkowanego patentowego, z uchyleniem dotychczasowych podatków z procederu, nakazać sprostowanie podatków z cła, służebności osobiste uchylić, a to za wynagrodzeniem z strony Rządu, gdyby podług wskazać się mających zasad, strata dowiedziona została, tej części poddanych Naszych, która dotychczas nie zaszczycała się własnością swych posiadłości, takową udzielić i zabezpieczyć, zgoła więcę ciężających urzędów i podatków zupełnie znieść.

W skutek tego ma ustać na przyszłość dostarczenie wytyczne, chleba, zboża i furazów dla woyska, a potrzeby takowe za pieniądze z publicznych dochodów bydź zakupione.

Podwoły dotychczas od mieszkańców ziemi do niey zobowiązanych dawane, w czasie pokoju ustają i nadal dla osób cywilnych i pojedynczych woyskowych żadne, dla woyska zaś, w czasie woyny przez każdego zaprzag mającego za zupełną zapłatą z dochodów publicznych, mają bydź dostarczone, z wyjątkiem iednak koni zbytkowych, na które oddzielny podatek ustanowionym zostanie.

Względem serwisu wydane zostanie urządzenie takie, aby ciężar ten w równych częściach przez wszystkich mieszkańcy miast, częścią też z funduszków publicznych był opędzony.

Die Stempelabgaben sollen einer zweckmäßigen Regulirung und mäßigen Erhöhung unterworfen werden.

Einzelne Edikte werden über jede der erwähnten Veränderungen das Nöthige näher bekannt machen.

Uebrigens fallen gegen die neu zu bestimmenden Abgaben, künftig alle übrigen bisherigen wegen des Krieges gemachten Anforderungen an Unsere getreuen Untertanen, als z. B. die Beiträge zu der Festungsverpflegung, Lieferungs-Ausschreiben, sowohl in Gelde als in Naturalien u. s. w. gänzlich, jedoch mit Vorbehalt der Reste, weg. Auch soll das im Jahre 1809 geforderte Anleih von 1,500,000 Rthlr. baar zurückgezahlt, oder bei dem neuen Anleih, davon unten die Rede seyn wird, das Entrichtete von einem jeden angerechnet werden können.

Gern würden Wir es dabei bewenden lassen, das Bedürfnis nur durch jene Abgaben zu bestreiten, allein die Nothwendigkeit, den Ueberrest der Kontribution an Frankreich binnen kurzer Zeit zu bezahlen, zwingt Uns, noch weitere Opfer, jedoch nur ein für allemal, zu verlangen.

Wir haben die landesväterliche Absicht, Unsere Domainen zur Tilgung der Staatsschulden zu bestimmen. Zu dem Ende ist ihr successiver Verkauf beschlossen, und eine den Umständen angemessene Instruktion wegen der Veräußerung und Behandlung derselben erteilt, wodurch jener so viel immer nur möglich befördert und erleichtert wird. Dabei sollen die Staatspapiere zu $\frac{2}{3}$ nach dem Nominalwerth angenommen werden. Es versteht sich von selbst, daß die Erwerber von Domainen-Grundstücken die darauf haftenden Pfandbriefe übernehmen, oder daß für solche den Gläubigern andere von gleichem Betrage gegeben werden müssen, im Fall sie abgelöst werden.

Ferner haben Wir beschlossen, die geistlichen Güter in Unserer Monarchie zu säkularisiren und verkaufen zu lassen, das Aufkommen davon aber gleichfalls dem Staatsschulden-Abtrage zu widmen, indem Wir für vollständige Pensionirung der jetzigen

Podatek stęplowy stósowniey urządzonym i miernie podwyższonym bydź ma.

Oddzielne edykta postanowią potrzebne przepisy względem zmian wskazanych.

Zresztą w zamianę nowo zaprowadzić się mających podatków, wszystkie inne dotychczas z powodu wojny do wiernych Naszych poddanych uczynione pretensye, iak n. p. składki do opatrywania fortec, rekwizycye li-liwierunkowe bądź w pieniądzech, bądź w naturaliach zupełnie ustać mają, z zastrzeżeniem jednak zaległości. Również żądana w roku 1809tym pożyczka 1,500,000. Tal. albo w gotowiznie powróconą, albo co na poczet iey wniesioném zostało, przy nowey pożyczce, o której poniżej mowa będzie, przez każdego ma bydź potrąconém.

Chętniebyśmy poprzestali na opędzeniu potrzeb za pomocą wyżey rzeczonych podatków, lecz konieczność wypłacenia Francyi w czasie naykrótszym resztuiącej kontrybucyi, zagnała Nas do wyciągania, ale tylko iuż raz na zawsze, ofiar nowych.

Mamy zamiar oycowski względem kraiu, przeznaczyć ekonomie Nasze w celu umorzenia długów kraiovych. Tym końcem mają one bydź po sobie sprzedane, i dla przyspieszenia i załatwienia rzeczy instrukcyja do okoliczności stósowna względem alienacyi i postępowania w tey mierze wydaną została. Przy takowych sprzedażach mają bydź przyjmowane papiery kraiove w $\frac{2}{3}$ nominalney ich wartości. Samo się z siebie rozumie, iż nabywcy dóbr ekonomicznych listy zastawne oneż ciążące przeymią, albo iż w razie zkupienia takowych wierzycielom w zamianę ich inne pewney wartości, wydane bydź muszą.

Daley postanowiliśmy, sekularyzować i sprzedaż dobra duchowne w Monarchii Naszey, i summy ztąd pochodzące przeznaczyć dla funduszu upłat długów kraiovych, wszelakoż pensyonowanie terażniejszych preben-

Freundner und für reichliche Dotirung der Pfarren, Schulen und milden Stiftungen sorgen. Wir haben hierin nicht nur das Beispiel fast aller Staaten und den allgemeinen Zeitgeist vor uns, sondern auch die Ueberzeugung, daß Wir weit mehr der Gerechtigkeit gemäß handeln, wenn Wir jene Güter unter den oben erwähnten Bedingungen zur Rettung des Staats verwenden, als wenn Wir zu diesem Ende das Vermögen Unserer getreuen Unterthanen stärker anziehen wollten.

Wäre es thunlich, nur Unsre Domainen schnell genug gegen baares Geld umzusetzen; so würde der Werth derselben allein hinreichen, Unsere Verpflichtungen zu genügen, ohne irgend einen Anspruch an das Kapital-Vermögen Unserer getreuen Unterthanen zu machen.

Da dieses aber ganz unmöglich ist, da durch Anlehn im Auslande der Zweck nicht allein zu erfüllen steht, obgleich Wir Maasregeln genommen haben, diese Quelle, so weit es nur immer geschehen kann, zu benutzen, so bleibt nichts übrig, wenn der Staat gerettet werden soll, als das Fehlende an baarem Gelde im Lande selbst anzuschaffen.

Wir wollen dieses aber — mit Ausnahme einer ein für allemal, jedoch in mehreren monatlichen Termi-
nen zu entrichtenden sehr mäßigen Steuer, von denen, die sich von der Arbeit ihrer Hände nähren und nur ein ganz geringes Vermögen besitzen; — nicht als eine Auflage, weder auf das Vermögen, noch auf das Einkommen, verlangen, sondern nur als eine Anleihe, behufs Tilgung der Kontribution an Frankreich, auf Unsere, wie oben schon erwähnt ist, zur Befreiung des Staats von Schulden bestimmten Domainen und die geistlichen Güter. Dieses Anlehn soll zu vier Procent jährlich richtig verzinst werden, und Wir sichern dessen Wiederbezahlung durch spezielle Hypothekierung eigener dazu anzuweisender Domainenämter und geistlicher Güter, die überdem noch solidarisch dafür haften und die Zinszahlung leisten sollen. Es sollen Bedingungen damit verknüpft werden, wodurch die Masse der Staatspapiere, die man zu $\frac{1}{2}$ nach dem Nominalwerth dabei

daryuszów i obfite opatrzenie plebaniów, szkół i instytutów pobożnych Naszém będzie staraniem. Mamy w tém za sobą przykład wszystkich prawie Narodów i duch powszechny czasu, ale też i przekonanie: że obracając dobra takowe pod wytkniętymi warunkami na podniesienie kraiu, działamy sprawiedliwiey, iak gdybyśmy w tym celu bardziej ieszcze majątek wiernych Naszych poddanych mieli obarczać.

Gdyby tylko ekonomie Nasze iak nayspieszniej na pieniądz gotowy zamienić się dały, wartość ich wystarczyłaby na dopełnienie zobowiązań Naszych, i niebyłoby powodu uczynienia iakieykolwiek pretensyi do majątku wiernych poddanych Naszych.

Gdy to iednak zupełnie iest niepodobném, gdy pożyczka za granicą, sama nie wystarczy na dopięcie celu, lubośmy przedsięwzięli środki korzystania z źródła tego wedle możności, więc iezeli kray ma bydź dzwignionym, nie pozostae iak niedostatkowi w gotowiznie, w kraiu zaradzić.

Z wyjątkiem składki bardzo umiarkowaney raz na zawsze w ratach miesięcznych opłacać się mającey przez tych, którzy z pracy rąk swych utrzymują się i mały tylko posiadają majątek, to, co żądamy nie ma bydź podatkiem ani z majątku ani z dochodu, ale tylko pożyczką na dobra Nasze i duchowne, do uwolnienia kraiu od długów przeznaczone, pożyczką dla umorzenia kontrybucyi francuzkiey. Z pożyczki takowey rokrocznie procent po cztery od sta ma bydź płacony, a powroćnie iey zabezpieczamy szczególną hypoteką ekonomistów i dóbr duchownych do tego szczególniey przeznaczonych, które też solidarnie obciążone, procent mają dostarczyć. Mają z tém bydź połączone warunki, aby masa papierów krajowych, które przy pożyczce w $\frac{1}{3}$ części nominalney wartości bydź będą mogły dawane, zmniejszoną, a wartość pozosta-

wird anbringen können, vermindert und der Werth der übrig bleibenden erhöht wird, und das Anleih soll man auch nicht auf einmal, sondern binnen zwei Jahren in halbjährigen Terminen entrichten.

Ein besonderes Edikt wird hierüber das Nähere bestimmen.

Durch Ersparnisse, wo sie irgend ohne erhebliche Nachteile angebracht werden können, durch Verkauf der Domainen und geistlichen Güter, durch Anleihe im Auslande, durch die aufzubringenden Abgaben, endlich durch das oben erwähnte inländische Anleih, glauben Wir Uns im Stande zu befinden, ohne irgend einer weiteren Anforderung an Unsere getreuen Unterthanen zu bedürfen, die nachfolgenden Zwecke zu erfüllen:

1) Die Kontribution an Se. Majestät den Kaiser der Franzosen zu bezahlen.

2) Sollen alle laufenden Zinsen vom 1sten Januar 1811 an, mithin zuerst am 1sten July 1811, sowohl von den ausländischen als inländischen Staatsschulden, desgleichen von denen der Geld-Institute des Staats, als namentlich von der Bank und der Seehandlung, in den ursprünglich bestimmten Terminen wiederum pünktlich bezahlt werden.

3) Wir werden die Gläubiger des Staats insgesammt auffordern lassen, die rückständigen Zinsen bei den in der Aufforderung zu benennenden Behörden anzugeben. Diese Zinsen sollen sodann auf den Verschreibungen abgeschrieben werden und die Gläubiger dagegen Zinscheine erhalten. Für die ausländischen Schulden, von der ersten und zweiten Wittgensteinschen Anleihe, von der Frankfurter von 1794, von der Thurn und Tarischen, von der Langheimschen, von der der Bank zu Fürth und der Münsterschen, sollen diese Zinscheine halb am 1sten July 1811, halb am 1sten Januar 1812 baar realisirbar ausgestellt, und überdem bei der in Deutschland zu eröffnenden Anleihe zu einem Drittel, desgleichen bei dem Verkauf der Domainen und geistlichen Güter zu zwei Dritteln mit andern Staatspapieren, für voll angenommen werden. Die Zinscheine von den inländischen Anleihen, können Wir vor

ihnen podniesioną została. Pożyczka też nie na raz, ale w ciągu dwóch lat w półrocznych ratach wniesioną być ma.

Edykt oddzielny szczególniey postanowi w tey mierze.

Sądziemy, iż oszczędzenia gdzie tylko bez znacznego uszczerbku zrobić się dadzą, sprzedaż ekonomów Naszych i dóbr duchownych, pożyczka za granicą, podatki wnieść się mające, nakoniec na ostatku rzeczona pożyczka w kraiu, postawią Nas w stanie, nie zażądania czego więcey od wiernych Naszych poddanych, a dopełnienia następujących celów:

1) iż kontrybucya Cesarzowi Francuzów wyplaconą zostanie.

2) Wszystkie bieżące procenta od 1go Stycznia 1811. r. tak z długów zagranicznych, iak i krajowych, również i instytutów pieniężnych krajowych, mianowicie banku i towarzystwa morskiego, w początkowo ustanowionych terminach, a zatem naypierwszy raz w dniu 1. Lipca 1811. r. punktualnie opłacane być mają.

3) Rozkażemy wezwać wszystkich kraiu wierzycieli, aby do Władz wskazać się mających ilość zaległych procentów podali. Takowa na zapisach zmazana, a za nie ceduły procentowe wierzytelom będą wydane. Co do długów zagranicznych, to iest pożyczki pierwszej i drugiej Witgensteinskiej, Frankfortskiej z roku 1791, Turn i Taxis, Langheimskiej, banku w Fuerth i Monasterskiej; ceduły takowe procentowe będą wystawione wyplacalnymi w gotowiznie w połowie dnia 1. Lipca 1811. w drugiej połowie 1. Stycznia 1812, oprócz tego one przy pożyczce w Niemczech zaciągnąć się mającey, w iedney trzeciej części, a przy sprzedaży ekonomów i dóbr narodowych wraz z innymi papierami krajowymi w dwóch trzecich częściach, a to w całej wartości przyimowane będą. Ceduły

beendigtem Abtrage der Kontribution an Frankreich, zu Unserm Leidwesen nicht so schnell baar realisiren; sie sollen halb am 1sten Januar, halb am 1sten July 1814 zahlbar seyn, mittlerweile aber bei dem inländischen Anleih zu einem Drittel, und bei dem Verkauf der Domainen und geistlichen Güter ebenfalls wie jene zu zwei Dritteln für voll gelten.

- 4) Was die Kapitalzahlungen anbetrifft, so sollen
- a) Forderungen, die nicht als Anleih zu betrachten sind, nach und nach und bald möglichst abgezahlt werden, so wie die Kräfte der Kassen es gestatten.
  - b) Wegen der auswärtigen Anleihe sollen, nach dem die rückständigen Zinsen abgetragen seyn werden, also vom 1sten July 1812 an, die ursprünglichen Bedingungen erfüllt, mittlerweile aber die Verschreibungen darüber, bei dem in Deutschland zu eröffnenden Anleih mit andern Staatspapieren zu einem Drittel, wie auch bei dem Verkauf der Domainen und geistlichen Güter zu Zweidritteln, im Nominalwerth annehmbar seyn.
  - c) Alle übrige Staatsschulden aber ohne Ausnahme, sowohl diejenigen, welche jetzt als solche betrachtet werden, mit Einschluß der Schulden, Aktien und Papiere der Seehandlung und der Hauptbank, auch anderer Institute des Staats, als solche, die Wir von den Provinzial und Kommunal Schulden künftig für dergleichen erklären und auf die Staatsschuldenfonds übernehmen werden, sind, um der Agiotage zu steuern, zu konsolidiren, mit Ausschluß der Bankobligationen, bei denen die bisherige Verzinsung bleibt, auf einerlei Zinsfuß zu Vier Prozent zu setzen und die bisherigen Verschreibungen gegen neue einzuwechseln. Abseiten der Gläubiger darf keine Aufkündigung Statt finden; sie müssen die Zahlung, wenn sie derselben bedürfen,

procentowe z pożyczek krajowych, nie przędzey z żalem dla Nas na gotowy pieniądz zamienione byđz mogą, dopóki kontrybucyi francuzkiej zupełnie nie wypłacimy. Naznaczamy zrealizowanie onychże w połowie na 1. Stycznia i w połowie na 1. Lipca 1814. aż dotąd iednak przy pożyczce w kraiu w iedney trzeciej, a przy sprzedaży ekonomistów i dóbr duchownych, porówno z drugiem w dwów trzecich częściach w całość y wartości przyimowane byđz mają.

- 4) Co się tycze wyplat kapitału, więc
- a) summy nie mogące byđz uważane jako pożyczki, po sobie i ile stan Kass tego dozwoli, iak nayspieszniey upłacone byđz mają;
  - b) co do pożyczek zagranicznych, więc po wypłaceniu procentów zaległych, a zátém od dnia 1. Lipca 1812. r. warunki początkowe mają byđz dopełnione, aż dotąd iednak zapisy długu, przy pożyczce w Niemczach zaciągnąć się mający wraz z drugiem papierami krajowem w iedney trzeciej, a przy sprzedaży ekonomistów i dóbr duchownych w dwóch trzecich częściach podług wartości nominalney przyimowane będą;
  - c) wszystkie inne długi krajowe bez wyjątku, bądź te, które jako takie są teraz uważane z włączeniem długów, akcyi i papierów Towarzystwa morskiego, głównego banku i innych instytuców krajowych, bądź te, które na przyszłość z massy długów prowincyalnych i gminnych za krajowe uznamy i przeniesimy na fundusz długów krajowych, wszystkie dla zapobieżenia zmianie kursu (agiotage) mają byđz zkonsolidowane, na iedney stopie procentowey po cztery od sta postanowione i zapisy dotychczasowe na nowe zamienione z wyłączeniem iednak obligacyi bankowych; względem których dotychczasowy procent pozostae. Wierzyciele wypowia-

auf dem Markt durch Verkauf suchen, aber es wird eine Summe unveränderlich bestimmt, die spätestens gleich nach Abtragung der Contribution an Frankreich und der rückständigen Zinsen, jährlich auf die Weise abgezahlt wird, daß von den numerirten Obligationen eine den Abtrags-Summen gleichkommende Anzahl durch das Loos ausgewählt und öffentlich gezogen werde. Wir behalten Uns das bei vor, auch mehr abzutragen, wenn die Umstände es gestatten.

In wiefern die Provinzial- und Kommunal-Kriegeschulden, oder ein Theil derselben, für Staatsschulden zu erklären sind, muß noch von vorhergehenden Untersuchungen abhängig gemacht werden. Wir wünschen dabei eine Ausgleichung zu Stande zu bringen und werden Bedacht darauf nehmen, daß da, wo es die Billigkeit erfordert, auch diejenigen Beiträge in Anrechnung kommen, welche Einzelne in den Kommunen oder Provinzen in ungleichem Verhältniß für das Ganze leisteten, welches z. B. in Berlin geschehen ist. Damit überall nach gleichen Grundsätzen verfahren werde, und man einseitige Ansichten vermeide, sollen:

- 1) Sämmtliche Provinzial- und Kommunal-Kriegeschulden einer General-Kommission, die in Unserer Residenzstadt Berlin ihren Sitz haben wird, unterworfen werden. Diese soll Unsern Ministerien des Innern und der Finanzen untergeordnet seyn und aus den Provinzen und Kommunen werden Wir Repräsentanten dazu berufen.
- 2) Das erste Geschäft dieser Behörde soll seyn, den Kreditzustand und das Schuldenwesen der Provinzen und Kommunen, einer genauen Prüfung zu unterziehen und die Schulden zu liquidiren. In einigen Provinzen sind schon Schritte dieserhalb geschehen.
- 3) Soll sie sich mit der Ausgleichung beschäftigen, wobei von dem Hauptgesichtspunkte auszugehen ist, daß möglichste Gleichheit der Lasten mit Hintansetzung unmöglich zu bewirkender kleinlicher Genauigkeit hergestellt und nur ein National-Interesse begründet werde.

daß nie mögä tylko papiery na burzach przedawać; wszelakoż summa pewna wyznaczoną bydź ma, która naypóźniej zaraz po zaspokoieniu kontrybucyi francuzkiej i zaległych procentów, rokrocznie tym końcem wypłaconą zostanie, iż ilość numerowanych obligacyi summie dopiero rzeczoney wyrównywaiaąca przez los publicznie ciągnioną będzie. Zastrzegamy sobie wyznaczyć większą summę, gdy tego okoliczności dozwolą.

Dochodzenia poprzedniczo przedsięwzięć się maiące wykażą, czyli długi wojenne prowincyalne i gminne lub pewna część ich za długi Rządowe uznane bydź maią. Życzeniem iest Naszem, aby w tym względzie porównanie przyszło do skutku i będziemy zważać na to: aby gdzie tego słusność wymagać będzie, składki przez pojedyncze osoby w gminach lub prowincyach, w nierównym stósunku dla ogółu poczynione, iak n. p. w Berlinie, były przedmiotem porównania. W celu postępowania podług zasad iednostaynych i uprzätnienia wszelkich zasad iednostronnych:

- 1) Wszelkie długi wojenne prowincyalne i gminne, należeć maią do Kommissyi generalney, która w stolicy Naszey Berlinie zasiadać będzie. Kommissya ta zostawać będzie pod kierunkiem Ministerii wewnętrznych i finansów, a Sami powołamy do niey Reprezentantów z prowincyi i gmin.
- 2) Naypierwszém władzy tey będzie dziełem, badać iaknaysciśley stan kredytu i długów prowincyi i gmin, oraz przystąpić do likwidacyi długów. W niektórych prowincyach iuż kroki ku temu poczyniono.
- 3) Ma się trudnić porównaniem wychodząc z tego punktu głównego: aby ile bydź może, równość ciężarów z niezważaniem na drobnotki niedostępney skrupulatności wynalezioną, i interest tylko narodowy został utworzonym.

- 4) Muß sie die Oberaufsicht auf die Verwaltung selbst führen.
- 5) Da, wo die Provinzen oder Kommunen außer Stand sind, sich aus eignen Kräften zu helfen, wollen Wir ihnen durch unverzinsliche Vorschüsse zu Hülfe kommen, vornemlich um ihre Pfandschulden einzulösen und sie in Stand zu setzen, die laufenden und rückständigen Zinsen von ihren Schulden zu zahlen.
- 6) Soll endlich, nach erfolgter Prüfung und Liquidation, auch Regulirung der von jeder Seite zu leistenden Beiträge, eine Uebernahme auf den Staatsschulden-Fonds und Konsolidation der Provinzial- und Kommunal-Kriegeschulden, wie auch eine Bestimmung eines gleichen Zinsfußes und die eines zum Kapital-Abtrage ausgefetzten unveränderlichen Fonds statt finden; so wie Wir ihre Tilgung auch sonst noch auf alle Weise, z. B. durch Annahme bei dem ausländischen Anleihe u. begünstigen wollen. Vorerst ertheilen Wir hierdurch die öffentliche Versicherung, daß Wir ihre richtige Verzinsung und Abtragung zu sichern beschlossen haben. Es versteht sich, daß hier von den Pfandbriefs-Instituten gar nicht die Rede sey. Diese gehen das Privatvermögen an und bleiben ganz für sich.
- 4) Będzie miała główny dozór nad administracją samą.
- 5) Gdzieby prowincye lub gminy z własnych sił zaradzić sobie nie mogły, przyjdziemy im w pomoc zakładami bez żądania procentu, aby mogli długi zastawne wykupić i postawić się w stanie opłacenia procentów bieżących i zaległych z ich długów.
- 6) Nakoniec po skutecznieniu dochodzenia i likwidacyi, nastąpić ma ustanowienie składek od każdey stróny należnych, przeięcie na fundusz długów krajowych i konsolidacya długów wojennych prowincyi lub gmin, urządzenie równey stopy procentu i wyznaczenie funduszu na umorzenie kapitału niezmiennie postanowionego, iako też szczególniey wszelkiemi sposoby n. p. przyięciem na pożyczkę zagraniczną, umorzeniem tych długów popierać będziemy. Tymczasowo oświadczamy niniejszém publicznie, iż postanowiliśmy zabezpieczyć rzetelne procentów zapłacenie i upłacenie kapitału. Samo się rozumie z siebie, iż to wszystko do Instytutów względem listów zastawnych nie ściąga się. Te tylko tyczą się majątku prywatnego i są zupełnie odrębnemi.

Wir halten die rückständigen Besoldungen Unserer Dienerschaft für eine dringende Schuld des Staats. Schon lange beschäftigt sich eine Kommission mit der Liquidation derselben und in einzelnen Fällen sind den Bedürftigsten baare Abschlagszahlungen geleistet worden. Um indessen allgemeinere und schnellere Hülfe zu gewähren, sind Wir, bei der Unmöglichkeit, vorerst beträchtliche baare Abzahlungen zu leisten, entschlossen, ohne das Ende der Liquidation abzuwarten, so wie die einzelnen Posten konstatiert sind und werden, Bons den 1. Januar 1814 zahlbar, mit Hinzurechnung von vier Prozent jährlicher Zinsen bis dahin vom 1. Januar 1811 an, auf $\frac{3}{4}$ der Forderungen ausstellen zu lassen, insofern diese mit 25 Rthlr. aufgehen. Das nicht in dieser Summe aufgehende aber, soll baar in Gelde zuge-

Zaległe pensye urzędników Naszych uznajemy za nagły dług kraiu. Już od dawna Komisja trudni się likwidacją onych i w niektórych przypadkach, potrzebniejszym gotowe na poczet zapłaty dane zostały. Chcąc iednak przynieść powszechniejszą i śpieszniejszą pomoc, a nie widząc podobieństwa, uczynienia na teraz znaczniejszych wypłat w gotowiznie, postanowiliśmy, aby nie czekając końca likwidacyi, po wynalezieniu i ustanowieniu należytości pojedynczych, na trzy czwarte części pretensyi z doliczeniem procentu rocznego po cztery od sta od dnia 1. Stycznia 1811., bony wypłacalne na 1. Stycznia 1814. wydane zostały. Coby iednak summa 25 Talarów nie było objęte, w gotowiznie dopłaconém, pozostają-

Schossen, das vierte $\frac{1}{4}$ aber, den Berechtigten unter eben diesen Bestimmungen in alten Tresorscheinen und die Differenz gegen 25 baar gegeben werden; damit sie nicht genöthigt sind, die zinsbaren Bons sogleich anzugreifen.

Wegen der alten Tresor- und neuen Thalerscheine, wie auch wegen der Münzscheine, bleibt alles in der bekannten Verfassung, und es soll strenge gehalten werden, was hierunter öffentlich zugesagt ist. Eben dasselbe gilt auch von dem Prämien-Anleihe vom 27. Dezember 1808.

Wir werden übrigens Unsere stete und größte Sorgfalt darauf richten, durch jede nothwendige und heilsame Einrichtung in polizeilicher und finanzieller Hinsicht Unsern uns so sehr am Herzen liegenden Hauptzweck, das Wohl Unserer getreuen Unterthanen herzustellen, möglichst zu befördern. Zu dem Ende soll auch die nächste Möglichkeit ergriffen werden, das Münzwesen auf einen festen Fuß zu setzen, so wie Wir Uns vorbehalten, der Nation eine zweckmäßig eingerichtete Repräsentation, sowohl in den Provinzen als für das Ganze zu geben, deren Rath Wir gern benutzen und in der Wir nach Unsern landesväterlichen Gesinnungen, gern Unsern getreuen Unterthanen die Ueberzeugung fortwährend geben werden, daß der Zustand des Staats und der Finanzen sich bessere, und daß die Opfer, welche zu dem Ende gebracht werden, nicht vergeblich sind. So wird sich das Band der Liebe und des Vertrauens zwischen Uns und Unserm treuen Volk immer fester knüpfen.

Wir hoffen, daß ein jeder, wes Standes er auch sey, jene zur Rettung jetzt unumgänglich erforderlichen Opfer mit patriotischem Gemeinsinn gern bringen und dadurch die Gesinnungen erhöhen werde, mit denen Wir Unsern guten Unterthanen ergehen sind, so wie dieses die schönste Belohnung für Unsere Sorgen seyn wird.

Gegeben Berlin, den 27sten Oktober 1810.

Friedrich Wilhelm.

v. Hardenberg.

ca czwarta część, pod tymiż warunkami w starych biletach skarbowych, a różnica względem 25. w gotowiznie dopłaconą bydź ma, a to dla tego: aby nie widzieli się w potrzebie szafowania bonami procent przynoszącemi.

Co do starych biletów skarbowych i nowych talarowych również i biletów mennicznych, wszystko pozostaie przy dawnym urządzeniu i ściśle ma bydź dotrzymaném, co publicznie przyrzeczono. To samo rozumie się o pożyczce na premie z dnia 27. Grudnia 1808.

Zresztą naywiększém i nieprzerwaném Naszém będzie staraniem, abyśmy wszelkiemi potrzebnými i skutecznými urządzeniami tak w względzie policyjnym iako i finansów, popierali zamiar Nasz nayglówniejszy, przywrócenia dobrego bytu poddanych Naszych. Tym końcem przy naypierwszey porze stopa menniczna stale ma bydź urządzona, iako też zachowuiemy sobie udzielić Narodowi stósownie ułożoną reprezentacyą tak w prowincyach iako i dla ogółu; od której chętnie przyimiemy radę i którey nadaniem zechcemy wedle Naszych uczuie oycowskich z ukontentowaniem wiernym Naszym poddanym udzielić przekonanie: iż stan kraiu i finansów polepsza się, i że przyniesione na ten koniec ofiary, nie są nadaremne. Tym to sposobem węzeł miłości i zaufania między Nami i wiernym ludem Naszym mocniej ściągnionym zostanie.

Spodziewamy się, iż każdy któregokolwiek stanu chętnie i z uczuciem patryotycznym przyniesie ofiary powyższe dla dzielnego wsparcia nieuchronnie potrzebne i tém samém podwoi uczucie, którém tchniemy dla dobrych Naszych poddanych, co też będzie nayprzyjemniejszą za starania Nasze nagrodą.

Dan w Berlinie d. 27. Października 1810.

FRYDERYK WILHELM.

v. Hardenberg.

No. 4.

(No. 7. d. D.) Edikt wegen Aufhebung des Vorspanns.
Vom 28ten Oktober 1810.

Wir Friedrich Wilhelm III., von Gottes Gnaden König von Preußen etc. etc.

Thun kund und fügen hiermit zu wissen:

Im Verfolg des Edikts vom 27. Oktober über die neue Finanz-Verwaltung verordnen Wir:

§. 1. Der Vorspann für Civil-Offizianten und für einzelne reisende Militair-Personen hört vom 1. Januar 1811 an, gänzlich auf. Unsere Regierungen werden mit besonderer Anweisung versehen, welche Maaßregeln zur Fortschaffung gedachter Personen zu ergreifen sind.

§. 2. Die Verpflichtung zur Bestellung des Militair-vorspanns bei Märschen ganzer Truppenabtheilungen und großen Transporten von Militair-Bedürfnissen bleibt dagegen, wie bisher, jedoch mit der Maaßgabe, daß jeder nach Verhältnis seines Zugviehstandes dazu verpflichtet ist, und alle früheren Exemtionen aufhören.

Diejenigen Pferde, von welchen Luxussteuern entrichtet werden, sind allein von der Bestellung zum Vorspann befreit, weil bei Bestimmung jener Steuerfälle der Werth dieser Begünstigung schon mit eingerechnet ist.

§. 3. Bei Berechnung des Zugviehstandes werden 3 Zugochsen 2 Pferden gleich geachtet.

§. 4. Alle bisherigen Beschränkungen über die Gattung des zu haltenden Zugviehes fallen hinweg.

§. 5. Vom 1. Januar 1811 an, wird aus Unsern Kassen für den bleibenden Vorspann auf die Meile 6 Gr. für jedes gestellte Pferd gezahlt.

§. 6. Diese Vergütung erstreckt sich nur auf den im Frieden zu leistenden Vorspann. Der Vorspann im Kriege muß zwar von allen Besitzern von
Jahrgang 1810.

Nro. 4.

(Nro. 7. oryg.) Edykt względem zniesienia podwód.
Z dnia 28. Października 1810.

My FRYDERYK WILHELM,
z Bożej Łaski, Król Pruski etc. etc.

Czyniemy wiadomo i podaiemy ninieyszém do wiadomości:

W następstwie edyktu z dnia 27. Października względem nowej administracyi finansowej stanowiemy:

§. 1. Podwoły dla Oficjalistów cywilnych i dla pojedynczo jeżdżących wojskowych, ustaią zupełnie od dnia 1. Stycznia 1811. Regencye Nasze odbiorą osobną instrukcyą, wskazującą sposoby przewożenia pomienionych osób.

§. 2. Utrzymuie się natomiast, iak dotąd, obowiazek dostawiania podwód dla woyska w pochodach całych oddziałów i wielkich przewozów potrzeb wojskowych, tak atoli, iż każdy w miarę swego pociągu iest do nich obowiazanym, i wszystkie dawniejsze wyiätki ustaią.

Same tylko konie, od których opłacaia się podatki zbytkowe, uwolnione są od dostawy podwód, ile że przy stanowieniu owych podatków porachowano iuż wartość tego faworu.

§. 3. Przy obliczaniu pociągów przyimuia się trzy woły pociągowe za 2 konie.

§. 4. Wszelkie dotychczasowe ograniczenia względem gatunku trzymać się mającego bydła pociągowego ustaią.

§. 5. Od dnia 1. Stycznia 1811. płacić się będzie z Kass Naszych za utrzymanie podwoły na milę 6 dgr. od każdego dostawionego konia.

§. 6. Wynagrodzenie to rozciąga się tylko do podwód podczas pokoju dostawianych. Podwoły w czasie woyny muszą być wpraw-

Zugvieh gestellt werden, allein über die Art der Bezahlung desselben werden nöthigenfalls besondere Bestimmungen ergehen.

Berlin, den 28. Oktober 1810.

Friedrich Wilhelm.

v. Hardenberg.

No. 5.

(No. 8. b. D.) Edikt über die Aufhebung der Natural-, Fourage- und Brod-Lieferung. Vom 30sten Oktober 1810.

Wir Friedrich Wilhelm, von Gottes Gnaden, König von Preußen etc. etc.

Thun kund und fügen hiemit zu wissen:

Im Verfolg des Edikts vom 27. Oktober über die künftige Finanz-Verwaltung setzen Wir fest:

- 1) Die Natural-Fourage-Lieferung und die Getreide-Lieferung zur Verpflegung des Militärs mit Brod, hört vom 1. Januar 1811 auf.
- 2) Der Bedarf wird künftig in der Regel durch freiwillige Lieferung der Untertanen auf den Grund abzuschließender Contracte und erst wenn dies Schwierigkeiten findet, durch Entrepreneurs herbeigeschafft.
- 3) Die Bezahlung erfolgt nach den contractsmäßigen Preisen aus den Staats-Kassen.
- 4) Im Fall die Abstellung der bisherigen Zwangslieferungen durch die Untertanen vom 1. Januar 1811 für das nächstfolgende Quartal zu schwierig, oder die Ablieferungen schon geschehen seyn sollten; so wird doch die für diesen Zeitraum gelieferte Fourage nach dem diesjährigen Martini- Marktpreis der Hauptstadt der Provinz gezahlt.

dzie przez wszystkich trzymających bydło dostawiane, atoli względem sposobu płacenia za nie wydane będą w potrzebie osobne postanowienia.

Berlin dnia 28. Października 1810.

FRYDERYK WILHELM.

v. Hardenberg.

Nro. 5.

(Nro. 8. oryg.) Edykt względem uchylenia dostawy wytyczney furazów i chleba. Z dnia 30. Października 1810.

My FRYDERYK WILHELM
z Bożej Łaski Król Pruski etc. etc.

Wszem w obec wiadomo czyniemy:

W skutek ustawy z dnia 27. Października względem przyszłego zarządzenia finansami, postanawiamy niniejszém:

- 1) Dostawa wytyczna furazów i dostawa zboża dla opatrywania wojska w żywność z dniem 1. Stycznia 1811. r. ustanie.
- 2) Na przyszłość potrzeby takowe powszechnie przez dobrowolną tylko dostawę poddanych na mocy zawrzeć się mających kontraktów, a dopiero, gdyby w tey mierze zayść miały trudności, przez entrepreneurów dostarczone będą.
- 3) Zapłata w cenach kontraktem ustanowionych nastąpi z Kass krajowych.
- 4) Gdyby uprzątnienie dotychczasowych dostaw od poddanych wymaganych, na ówierórocz po 1. Stycznia 1811. nadchodzące nader wielkich miało doznać trudności, albo gdyby dostawy już były uskutecznione, więc wszelako za furaz na czas ten odstawiony ma nastąpić zapłata wedle ceny targowej, która będzie na Sy Marcin r. b. w stolicy prowincyi.

5) Sollte bei eiligen Marschen des Militairs die
Sourage aus den Magazinen nicht zur Stelle ge-
schafft werden können, so bleiben unsere in der Nä-
he wohnende Unterthanen verpflichtet, den erfor-
derlichen Bedarf gegen Bezahlung des Markt-
Marktpreises abzuliefern.

Signatum Berlin, den 30. Oktober 1810.

Friedrich Wilhelm.

v. Hardenberg.

5) Gdyby przy nagłych marszach woyska fu-
raż z składów na miejsce nie mógł bydź
sprowadzonym, natenczas poddani Nasi
w bliskości mieszkający obowiązani będą
dostarczyć potrzebę, za opłatą ceny targo-
wey Sto Marcińskiej.

Dan w Berlinie d. 30. Października 1810.

FRYDERYK WILHELM.

v. Hardenberg.

No. 6.

No. 12. d. D.) Edikt über den Vor- und Auffauf in der
ganzen Monarchie. Vom 22. November 1810.

**Wir Friedrich Wilhelm, von Got-
tes Gnaden, König von Preußen u. u.**

Da die Gesetze wider die Vor- und Auffäuferei

- a) den Vertrieb der Produkte erschweren, die Pro-
duktion und zulezt mithin auch die Consumtion be-
schränken;
- b) mit den Grundsätzen der Gewerbe-Freiheit und
dem neuen Besteuerungs-System in Widerspruch
stehn;

so verordnen Wir:

§. 1.

Das Vor- und Auffaufs-Edikt vom 17ten No-
vember 1747 sowohl, als die Verordnung für Ost-
preußen, Litthauen und West-Preußen über diesen Ge-
genstand vom 18ten November 1808 und alle frühere
dahin einschlagende allgemeine oder besondere Verord-
nungen ohne Unterschied, werden Kraft dieses aufge-
hoben.

§. 2.

Jedem Stadt- und Landbewohner, der den er-
forderlichen Gewerbschein zum Handel gelbset hat, ist

Nro. 6.

(Nro. 12. oryg.) Edykt względem przedkupu i poku-
pu w całej Monarchii. Z dnia 20. Listopa-
pa 1810.

My FRYDERYK WILHELM

z Bożey Łaski Król Pruski etc. etc.

Ponieważ prawa naprzeciw przed- i poku-
kopowaniu,

- a) sprawiają trudność w przerabianiu i obra-
caniu produktów, że produkcją a tém sa-
mem nakoniec i konsumcją ograniczają,
- b) że zostają w sprzeczności z zasadami wol-
ności przemysłu i z nowym systematem po-
datkowania,

przeto stanowimy:

§. 1.

Uchylają się ninieyszém, tak edykt
względem przed- i pokupu z dnia 17. Listopada
1747, iako też ustawa z dnia 18. Listopada
1808. dla Pruss wschodnich, Litwy i Pruss za-
chodnich w tym przedmiocie wydana i wszel-
kie inne do tego ściągające się urządzenia ogól-
ne i szczególne bez różnicy.

§. 2.

Wolno każdemu mieszkańcowi mia-
sta i wsi, w cedulę patentową do handlu opa-
[6*]

es erlaubt, Produkte und Fabrikate des platten Land des aufzukaufen und nachdem er von den einer Consumtions-Abgabe unterworfenen, etwa noch unversteuerten Objecten die Gefälle berichtet hat, wieder zu verkaufen. Der Aufkauf, die Anlegung von Niederlagen und die Versendungen unsern der Landes-Grenze, an den See-Küsten und den größeren Strömen, sind an diejenige Bedingungen geknüpft, welche zur Sicherung unserer Zoll-Entraden entweder schon vorgeschrieben sind, oder noch werden vorgeschrieben werden.

§. 3.

An Markttagen bleibt das Aufkaufen und Verkaufen, im, und vor den Thoren, so wie auf den Straßen und in den Wirthshäusern, kurz an jedem Orte außer dem Markt untersagt, insofern das Object unter 5 Thlr. werth ist, bei Strafe der Confiskation; hat das Object höhern Werth, so findet nach dem Ermessen der Polizei-Behörde eine Strafe von 5 bis 100 Thln. statt.

Käufer und Verkäufer haften gemeinschaftlich für diese Strafe, jedoch so, daß sie von dem einen derselben vollständig, mit Ueberlassung des Regresses wegen der Hälfte an den andern, beigetrieben werden kann.

§. 4.

Alle auf dem Markte selbst nach der besondern Verfassung eines jeden Orts etwa bestehende Verkaufrechte einzelner Klassen, werden hierdurch aufgehoben, so daß ein völlig freies Marktverkehr statt findet.

Gegeben Potsdam, den 20. Nov. 1810.

Friedrich Wilhelm.

v. Hardenberg.

trzonemu, zakupić płody i fabrykaty po wsiach, i takowe sprzedawać, skoro tylko od przedmiotów konsumcyi ulegających, nie opłacone z nich podatki zaspokoili. Co do zakupowania, założenia składów i wysyłania nad granicę kraju, nad brzegi morskie lub rzek znaczniejszych, warunki zachowane być mają te, które dla zabezpieczenia dochodów celnych, już albo przepisane zostały, albo jeszcze ustanowione zostaną.

§. 3.

Zakupowanie i sprzedawanie w dni targowe w mieście czy za bramą, po ulicach i gościńcach, zgoła na każdym miejscu, wyjąwszy na rynku czyli targu, zakazuje się, a to pod karą konfiskacyi, gdy przedmiot niżej pięć talarów wartuie, w razie wyższego przedmiotu, pod karą 5 do 100 talarów przez władzę policyiną wymierzyć się mającą.

Kupujący i sprzedawca wspólnie za karę takową odpowiadają, tak iednak, iż ieden z nich do zapłacenia oneyże, z zostawieniem mu iednak regressu względem połowy od drugiego, pociągnionym i przytrzymanym być może.

§. 5.

Gdziekolwiekby podług ustaw szczególnych miejscowych, dla pewnych klass były ieszcze prawa przedkupu na targach, takowe niniejszém znoszą się, tak, iż proceder targowy zupełnie wolnym i nieograniczonym być ma.

Dan w Poczdamie dnia 20. Listopada 1810.

FRYDERYK WILHELM.

v. Hardenberg.

No. 7.

(No. 13. d. D.) Gesinde-Ordnung für sämtliche Provinzen der Preussischen Monarchie. Vom 8ten November 1810.

Wir Friedrich Wilhelm, von Gottes Gnaden, König von Preußen &c. &c.

Thun kund und fügen hiermit zu wissen:

Die Gesinde-Ordnungen, welche bisher in den einzelnen Provinzen, Districten, Städten und Ortschaften Unserer Staaten als Provinzial- und örtliche Gesetze bestanden, sind theils allmählig außer Übung gekommen, theils mit dem Geiste der Gesetzgebung nicht mehr vereinbar. Da nun hierdurch eine unstatthafte Ungewißheit der Rechte und Pflichten in den so allgemein verbreiteten und so äußerst wichtigen Verhältnissen zwischen Herrschaften und Gesinde entsteht; so haben Wir die Anordnungen des allgemeinen Landrechts Th. 2. Tit. 5. §. 1 bis 176. einschließlic, welche die rechtlichen Verfügungen in Beziehung auf das gemeine Gesinde enthalten, nochmals durchsehen und die Bestimmungen derselben, welche Provinzial- und örtliche Gesinde-Ordnungen voraussetzten, oder sonst Verbesserungen bedurften abändern lassen und verordnen nunmehr, wie folgt:

- 1) Alle Gesinde-Ordnungen und gesetzlichen Vorschriften, die Verhältnisse des gemeinen Gesindes betreffend, welche bisher in den einzelnen Provinzen, Districten, Städten und Ortschaften Unserer Staaten bestanden haben, sind gänzlich und ohne alle Ausnahme hiermit aufgehoben, und können in keinem Fall auf Rechte und Pflichten angewendet werden, welche zwischen Herrschaften und Gesinde vom Tage der Kundmachung dieser Verordnung ab, entstehen.
- 2) An die Stelle derselben tritt als alleinige und allgemeine Gesinde-Ordnung für Unsere sämtlichen Staaten die beiliegende neue Redaction des §. 1 bis 176. Th. 2. Tit. 5. des allgemeinen Landrechts.

Nro. 7.

(Nro. 13. oryg.) Ustawa względem czeladzi dla wszystkich prowinyi Monarchii Pruskiej. Z dnia 8. Listopada 1810.

My FRYDERYK WILHELM
z Bożey Łaski Król Pruski etc. etc.

Wszem w obec wiadomo czyniemy ninieyszém:

Urządzenia względem czeladzi w szczególnych prowincyach, obwodach, miastach i mieyscach w kraiu Naszym iako prawo prowincjonalne lub statut mieyscowy będące, częścią wyszły z używania, częścią też z duchem prawodawstwa w sprzeczności zostają. Ponieważ z tą, w stosunkach tyle powszechnych i nader ważnych, pomiędzy państwem i czeladzią wynika niepewność praw i obowiązków, która mieysca mieć nie powinna; przeto rozkazaliśmy przeyrzeć urządzenia Pow. Pra. Kraio. w Cz. II. Tit. 5. §. 1. do 176 incl. prawne przepisy względem czeladzi zawierające i zmienić urządzenia te, które do będących już ustaw prowincjonalnych i mieyscowych względem czeladzi odwołują się, albo z innego powodu poprawy wymagały. Stanowimy zatem ninieyszém, co następuje:

- 1) Uchylają się ninieyszém zupełnie ustawy względem czeladzi i przepisy prawne, stosunków pospolitey czeladzi tyżące się, a dotąd w szczególnych prowincyach, obwodach, miastach i mieyscach kraioów Naszych będące. Nie mogą one w żadnym przypadku byż przystosowane do praw i obowiązków, które od dnia ogłoszenia obecney ustawy pomiędzy państwem i czeladzią wynikną.
- 2) W mieyscu uchylonych wstępuje załączona tu nowa redakcyja §. 1. do §. 176. Cz. II. Tyt 5. Pow. Praw. krai. iedyna i powszechna ustawa względem czeladzi, dla wszystkich kraioów Naszych.

3) Die in dieselbe aufgenommenen Abänderungen derogiren den abweichenden Stellen des allgemeinen Landrechts dergestalt, daß dieselben für gänzlich aufgehoben geachtet und überall die Rechte und Pflichten der Herrschaften und des Gesindes nur nach dieser neuen Redaction beurtheilt werden sollen.

Wir befehlen Unsern Landes-, Polizen- und Justiz-Collegien, Polizei-Obrigkeiten und Gerichten, wie auch allen Unsern getreuen Unterthanen sich hiernach gebührend zu achten.

Berlin den 8. November 1810.

Friedrich Wilhelm.

v. Hardenberg. Kircheisen.

3) Zmiany w niey umieszczone uwłaczaia inaczey stanowiącym przepisom Pow. Prawa kraj. w ten sposób, iż te tu za zupełnie uchylone, a wszelkie prawa i obowiązki państwa i czeladzi iuż tylko podług teyże nowej redakcyi uważane bydź mają.

Rozkazuiemy Naszym Władzom krajowym policyi i sprawiedliwości, Zwierzchnościom policyinym i sądowym, iako też wszystkim Naszym wiernym poddanym, aby się do tego należycie stósowali.

Berlin dnia 8. Listopada 1810.

FRYDERYK WILHELM.

v. Hardenberg. Kircheisen.

Von den Rechten und Pflichten der Herrschaften und des Gesindes.

§. 1.

1) Von gemeinem Gesinde.

Das Verhältniß zwischen Herrschaften und Gesinde gründet sich auf einem Vertrage, wodurch der eine Theil zur Leistung gewisser häuslicher oder wirthschaftlicher Dienste auf eine bestimmte Zeit, so wie der andere zu einer dafür zu gebenden bestimmten Belohnung sich verpflichtet.

§. 2.

Wer Gesinde miethen kann.

In der ehelichen Gesellschaft kommt es dem Manne zu, das nöthige Gesinde zum Gebrauch der Familie zu miethen.

§. 3.

Weibliche Dienstboten kann die Frau annehmen, ohne daß es dazu der ausdrücklichen Einwilligung des Mannes bedarf.

§. 4.

Doch kann der Mann, wenn ihm das angenommene Gesinde nicht anständig ist, dessen Wegschaffung nach verfloßener gesetzmäßiger Dienstzeit, ohne Rücksicht auf die Vertragsmäßig bestimmte, nach vorgängiger Aufkündigung verfügen.

O prawach i obowiązkach państwa i czeladzi.

§. 1.

1) O pospolitey czeladzi.

Stósunek między państwem i czeladzią zasadza się na umowie, którą strona jedna do dopełnienia pewnych posług domowych lub gospodarskich na czas pewny, druga do udzielenia za to oznaczoney nagrody obowięzuie się.

§. 2.

Kto przyjmować może czeladz.

W składzie towarzystwa małżeńskiego mąż urządza czeladz do potrzeby domowej.

§. 3.

Czeladz żeńską żona urządzić może i niepotrzeba na to wyraźnego zezwolenia męża.

§. 4.

Wszelako mąż, gdy urządzona przez żonę czeladz mu się nie podoba, może ją z służby oddać po upłynieniu czasu prawem oznaczoney, chociażby czas służby umową oznaczony nie był ieszcze upłynął.

§. 5.

Wer als Gesinde sich vermietthen kann:
Wer sich als Gesinde vermietthen will, muß über
seine Person frei zu schalten berechtigt seyn.

§. 6.

Kinder, die unter väterlicher Gewalt stehen,
dürfen ohne Einwilligung des Vaters, und Minder-
jährige ohne Genehmigung ihres Vormundes sich
nicht vermietthen.

§. 7.

Verheirathete Frauen dürfen nur mit Einwilli-
gung ihrer Männer als Ammen oder sonst in Dienste
gehen.

§. 8.

Nur wenn die Einwilligung in den Fällen des
§. 6 und 7. auf eine gewisse Zeit, oder zu einer
bestimmten Dienst-Herrschaft, ausdrücklich einge-
schränkt werden, ist die Erneuerung derselben zur
Verlängerung der Zeit, oder bei einer Veränderung
der Herrschaft erforderlich.

§. 9.

Dienstboten, welche schon vermiethet gewesen,
müssen bei dem Antritte eines neuen Dienstes die
rechtmäßige Verlassung der vorigen Herrschaft nach-
weisen.

§. 10.

Leute die bisher noch nicht gedient zu haben
angeben, müssen durch ein Zeugniß ihrer Obrigkeit
darthun, daß bei ihrer Annehmung als Gesinde kein
Bedenken obwalte.

§. 11.

Hat Jemand mit Verabsänmung der Vor-
schriften §. 9. 10. ein Gesinde angenommen: so
muß, wenn ein anderer, dem ein Recht über die
Person oder auf die Dienste des Angenommenen zu-
steht, sich meldet, der Mieths-Contract als ungültig
so fort wieder aufgehoben werden.

§. 12.

Außerdem hat der Annehmende durch Ueber-
tretung dieser Vorschriften eine Geldbuße von Einem
bis Zehn Thaler an die Armen-Casse des Orts ver-
wirft.

§. 5.

Kto na się może przyiąć obowiązki czeladzi,
Musí byđź mocen zarządzać swą osobą,
kto się za czeladź zechce urządźić.

§. 6.

Dzieci pod władzą oycowską będące, bez
zezwoienia oycy; małoletni bez zezwoienia o-
piekuna urządźić się nie mogą.

§. 7.

Niewiasty żonate tylko za zezwoieniem
ich mężów służbę mamki lub inną przyiąć są
mocne.

§. 8.

Tylko, gdy w przypadkach §. 6. i 7. ze-
zwoienie tamże wytknięte na czas pewny, lub
dla pewnego państwa, wyraźnie ograniczonóm
zostało, potrzeba poszukiwać nowego zezwo-
lenia, to na przedłużenie służby lub urządze-
nie się u innego państwa.

§. 9.

Służący, którzy już w służbie zostawali,
przy wstępie do nowey muszą wykazać pra-
wny powód opuszczenia przeszłego państwa.

§. 10.

Ludzie udający, iż ieszcze nie służyli, za-
świadczeniem ich Zwierzchności uprzątnać
muszą wszelką wątpliwosc w urządzaniu ich
iako czeladzi.

§. 11.

Gdy kto wbrew przepisom §. 9. i 10. urzą-
dził czeladź, a drugi mający prawo do osoby
lub posług urządzonego, zgłasza się, kontrakt
natychmiast iako nieważny uchylonym byđź
musi.

§. 12.

Oprócz tego przyimujący, za same zanie-
dbanie takowych przepisów przewinił karę ie-
dnego do dziesięciu talarów do kassy ubogich
mieysca.

§. 13.

Gesinde, Mäkler.

Niemand darf mit Gesindemäkeln sich abgeben, der nicht dazu von der Obrigkeit des Orts bestellt und verpflichtet worden ist.

§. 14.

Dergleichen Gesindemäkler müssen sich nach den Personen, die durch ihre Vermittelung in Dienste kommen, sorgfältig erkundigen.

§. 15.

Insonderheit müssen sie nachforschen, ob dieselben nach den gesetzlichen Vorschriften sich zu vermietzen berechtigt sind.

§. 16.

Gesinde, welches schon in Diensten steht, müssen sie unter keinerlei Vorwände zu deren Verlastung und Annehmung anderer Dienste anreizen.

§. 17.

Thun sie dieses, so müssen sie dafür das erstmal mit Fünf bis Zehn Thalern Geld, oder verhältnismäßiger Gefängnisstrafe angesehen, im Wiederholungs-Falle aber noch außerdem von fernerer Treibung des Mäklergewerbes ausgeschlossen werden.

§. 18.

Sie müssen den Herrschaften, die durch ihre Vermittelung Gesinde annehmen wollen, die Eigenschaften der vorgeschlagenen Person getreulich und nach ihrem besten Wissen anzeigen.

§. 19.

Wenn sie untaugliches oder untreues Gesinde, wider besseres Wissen, als brauchbar oder zuverlässig empfehlen: so müssen sie für den durch dergleichen Gesinde verursachten Schaden selbst haften.

§. 20.

Außerdem verwirken sie dadurch, es mag Schaden geschehen seyn oder nicht, für das erstmal Fünf bis Zehn Thaler Geld, oder verhältnismäßige Gefängnisstrafe, und werden im Wiederholungs-Falle von dem fernern Betriebe des Mäklergewerbes ausgeschlossen. Diese Ausschließung findet selbst bei dem erstenmale Statt, wenn sie den Schaden zu ersetzen unvermögend sind.

§. 13.

Stręczarze do urzędzenia czeladzi.

Nikt nie może być stręczarzem w urzędzeniu czeladzi, jeżeli na to od Zwierzchności mianowanym i zobowiązanym nie został.

§. 14.

Takowi stręczarze starannie dowiadywać się powinni względem osób, które za ich pośrednictwem chcą pozyskać służby.

§. 15.

Szczególniej badać powinni, czyli osoby takowe podług przepisów prawa urządzić się są zdolne.

§. 16.

Pod żadnym pozorem nie powinni zachęcać lub powodować czeladzi w służbie będącej, do opuszczenia lub przyjęcia innej służby.

§. 17.

Jeżeli się tego dopuszczą, za pierwszy raz karą pięciu do dziesięciu talarów lub odpowiadającą karą więzienia złożeni, w razie powtórzenia zaś, oprócz tego od dalszego prowadzenia takowego procederu, wyłączeni być mają.

§. 18.

Powinien państwu, które za ich pośrednictwem urządza czeladź, o przymiotach poleconey osoby wiernie i podług naylepszey wiadomości donieść.

§. 19.

Gdy czeladź niezdatną lub niewierną wbrew lepszemu przekonaniu iako zdatną lub wierną wystawiają, sami zostaną w odpowiedzi za szkodę przez takową czeladź wyrządzoną.

§. 20.

Oprócz tego bez względu na to, czy szkoda wyrządzoną została lub nie, za pierwszy raz karą pięciu do dziesięciu talarów lub stósowną karą więzienia przewinili, a w razie powtórzenia od dalszego takowego procederu wyłączeni być mają. Wyłączenie takowe już za pierwszy raz ma miejsce, gdyby nie byli w stanie zastąpienia szkody.

§. 21.

Polizeiobrigkeiten, welche Gesindemäkler concessioniren, liegt zugleich ob, das Mäklerlohn nach den örtlichen Verhältnissen zu bestimmen und bekannt zu machen.

§. 22.

Schließung des Mieths-Vertrags.

Zur Annehmung des gemeinen Gesindes bedarf es keines schriftlichen Vertrages.

§. 23.

Die Gebung und Annehmung des Miethsgeldes vertritt die Stelle desselben.

§. 24.

Der Betrag des Miethsgeldes hängt von freier Uebereinkunft zwischen der Herrschaft und dem Gesinde ab.

§. 25.

Das Miethsgeld wird der Regel nach auf den Lohn abgerechnet, insofern ein andres bei der Vermietung nicht ausdrücklich ausbedungen wird.

§. 26.

Auch da, wo die Herrschaft sich der Abrechnung des Miethsgeldes durch ausdrückliche Verabredung begeben hat, ist sie dennoch dazu berechtigt, wenn das Gesinde aus eigner Schuld die verabredete Dienstzeit nicht aushält.

§. 27.

Hat sich ein Dienstbote bei mehreren Herrschaften zugleich vermietet, so gebührt derjenigen, von welcher er das Miethsgeld zuerst angenommen hat, der Vorzug.

§. 28.

Die Herrschaft, welche nachstehen muß oder sich ihres Anspruchs freiwillig begiebt, kann das Miethsgeld und Mäklerlohn von den Dienstboten zurückfordern.

§. 29.

Auch muß ihr, wenn sie die frühere Vermietung nicht gewußt hat, der Dienstbote den Schaden ersetzen, welcher daraus entsteht, daß sie ein anderes Gesinde für höhern Lohn mieten muß.

§. 21.

Zwierzchności policyine, nadaiące koncessyie stręczarzom, mają obowiązek ustanowienia należytości za stręczenie z względem na stosunki miejscowe i takową do wadomości podać powinny.

§. 22.

Zawarcie umowy o urządzenie czeladzi.

Nie potrzeba umowy piśmiennej do przyjmowania pospolitej czeladzi.

§. 23.

Udzielenie i przyjęcie zadatku zastępuje miejsce kontraktu.

§. 24.

Ilość zadatku zawisa od dobrowolnej umowy między państwem i czeladzią.

§. 25.

Jeżeli przy urządzeniu inaczej nie umówiono, zadatek potrąca się z zasług.

§. 26.

Chociażby państwo wytrącenia zadatku z zasług wyraźnie się było zrzekło, iednak wytrącić go może, gdy czeladź z własnej winy niedotrzymuje umówionego czasu służby.

§. 27.

Jeżeli służący do kilku państw się urządził, to z nich ma pierwszeństwo, od którego najpród zadatek przyjął.

§. 28.

Państwo, które tym sposobem musi ustąpić lub też prawa swego dobrowolnie się zreka, zwrotu zadatku i należytości za stręczenie od służącego żądać ma prawo.

§. 29.

Również, gdy o wcześniejszym urządzeniu się nie miało wiadomości, służący szkodę ztąd wynikłą, że państwo innego na wyższe zasługi przyjąć było znaglonym, wynagrodzić iest obowiązany.

§. 30.

Die Herrschaft, bei welcher der Diensthote bleibt, muß auf Verlangen diesen Betrag (§. 28. 29.) von seinem Lohne abziehen und der andern Herrschaft zustellen.

§. 31.

Außerdem muß der Diensthote, der sich solcher Gestalt an mehrere Herrschaften zugleich vermietet hat, den einfachen Betrag des von der zweiten und folgenden erhaltenen Mietsgeldes, als Strafe zur Armenkasse des Orts entrichten.

§. 32.

Lohn und Kost des Gesindes.

Der Lohn, Kostgeld oder die Beköstigung des städtischen und ländlichen Gesindes ohne Ausnahme hängt blos von freier Uebereinkunft bei der Vermietung ab.

§. 33.

In sofern bei der Vermietung nichts Bestimmtes hierüber abgemacht ist, muß dasjenige an Lohn, Kostgeld oder Beköstigung gewährt werden, was einem Gesinde derselben Klasse an dem Orte zur Zeit der Vermietung der Regel nach gegeben wurde; was in dieser Rücksicht Regel sey, bestimmt die Polizei-Obrigkeit des Orts.

§. 34.

Weihnachts-, Neujahrs- und andere dergleichen Geschenke kann das Gesinde auch auf den Grund eines Versprechens niemals gerichtlich einklagen.

§. 35.

Alle provinzielle oder örtliche auf Gesetzen oder Herkommen beruhende Bestimmungen wegen solcher Geschenke sind vom 2ten Januar 1811 ab, aufgehoben, und von diesem Zeitpunkte an, durchaus nicht mehr verbindlich.

§. 36.

In allen Fällen, wo Weihnachts- oder Neujahrs-Geschenke während eines Dienstjahres schon wirklich gegeben worden, kann die Herrschaft dieselben auf den Lohn anrechnen, wenn der Dienstvertrag im Laufe des Jahres durch Schuld des Gesindes wieder aufgehoben wird.

§. 30.

Państwo; przy którym zostanie służący, należytość takową (§. 28. 29.) z zasług jego wytrącić i drugiemu państwu wydadź musi.

§. 31.

Oprócz tego służący, który u kilku państw tym sposobem się urządził, ilość wyrównywiącą zadatkowi od drugiego i następnych państwa przyjętemu, za karę do kassy ubogich mieysca, musi zapłacić.

§. 32.

Zasługi i żywność dla czeladzi.

Zasługi, strawne lub żywność dla czeladzi mieyskiej i wieyskiej, zawisły bez wyjątku, od dobrowolney umowy w czasie urzędzenia.

§. 33.

Jeżeli w czasie urzędzenia, nic w tym względzie nie zostało umówioném, więc zasługi takie, strawne lub żywność dana bydź musi, iakie powszechnie podobna czeladź w mieyscu podczas urzędzenia go pobierała, a co w tym względzie iest zwyczajem, Zwierzchność politycyina mieyscowa postanowi.

§. 34.

Podarunków na Boże narodzenie, nowy rok, lub innego czasu dawanych, chociażby były przyobiecane, czeladź drogą prawa żądać nie może.

§. 35.

Wszelkie ustawy prowincyalne lub mieyscowe na prawach lub zwyczaju oparte, a rzeczonych podarunków tyżące się, od dnia 2. Stycznia 1811. są uchylone, i odtąd iuż nadal obowięzywać nie będą.

§. 36.

W wszelkich przypadkach państwo ma prawo do wytrącenia podobnych w roku służby iuż danych podarunków z zasług, gdy kontrakt służby przez winę czeladzi w ciągu roku uchylonym zostanie.

§. 37.

Bei männlichen Bedienten ist die Livree ein Theil des Lohns; und fällt nach Ablauf der durch Vertrag bestimmten Zeit, denselben eigenthümlich zu. In Ermangelung einer solchen Bestimmung entscheidet die Polizei-Obrigkeit, wie §. 33. über die Zeit, binnen welcher die Livree verdient ist.

§. 38.

Wird außer derselben noch besondere Staats-Livree gegeben, so hat auf diese der Bediente keinen Anspruch.

§. 39.

Mäntel, Rutscher-Pelze und dergleichen, gehören nicht zur gewöhnlichen Livree.

§. 40.

Dauer der Dienstzeit.

Die Dauer der Dienstzeit hängt von freier gegenseitiger Uebereinkunft bei der Vermietung ab, doch kann Niemand sich zu einer Dienstzeit verpflichten, die nicht entweder durch eine gewisse Anzahl von Jahren, oder Monaten, Wochen, Tagen ausgedrückt, oder doch so bestimmt ist, daß jedem Theile freisteht, nach vorgängiger Kündigung von dem Vertrage abzugehen. Wo dies dennoch geschehen seyn sollte, muß der Dienende nach vorgängiger einjährigen Aufkündigung jederzeit entlassen werden. Dienst-Contracte, welche Eltern oder Vormünder für ihre Kinder oder Pflegbefohlene abschließen, können von denselben nach erlangter Volljährigkeit unbedingt nach §. 112 aufgekündigt werden.

§. 41.

Ist nichts Besonderes verabredet worden, so wird die Miete bei städtischem Gesinde auf ein Viertel-Jahr, bei Land-Gesinde aber auf ein ganzes Jahr für geschlossen angenommen.

§. 42.

Antritt des Dienstes.

Die Antrittszeit ist in Ansehung des städtischen Gesindes der 2te Januar, April, Julius und October jedes Jahres; in sofern nicht ein anders bei der Vermietung ausdrücklich ausgedungen worden ist. Fällt jedoch die Antrittszeit hiernach auf einen Sonn-

§. 37.

Liberya należy do zastług względem służących mężczyzn, i ta po upłynieniu czasu kontraktem umówionego ich staie się własnością. Jeżeli w tey mierze żadna nie zasła umowa, więc Zwierzchność policyjna równie iak w §. 33. oznaczy czas, przez który liberya wystuzona bydź ma.

§. 38.

Do oddzielnie dawaney liberyi galowey służący nie ma prawa.

§. 39.

Płaszczce, burki dla forszpanów i t. p. nie należą do zwyczajney liberyi.

§. 40.

Trwanie czasu służby.

Wzajemna dobrowolna umowa w czasie urzadzania, oznacza czas trwania służby, wszelako nie może się nikt zobowiazać do czasu, któryby pewną ilość lat, miesięcy, tygodni, dni, lub tak nie był oznaczony, iż kaźdey z stron wolno, za poprzedniczém wyprowadzeniem od tąpić od kontraktu. Gdzieby jednak przeciwna była zasła umowa, służący za poprzedniczém roczném wypowiedzeniem, kaźdego czasu od służby uwolnionym bydź musi. Kontrakty służby, które rodzice lub opiekuni za dzieci swe lub małoletnich zawarli, przez tych tu po doyciu doletności bezwarunkowo podług §. 112. wypowiedziane bydź mogą.

§. 41.

Jeżeli co do czasu nic nie umówiono; więc urządzenie czeladzi mieyskiej na ćwierć roku, czeladzi wieyskiej, iako na rok uważa się.

§. 42.

Zaczącie służby.

Jeżeli co innego przy urzadzaniu wyraźnie postanowioném nie zostało, więc czeladz mieyska w 2gim Stycznia, Kwietnia, Lipca i Października kaźdego roku służbę zaczyna. Jeżeli jednak dni takowe na niedziele lub święto

oder Festtag: so zieht das Gesinde den nächsten Werkeltag vorher an.

§. 43.

Bei dem Landgesinde beruht die Antrittszeit desselben zunächst auf ausdrücklicher Uebereinkunft bei der Vermietung, wo diese nicht statt findet, vorläufig auf der in der Gegend üblichen Gewohnheit. Wo diese vor jetzt nicht bestimmt entscheidet, und nach Verlauf von fünf Jahren allgemein, ist der 2te April mit den im vorigen Paragraph angenommenen Bestimmungen wegen der Sonn- und Festtage die gesetzliche Anziehzeit.

§. 44.

Die gesetzlichen oder nach §. 43. auf landüblichen Gewohnheiten beruhenden Antrittstage für das neue Gesinde sind zugleich die Abzugstage für das alte. Kein Gesinde darf den Dienst wider Willen der Herrschaft früher verlassen, es sey denn daß seine Dienstzeit nach ausdrücklicher gegenseitiger Uebereinkunft früher beendigt wäre.

§. 45.

Nach einmal gegebenem und genommenem Miethsgelde ist die Herrschaft schuldig, das Gesinde anzunehmen und letzteres den Dienst zur bestimmten Zeit anzutreten.

§. 46.

Weder der eine noch der andere Theil kann sich davon durch Ueberlassung oder Zurückgabe des Miethsgeldes losmachen.

§. 47.

Weigert sich die Herrschaft das Gesinde anzunehmen; so verliert sie das Miethsgeld, und muß das Gesinde eben so schadlos halten wie auf den Fall, wenn das Gesinde unter der Zeit ohne rechtlichen Grund entlassen worden, unten verordnet wird. (§. 160 sequ.)

§. 48.

Doch kann die Herrschaft von dem Vertrage vor Antritt des Dienstes aus eben den Gründen abgehen, aus welchen sie berechtigt seyn würde, das Gesinde vor Ablauf der Dienstzeit wieder zu entlassen. (§. 117. sequ.)

przypadaią, więc wnaýbliższy przed tem dzieñ powszedni czeladź przyciągnąć powinna.

§. 43.

Co do czeladzi po wsiach, więc przedewszystkiem czas zaczęcia służby uważa się podług wyraźney umowy stron przy urządzaniu, a gdyby iey nie było, tymczasowo podług zwyczaju w okolicy. Gdzie ten na teraz nic pewnego nie stanowi, a po pięciu latach iuż ogólnie, czasem prawnym zaczęcia służby będzie dzieñ 2gi Kwietnia z oznaczeniem w poprzedzającym paragrafie wytkniętem co do dni niedzielných i świątecznych.

§. 44.

Prawne, czyli też podług §. 43. zwyczajem krajowym upoważnione dni zaczęcia służby dla nowej, są zarazem dla odeyścia dotychczasowey czeladzi. Żadna wbrew woli państwa prędzey służby opuścić nie może, chyba by podług wyraźney wzajemney umowy taż prędzey koniec swój wzięła.

§. 45.

Po raz danym i przyjętym zadatku, państwo czeladź przyjąć, ta zaś służbę w oznaczonym czasie rozpocząć powinna.

§. 46.

Żadna z stron nie może się od tego uwolnić zostawieniem lub oddaniem zadatku.

§. 47.

Państwo, które wzbrania się przyjąć czeladź, utracą zadatek i musi ją właśnie tak wynagrodzić, iak poniżej postanowiono na przypadek oddalenia czeladzi przed czasem bez prawnego powodu (§. 160. seq.).

§. 48.

Wszelakoż państwo przed rozpoczęciem służby może od kontraktu odstąpić, z tych samych powodów, któreby mu dały prawo oddalić czeladź przed ukończeniem czasu służby (§. 117. seq.)

§. 49.

Auch ist sie dazu berechtigt, wenn das Gesinde zuerst den Dienst anzutreten sich geweigert hat.

§. 50.

In beiderlei Fällen kann die Herrschaft das gegebene Miethsgeld zurückfordern.

§. 51.

Weigert sich das Gesinde, den Dienst anzutreten, so muß es dazu von der Obrigkeit durch Zwangmittel angehalten werden. Bleiben diese fruchtlos und ist die Herrschaft deshalb genöthigt einen andern Dienstboten zu miethen, so muß das Gesinde nicht allein den Schaden, welcher der Herrschaft hierdurch erwächst, ersetzen, und das Miethsgeld zurückgeben, sondern es verfällt noch überdies in eine Strafe, die nach Maaßgabe der Verschuldung auf zwei bis zehn Thaler oder bei Unvermögenden auf verhältnißmäßiges Gefängniß festzusetzen ist.

§. 52.

Kann jedoch das Gesinde nachweisen, daß die Herrschaft im legt verfloßenen Dienstjahre sich solche Handlungen habe zu Schulden kommen lassen, wodurch es nach §§. 136 — 140. zur Verlassung des Dienstes ohne Aufkündigung berechtigt werden würde; so kann dasselbe zum Antritt des Dienstes nicht gezwungen werden, sondern ist nur gehalten, das Miethsgeld zurück zu zahlen.

§. 53.

Wird das Gesinde durch Zufall ohne seine Schuld, den Dienst anzutreten verhindert: so muß die Herrschaft mit Zurückgabe des Miethsgeldes sich begnügen.

§. 54.

Erhält weibliches Gesinde vor dem Antritte der Dienstzeit Gelegenheit zu heirathen; so steht demselben frei eine andere taugliche Person zur Verschöpfung des Dienstes an seiner Statt zu stellen.

§. 55.

Ist es dazu nicht im Stande, so muß auch dergleichen Gesinde den Dienst in Städten auf ein Viertel und bei Landwirthschaften auf ein halbes Jahr antreten.

§. 49.

Również Państwo może odstąpić od kontraktu, gdy czeladź najprzód wzbraniała się rozpocząć służby.

§. 50.

W obydwóch przypadkach państwo może żądać napowrót zadatku.

§. 51.

Czeladź wzbraniająca się rozpocząć służbę, drogą przymusu do tego, przez Zwierchność znagloną być ma. Jeżeli środki przedsięwzięte zostają bez skutku, a państwo z tego powodu, innego urządzić sobie musi służącego, więc nietylko czeladź szkodę ztąd dla państwa wynikłą wynagrodzić i zadatek zwrócić jest obowiązana, ale też prócz tego podpada w miarę przewinienia karze dwóch do dziesięciu talarów, która w razie ubóstwa w przyzwoitą karę więzienia zamienioną zostanie.

§. 52.

Jeżeli iednak czeladź dowieść może, że państwo w ostatnim roku służby takich dopuściło się czynów, któreby podług §§. 136. — 140. dały iey prawo do opuszczenia służby bez wypowiedzenia, więc do wstąpienia w służbę przymuszoną być nie może, tylko jest obowiązana zwrócić zadatek.

§. 53.

Gdy czeladzi bez iey winy, przypadek sta- wa na przeszkodzie wstąpienia w służbę, więc państwo poprzestać powinno na zwrocie zadatku.

§. 54.

Jeżeli dla żeńskiej czeladzi, przed wstąpieniem w służbę wydarza się sposobność do zamęzcia, więc wolno iey postawić w swe miejsce inną zdatną osobę.

§. 55.

Jeżeli iey to jest niepodobném, więc i takowa czeladź w miastach na ćwierć roku a w gospodarstwach rólniczych na pół roku służbę przyiąć powinna.

§. 56.

Pflichten des Gesinde in seinen Diensten.

Nur zu erlaubten Geschäften können Diensthöten gemiethet werden.

§. 57.

Gemeines Gesinde welches nicht ausschließend zu gewissen bestimmten Geschäften gemiethet worden, muß sich allen häuslichen Verrichtungen nach dem Willen der Herrschaft unterziehen.

§. 58.

Allen zur herrschaftlichen Familie gehörenden oder darin in bestimmten Verhältnissen, oder blos gastweise aufgenommenen Personen ist es diese Dienste zu leisten schuldig.

§. 59.

Dem Haupte der Familie kommt es zu, die Art und Ordnung zu bestimmen, in welcher die zur Familie Gehörigen, oder nach §. 58. in ihre Aufgenommenen, diese Dienste gebrauchen sollen.

§. 60.

Auch Gesinde, welches zu gewissen Arbeiten oder Diensten angenommen ist, muß dennoch auf Verlangen der Herrschaft andere häusliche Verrichtungen mit übernehmen, wenn das dazu bestimmte Neben-Gesinde durch Krankheit, oder sonst, auf eine Zeitlang daran verhindert wird.

§. 61.

Wenn unter den Diensthöten Streit entsteht, welcher von ihnen diese oder jene Arbeit nach seiner Bestimmung zu verrichten schuldig sey; so entscheidet allein der Wille der Herrschaft.

§. 62.

Das Gesinde ist ohne Erlaubniß der Herrschaft nicht berechtigt, sich in den ihm aufgetragenen Geschäften von andern vertreten zu lassen.

§. 63.

Hat das Gesinde der Herrschaft eine untaugliche, oder verdächtige Person zu seiner Vertretung wissentlich vorgeschlagen: so muß es für den durch selbige verursachten Schaden haften.

§. 64.

Das Gesinde ist schuldig, seine Dienste treu, fleißig und aufmerksam zu verrichten.

§. 56.

Obowiązki służbowe czeladzi.

Czeladź do pozwolonych czynności urządzoną być może.

§. 57.

Pospolita czeladź, która wyłącznie do pewnych czynności urządzoną nie została, wszystkich prac domowych podług woli państwa podjąć się powinna.

§. 58.

Posługi takowe dla wszystkich do rodziny państwa należących, lub w pewnych względem niego stosunkach, albo też gościnnie tylko zostających osób, odbywać powinna.

§. 59.

Głowa rodziny oznacza sposób i porządek, którym należący do rodziny lub podług §. 58. w niej zostające osoby posług takowych mają używać.

§. 60.

Również czeladź do pewnych tylko prac i posług urządzona, na żądanie państwa i innymi czynnościami domowymi zająć się powinna, jeżeli czeladź inna do nich przeznaczona dla choroby lub innej przyczyny na czas nieiaki do tego jest niesposobną.

§. 61.

Wola państwa rozwiązuje spór pomiędzy czeladzią o to, który z nich jedną lub drugą posługę podług przeznaczenia swego odbyć powinien.

§. 62.

Bez pozwolenia państwa czeladź nie może zastępować się przez innych w polecenych iey czynnościach.

§. 63.

Czeladź, która na zastępcę, osobę niezdatną lub podeyrzaną z wiedzą przedstawiła, za wszelką od niej zrzadzoną szkodę jest w odpowiedzi.

§. 64.

Czeladź służbę swoją wiernie, pilnie i z uwagą odbyć jest obowiązana.

§. 65.

Fügt es der Herrschaft vorsätzlich, oder aus groben oder mäßigen Versehen Schaden zu: so muß es denselben ersetzen.

§. 66.

Wegen geringer Versehen ist ein Diensthote nur alsdann zum Schadenersatz verpflichtet, wenn er wider den ausdrücklichen Befehl der Herrschaft gehandelt hat.

§. 67.

Desgleichen, wenn er sich zu solchen Arten der Geschäfte hat annehmen lassen, die einen vorzüglichen Grad von Aufmerksamkeit oder Geschicklichkeit voraussetzen.

§. 68.

Wegen der Entschädigung zu welcher ein Diensthote verpflichtet ist, kann die Herrschaft an dem Lohn desselben sich halten.

§. 69.

Kann der Schade weder aus rückständigem Lohne, noch aus andern Habseligkeiten des Diensthoten ersetzt werden: so muß er denselben durch unentgeltliche Dienstleistung auf eine verhältnismäßige Zeit vergüten.

§. 70.

Außer seinen Diensten.

Auch außer seinen Diensten ist das Gesinde schuldig, der Herrschaft Bestes zu befördern, Schaden und Nachtheil aber, so viel an ihm ist, abzuwenden.

§. 71.

Bemerkte Untreue des Nebengesindes ist es der Herrschaft anzuzeigen verbunden.

§. 72.

Verschweigt es dieselbe: so muß es für allen Schaden, welcher durch die Anzeige hätte verhütet werden können, bei dem Unvermögen des Hauptschuldners selbst haften.

§. 73.

Allen häuslichen Einrichtungen und Anordnungen der Herrschaft muß das Gesinde sich unterwerfen.

§. 65.

Czeladź szkodę państwu umyślnie lub z grubego albo miernego uchybienia zrzadzoną, musi wynagrodzić.

§. 66.

Z powodu małego uchybienia, służący natenczas tylko iest w odpowiedzi, gdy przestąpił wyraźny rozkaz państwa.

§. 67.

Również i wtenczas, gdy się urządził do takowego rodzaju czynności, których odbycie wymaga szczególnego stopnia uwagi lub zdatości.

§. 68.

Wynagrodzenia od czeladzi należne, państwo w zasługach iey poszukiwać może.

§. 69.

Jeżeli szkoda ani z zaległych zasług, ani też z inney własności służącego wynagrodzoną bydz nie może, bezpłatną na czas przyzwoity służbą zastąpić ią musi.

§. 70.

Prócz służby.

Czeladź i za służbą powinna popierać dobro państwa i zapobiegać, ile w iey iest mocy, szkodzie i uszczerbkowi.

§. 71.

Gdy dostrzeże niewierność drugiey czeladzi, donieść o tém państwu iest obowiązana.

§. 72.

Jeżeli zamilczy o niey, więc w razie niemożności przestępcy, sama zostaje w odpowiedzi za wszelką szkodę, któraby doniesieniem była mogła bydz odwróconą.

§. 73.

Czeladź podlegać powinna wszelkim domowym urządzeniom i postanowieniom państwa.

§. 74.

Ohne Vorwissen und Genehmigung der Herrschaft, darf es sich auch in eigenen Angelegenheiten vom Hause nicht entfernen.

§. 75.

Die dazu von der Herrschaft gegebene Erlaubnis darf nicht überschritten werden.

§. 76.

Die Befehle der Herrschaft und ihre Verweise, muß das Gesinde mit Ehrerbietung und Bescheidenheit annehmen.

§. 77.

Reizt das Gesinde die Herrschaft durch ungebührliches Betragen zum Zorn, und wird in selbigem von ihr mit Scheltworten, oder geringen Thätlichkeiten behandelt, so kann es dafür keine gerichtliche Genugthuung fordern.

§. 78.

Auch solche Ausdrücke oder Handlungen die zwischen andern Personen als Zeichen der Geringschätzung anerkannt sind, begründen gegen die Herrschaft noch nicht die Vermuthung, daß sie die Ehre des Gesindes dadurch haben kränken wollen.

§. 79.

Außer dem Falle, wo das Leben oder die Gesundheit des Diensthofen durch Mißhandlungen der Herrschaft in gegenwärtige und unvermeidliche Gefahr geräth, darf es sich der Herrschaft nicht thätig widersetzen.

§. 80.

Vergehungen des Gesindes gegen die Herrschaft müssen durch Gefängnis oder öffentliche Strafarbeit nach den Grundsätzen des Kriminal-Rechts geahndet werden.

§. 81.

Auf die Zeit, durch welche das Gesinde wegen Erleidung solcher Strafen seine Dienste nicht verrichten kann, ist die Herrschaft befugt, dieselben durch Andre auf dessen Kosten besorgen zu lassen.

§. 82.

Pflichten der Herrschaft:

Die Herrschaft ist schuldig, dem Gesinde Lohn und Kleidung zu den bestimmten Zeiten ungesäumt zu entrichten.

§. 74.

W własnych nawet interessach, bez wiedzy i zezwolenia państwa z domu oddalić się nie może.

§. 75.

Nie godzi iey się przestąpić pozwolenia przez państwo udzielonego.

§. 76.

Rozkazy państwa i nagany, czeladź z uszanowaniem i skromnością musi przyjmować.

§. 77.

Czeladź która nieprzyzwoitým sprawowaniem się pobudza państwo do gniewu, a następnie wyłaianą lub lekko uderzoną zostanie, nie może za to żądać satysfakcyi sądowej.

§. 78.

Podobnież czynności i wyrazy, które pomiędzy innemi osobami za znak znieważenia uchodzą, ieszcze nie dają miejsca domniemaniu naprzeciw państwu, iż chciało obrazić honor czeladzi.

§. 79.

Prócz przypadku, gdy życie lub zdrowie służącego przez złe obchodzenie się państwa na obecne i nieuchroune niebezpieczeństwo narażone zostaje, nie może się czynnie państwu opierać.

§. 80.

Przewinienia czeladzi naprzeciw państwu więzieniem lub pracą publiczną wedle przepisów prawa kryminalnego, mają być ukarane.

§. 81.

Na czas w którym czeladź dla poniesienia kar takowych powinności swych pełnić nie może, państwo ma prawo, takowe komu innemu, na koszt iey polecić.

§. 82.

Obowiązki państwa.

Państwo obowiązane wydadź czeladzi bezwzględnie w oznaczonym czasie zastugi i odzież.

§. 83.

Ist auch Kost versprochen worden, so muß selbige bis zur Sättigung gegeben werden. Offenbar der Gesundheit nachtheilige und ekelhafte Speisen kann das Gesinde anzunehmen nicht gezwungen werden. In Fällen, wo über die Beföstigung Streit entsteht, entscheidet in Ermangelung bestimmter Verabredung die Polizei-Obrigkeit wie §. 33., über die Menge und Beschaffenheit derselben.

§. 84.

Die Herrschaft muß dem Gesinde die nöthige Zeit zur Abwartung des öffentlichen Gottesdienstes lassen, und dasselbe dazu fleißig anhalten.

§. 85.

Sie muß ihm nicht mehrere noch schwerere Dienste zumuthen, als das Gesinde nach seiner Leibesbeschaffenheit und seinen Kräften ohne Verlust seiner Gesundheit bestreiten kann.

§. 86.

Zieht ein Dienstbote sich durch den Dienst oder bei Gelegenheit desselben eine Krankheit zu, so ist die Herrschaft schuldig, für seine Kur und Verpflegung zu sorgen.

§. 87.

Dafür darf dem Gesinde an seinem Lohne nichts abgezogen werden.

§. 88.

Außerdem ist die Herrschaft zur Vorsorge für franke Dienstboten nur alsdann verpflichtet, wenn dieselben keine Verwandten in der Nähe haben, die sich ihrer anzunehmen vermögend und nach den Gesetzen schuldig sind.

§. 89.

Weigern sich die Verwandten dieser Pflicht: so muß die Herrschaft dieselbe einstweilen, und bis zum Austrage der Sache, mit Vorbehalt ihres Rechts, übernehmen.

§. 90.

Sind öffentliche Anstalten vorhanden, wo dergleichen Kranken aufgenommen werden: so muß das Gesinde es sich gefallen lassen, wenn die Herrschaft seine Unterbringung daselbst veranstaltet.

Jahrgang 1810.

§. 83.

Gdy żywność przyobiecana została, więc takowa aż do zupełnego nasycenia dostarczoną być winna. Czeladź nie może być zagnana do brania pokarmów widocznie zdrowiu szkodliwych lub obrzydliwych. W razie sporu o żywność w niedostatku pewney w tey mierze umowy, Zwierzchność policyjna podług §. 33. postanowi, wiele i w jakim gatunku daną być ma.

§. 84.

Państwo powinno dać czeladzi czas do odbywania publicznego nabożeństwa, i do tegoż pilnie ją przytrzymywać.

§. 85.

Nie musi ani więcej ani trudniejszych żądać posług, iak te, które czeladź podług konstytucyi ciała i sił, bez obawy dla zdrowia, wypełnić jest zdatną.

§. 86.

Jeżeli służący w skutek służby lub przy iey wypełnieniu ściągnał na się chorobę, państwo o uleczenie i utrzymywanie go mieć musi stronie.

§. 87.

Nic iednak z tego powodu czeladzi z zasług potrąconém być nie ma.

§. 88.

Prócz tego, państwo tylko wtenczas względem chorey czeladzi staranie mieć powinno, gdyby ta w bliskości nie miała krewnych do utrzymania iey sposobnych, lub obowiązanych z prawa.

§. 89.

Gdyby krewni wymawiali się z tey powinności, państwo obowiązane takową z zachowaniem swego prawa, aż do rozstrzygnięcia sporu dopełnić.

§. 90.

Gdzie znajdują się domy publiczne dla przyimowania takowych chorych przeznaczone, czeladź poprzestać musi, gdy państwo tam ją pomieści.

[8]

§. 91.

In dem §. 88. bestimmten Falle kann die Herrschaft die Kurkosten von dem auf diesen Zeitraum fallenden Lohne des kranken Diensthoten abziehen.

§. 92.

Dauert eine solche Krankheit über die Dienstzeit hinaus: so hört mit dieser die äußere Verbindlichkeit der Herrschaft auf, für die Kur und Pfllege des kranken Diensthoten zu sorgen.

§. 93.

Doch muß sie davon der Obrigkeit des Orts in Zeiten Anzeige machen, damit diese für das Unterkommen eines dergleichen verlassenen Kranken sorgen könne.

§. 94.

Unter den Umständen, wo ein Machtgeber einen dem Bevollmächtigten bei Ausrichtung der Geschäfte durch Zufall zugestoßenen Schaden vergüten muß, ist auch die Herrschaft schuldig für das in ihrem Dienste oder bei Gelegenheit desselben zu Schaden gekommene Gesinde auch über die Dienstzeit hinaus zu sorgen (Theil 1. Tit. 13. §. 80 — 81.)

§. 95.

Diese Pflicht erstreckt sich jedoch nur auf die Kurkosten und auf den nothdürftigen Unterhalt des Gesindes, so lange bis dasselbe sich sein Brod selbst zu verdienen wieder in den Stand kommt.

§. 96.

Ist aber der Diensthote durch Mißhandlungen der Herrschaft ohne sein grobes Verschulden, an seiner Gesundheit beschädiget worden: so hat er von ihr vollständige Schadloshaltung nach den allgemeinen Vorschriften der Gesetze zu fordern.

§. 97.

Auch für solche Beschimpfungen und üble Nachreden, wodurch dem Gesinde sein künftiges Fortkommen erschwert wird, gebührt demselben gerichtliche Genugthuung.

§. 98.

In wiefern eine Herrschaft durch Handlungen des Gesindes in oder außer seinem Dienste verantwortlich werde, ist gehörigen Orts bestimmt. (Theil 1. Tit. 6. §. 60. sequ.)

§. 91.

W przypadku oznaczonym w §. 88. państwo może wytrącić koszt leczenia chorego służącego z zasług na czas ten przypadających.

§. 92.

Gdy choroba potrwa nad czas służby, obowiązek prawny państwa do staranności o leczenie i utrzymanie chorego służącego, z końcem służby ustaie.

§. 93.

Wszelako wcześniej donieść musi o tem Zwierzchności mieysca, a to: aby taż o umieszczenie takowego opuszczonego chorego mogła mieć staranie.

§. 94.

Pod względem okoliczności, gdy mocdawca szkodę pełnomocnikowi swemu przy sprawowaniu interesów, przez przypadek zrządzoną wynagrodzić musi, i państwo ma na sobie obowiązek staranności o czeladź, która w służbie iego lub z powodu oneyże szwanku doznała. (Część I. Tyt. XIII. §. 80. — 81.)

§. 95.

Wszelakoż obowiązek ten ściąga się tylko do kosztów leczenia i niezbędnych życia potrzeb a to, aż czeladź znów sama na chleb zarobić sobie sposobną zostanie.

§. 96.

Jeżeli iednak służący przez złe obchodzenie się państwa bez grubego przewinienia swego, doznał uszczerbku na zdrowiu, natenczas żądać może zupełnego wynagrodzenia podług powszechnych przepisów prawa.

§. 97.

Również za obelgi i posądzenia takie, które czeladzi dalszy ich los utrudniaią, sądowa satysfakcyia iey się należy.

§. 98.

Jak dalece państwo z czynności czeladzi w służbie lub procz służby, odpowiedzialnym się staie, prawa w swém mieyscu oznaczyły. (Część I. Tit. 6. §. 60. seq.)

§. 99.

Aufhebung des Vertrages durch den Tod.

Stirbt ein Dienstbote: so können seine Erben Lohn und Kostgeld nur so weit fordern, als selbiges nach Verhältnis der Zeit bis zum Krankenlager rückständig ist.

§. 100.

Begräbniskosten ist die Herrschaft für das Gesinde zu bezahlen in keinem Falle schuldig.

§. 101.

Stirbt das Haupt der Familie; so sind die Erben nicht gehalten, das Gesinde länger, als bis zur nächsten gesetzlichen Friezeit §. 32. 33. 34. zu behalten, wenn auch durch besonderen Vertrag eine längere Dienstzeit festgesetzt wäre.

§. 102.

Erfolgt jedoch der Todesfall nach der Kündigungsfrist: so muß Gesinde, welches blos zu häuslichen Verrichtungen bestimmt ist, das baare Lohn doch ohne Kost oder Kostgeld für das nächstfolgende Vierteljahr noch überdies, statt Entschädigung für die verspätete Kündigung, erhalten; Gesinde aber, das zur Landwirtschaft gebraucht wird, noch für das nächstfolgende Jahr beibehalten werden, falls keine andere freiwillige Abkunft getroffen werden kann.

§. 103.

Sind Dienstboten zur besondern Bedienung einzelner Mitglieder der Familie angenommen, so können bei dem Absterben derselben die Bestimmungen des vorstehenden Paragraphs auch auf sie angewendet werden.

§. 104.

Männliche Dienstboten behalten die ganze gewöhnliche Livree, wenn sie der verstorbenen Herrschaft schon ein halbes Jahr oder länger gedient haben.

§. 105.

Sind sie noch nicht so lange in ihren Diensten gewesen, so müssen sie Rock, Weste und Huth zurücklassen.

§. 99.

Ustanie kontraktu przez śmierć.

Dziedzice zmarłego służącego mają prawo do zasług i strawnego, iak dalece takowe w miarę stósunku czasu aż do nastąpioney choroby, są zaległe.

§. 100.

W żadnym zaś razie państwo nie ma obowiązku poniesienia kosztów pogrzebowych.

§. 101.

W razie zeyścia głowy rodziny, dziedzice iego nie są obowiązani czeladź dłużey iak do naybliższego prawem oznaczonego czasu, w którym podług §§. 32. 33. 34. czeladź odprawić lub w służbę wstępować zwykła, zotrzymać, choćby nawet szczególną umową dłuższy czas służby był ustanowiony.

§. 102.

Gdy śmierć się wydarza po czasie do wypowiedzenia oznaczonym, więc czeladzi do domowych posług przeznaczoney, w nagrodę opóźnionego wypowiedzenia, gotowe zasługi za nadchodzący kwartał bez żywności iednak lub strawnego, muszą być wypłacone; przeciwnie zaś czeladź do wieyskiego gospodarstwa użyta, w niedostatku dobrowolney umowy inaczey stanowiącey, na następujący ieszcze rok w służbie utrzymaną być musi.

§. 103.

Jeżeli służący do szczególney wygody pojedynczych członków rodziny przyięci zostali, więc w razie zeyścia onychże, przepisy poprzedzającego paragrafu i do nich przystosowane być mogą.

§. 104.

Służący mężczyzni zotrzymują całą zwyčajną liberyą, iezeli przez pół roku lub więcéy w służbie zmarłego państwa zostawali.

§. 105.

Jeżeli służba ich nie tak długo ieszcze trwała, suknią, westkę, i kapelusz muszą zostawić.

§. 106.

War der Bediente nur Monatweise gemiethet; so erhält er Lohn und Kostgeld, wenn die Herrschaft vor dem funfzehnten Monatstage stirbt, nur auf den laufenden, sonst aber auch auf den folgenden Monat.

§. 107.

Entsteht Konkurs über das Vermögen der Herrschaft, so finden die Vorschriften §. 101 bis 106. Anwendung.

§. 108.

Der Tag des eröffneten Konkurses wird in dieser Beziehung dem Todestage gleich geachtet.

§. 109.

Wegen des alsdann rückständigen Gesindelohns bleibt es bei den Vorschriften der Konkurs-Ordnung.

§. 110.

Nach vorher gegangener Aufkündigung.

Außer diesen Fällen kann der Mieths-Vertrag während der Dienstzeit einseitig nicht aufgehoben werden.

§. 111.

Welcher Theil denselben nach Ablauf der Dienstzeit nicht fortsetzen will, muß innerhalb der gehörigen Frist aufkündigen.

§. 112.

Die Aufkündigungsfrist wird bei städtischem Gesinde auf Sechs Wochen und bei Landgesinde auf Drei Monate vor dem Ablaufe der Dienstzeit angenommen, insofern ein Andres bei der Vermietung nicht ausdrücklich verabredet ist. Sollten indes andere Kündigungsfristen bei dem ländlichen Gesinde bisher noch üblich gewesen seyn: so mag es dabei für die nächsten Fünf Jahre (§. 48.) noch sein Bewenden behalten.

§. 113.

Bei Monatweise gemietheten Dienstboten findet die Aufkündigung noch am Funfzehnten eines jeden Monats statt.

§. 114.

Ist keine Aufkündigung erfolgt: so wird der Vertrag als stillschweigend verlängert, angesehen.

§. 106.

Gdy służący na miesiące tylko był urządzony, a państwo przed piętnastym dniem miesiąca umiera, więc należą mu się zasługi i strawne za miesiąc bieżący, w przeciwnym razie i za nadchodzący miesiąc.

§. 107.

W razie konkursu nad majątkiem państwa, przepisy §. 101. — 106. mają miejsce.

§. 108.

Dzień otworenia konkursu uważa się w tym względzie za dzień śmierci.

§. 109.

Względem zaległych na ten czas zasług, zostawia się przy przepisach ustawy o konkursach.

§. 110.

Po poprzedzonym wypowiedzeniu.

Oprócz tych przypadków kontrakt z czeladzią w czasie trwania służby jednostronnie zniesionym być nie może.

§. 111.

Strona, która po upłynieniu czasu służby dalej iey nie chce popierać, w czasie przyzwolonym wypowiedzieć powinna.

§. 112.

Co do mieyskiej czeladzi, czas wypowiedzenia na sześć tygodni, co do czeladzi wieyskiej na trzy miesiące przed upłynieniem czasu służby ustanawia się, jeżeli w czasie przyimowania iey inaczej wyraźnie nie postanowiono. Jeżeli jednak co do wieyskiej czeladzi inny dotąd był zwyczaj względem czasu wypowiedzenia, więc przy tymże na nadchodzące pięć lat (§. 48.) ma się jeszcze pozostać.

§. 113.

Co do służących na miesiące urządzonych, wypowiedzenie jeszcze w dniu piętnastym każdego miesiąca może nastąpić.

§. 114.

Jeżeli wypowiedzenia nie było, kontrakt uważa się za przedłużony.

§. 115.

Bei städtischem Gesinde wird die Verlängerung auf ein Viertel und bei Landgesinde auf ein ganzes Jahr gerechnet.

§. 116.

Bei Monatweise gemietetem Gesinde, versteht sich die Verlängerung immer nur auf Einen Monat.

§. 117.

Ohne Aufkündigung von Seiten der Herrschaft.

Ohne Aufkündigung kann die Herrschaft ein Gesinde sofort entlassen:

1) Wenn dasselbe die Herrschaft oder deren Familie durch Thätlichkeiten, Schimpf- und Schmähworte oder ehrenrührige Nachrichten beleidigt, oder durch boshafte Vergehungen, Zwistigkeiten in der Familie anzurichten sucht.

§. 118.

2) Wenn es sich beharrlichen Ungehorsam und Widerspenstigkeit gegen die Befehle der Herrschaft zu Schulden kommen läßt.

§. 119.

3) Wenn es sich den zur Aufsicht über das gemeine Gesinde bestellten Hausofficianten mit Thätlichkeiten, oder groben Schimpf- und Schmähpreden, in ihrem Amte widersetzt.

§. 120.

4) Wenn es die Kinder der Herrschaft zum Bösen verleitet, oder verdächtigen Umgang mit ihnen pflegt.

§. 121.

5) Wenn es sich des Diebstahls oder der Veruntreuung gegen die Herrschaft schuldig macht.

§. 122.

6) Wenn es sein Nebengesinde zu dergleichen Lastern verleitet.

§. 123.

7) Wenn es auf der Herrschaft Namen ohne deren Vorwissen Geld oder Waaren auf Borg nimmt.

§. 124.

8) Wenn es die noch nicht verdiente Livree ganz oder zum Theil verkauft oder versetzt.

§. 115.

Przedłużenie takowe co do mieyskiéy czeladzi rachuje się na kwartał, co do czeladzi wieyskiéy na rok cały.

§. 116.

Względem czeladzi na miesiące urządzoney, przedłużenie rozumie się tylko na miesiąc.

§. 117.

Bez wypowiedzenia z strony państwa,

Państwo może natychmiast oddalić czeladź bez wypowiedzenia:

1) Gdy taż pań two lub iey rodzinę czynnie lub słownie albo krzywdzącymi obmowami obraża, albo złośliwém podżeganiem poróżnienie w familii wzniecić usiłuje.

§. 118.

2) Gdy się dopuszcza ciągłego nieposłuszeństwa i krnąbrności naprzeciw rozkazom państwa.

§. 119.

3) Gdy urzędnikom domowym do dozoru nad pospolitą czeladzią powołanym, w ich urzędowaniu, czynnie lub obelżywemi i krzywdzącymi wyrazy opiera się.

§. 120.

4) Gdy dzieci państwa do złego naprowadza, albo z niemi w podeyrzaném obcowaniu przestaje.

§. 121.

5) Gdy się dopuszcza kradzieży lub przeniewierzenia na państwie.

§. 122.

6) Gdy współczeladź do podobnych przestępstw naprowadza.

§. 123.

7) Gdy na imie państwa pomimo iego wiedzy pieniądze lub towary bierze na kredyt.

§. 124.

8) Gdy przedaie lub zastawia całkiem lub w części, nie wysłużoną jeszcze liberyją.

§. 125.

9) Wenn es wiederholentlich ohne Vorwissen und Erlaubniß der Herrschaft über Nacht aus dem Hause geblieben ist.

§. 126.

10) Wenn es mit Feuer und Licht gegen vorhergegangene Warnungen unvorsichtig umgeht.

§. 127.

11) Wenn auch ohne vorhergegangene Warnung aus dergleichen unvorsichtigem Betragen wirklich schon Feuer entstanden ist.

§. 128.

12) Wenn das Gesinde sich durch läderliche Aufführung ansteckende oder ekelhafte Krankheiten zugezogen hat.

§. 129.

13) Wenn das Gesinde ohne Erlaubniß der Herrschaft seines Vergnügens wegen ausläuft, oder ohne Noth über die erlaubte, oder zu dem Gesichte erforderliche Zeit ausbleibt, oder sonst den Dienst nachlässig vernachlässigt, und von allen diesen Fehlern auf wiederholte Verwarnung nicht absteht.

§. 130.

14) Wenn der Diensthote dem Trunk oder Spiel ergeben ist, oder durch Zänkereien und Schlägereien mit seinem Nebengesinde den Hausfrieden stört, und von solchem Betragen auf geschehene Vermahnung nicht abläßt.

§. 131.

15) Wenn dem Diensthoten diejenige Geschicklichkeit gänzlich ermangelt, die er auf Befragen bei der Vermietzung zu besitzen ausdrücklich angegeben hat.

§. 132.

16) Wenn ein Diensthote von der Obrigkeit auf längere Zeit, als acht Tage, gefänglich eingezogen wird.

§. 133.

17) Wenn ein Gesinde weiblichen Geschlechts schwanger wird, in welchem Falle jedoch der Obrigkeit Anzeige geschehen und die wirkliche Entlassung

§. 125.

9) Gdy pomimo wiedzy i pozwolenia państwa po kilkakroć w nocy dom opuszcza.

§. 126.

10) Gdy niezważając na dawane przestrogi; nieostrożnie z ogniem lub światłem postępuje.

§. 127.

11) Gdy i bez poprzedniczej przestrogi, z nieostrożności takowej istotnie już ogień powstał.

§. 128.

12) Gdy czeladź rozwiozłém swém sprawowaniem się sprawiła sobie choroby obrzydliwe lub zarażające.

§. 129.

13) Gdy czeladź bez pozwolenia państwa za swém tylko ukontentowaniem, i bez potrzeby, nad czas pozwolony lub do czynności iakiej potrzebny niepowraca albo z resztą swawolnie w służbie się opuszcza, i od wszystkich tych przywar (nałogów) pomimo powtorzonych napomnień nieodstępnie.

§. 130.

14) Gdy służący trunkowi lub grze się oddaie; albo też kłótniami i biciem się z współczeladzią mięsza spokojność domową i od podobnego postępowania pomimo przestrogi nie odstępnie.

§. 131.

15) Gdy służącemu zbywa zupełnie na tey zdatości, o której w czasie urzędzenia go zapytany, oświadczył, iż ją posiada.

§. 132.

16) Gdy służący przez Zwierzchność na więcéy dni ośm uwięzionym zostaię.

§. 133.

17) Gdy służąca w ciąży zachodzi, iednak w tym razie Zwierzchności o tem doniesić i istotne oddalenie z służby nie przedzćy na-

nicht eher, als bis von dieser die gesetzmäßigen Anstalten zur Verhütung alles Unglücks getroffen worden, erfolgen muß.

§. 134.

18) Wenn die Herrschaft von dem Gesinde bei der Annahme durch Vorzeigung falscher Zeugnisse hintergangen worden.

§. 135.

19) Wenn das Gesinde in seinem nächstvorhergehenden Dienste sich eines solchen Betragens, weshalb dasselbe nach §. 117 — 128. hätte entlassen werden können, schuldig gemacht und die vorige Herrschaft dieses in dem ausgestellten Zeugnisse verschwiegen, auch das Gesinde selbst es der neuen Herrschaft bei der Annahme nicht offenherzig bekannt hat.

§. 136.

Von Seiten des Gesindes.

Das Gesinde kann den Dienst ohne vorhergehende Aufkündigung verlassen:

1) Wenn es durch Mißhandlungen von der Herrschaft in Gefahr des Lebens oder der Gesundheit versetzt worden.

§. 137.

2) Wenn die Herrschaft dasselbe auch ohne solche Gefahr, jedoch mit ausschweifender und ungewöhnlicher Härte behandelt hat.

§. 138.

3) Wenn die Herrschaft dasselbe zu Handlungen, welche wider die Gesetze oder wider die guten Sitten laufen, hat verleiten wollen.

§. 139.

4) Wenn dieselbe das Gesinde vor dergleichen unerlaubten Zumuthungen gegen Personen, die zur Familie gehören oder sonst im Hause aus- und eingehen, nicht hat schützen wollen.

§. 140.

5) Wenn die Herrschaft dem Gesinde das Kostgeld gänzlich vorenthält, oder ihm selbst die nothdürftige Kost verweigert.

§. 141.

6) Wenn die Herrschaft auf eine Zeit, welche die laufende Dienstzeit übersteigt und in eine Entfernung, die mehr als sechs Meilen beträgt, eis

stąpić może, aż tam ta prawu odpowiada- iących środków do zaradzenia wszelkie- mu niezczęściu nie predsięweźmie.

§. 134.

18) Gdy czeladź w czasie urzędzenia iéy, złożeniem fałszywych świadectw dopuściła się podstępny naprzeciw państwu.

§. 135.

19) Gdy czeladź w poprzedzaiący służbie stała się winną postępowania takiego, dla którego w moc §. 117. — 128. z służby oddaloną bydz mogła, a przeszłe państwo o tem w zaświadczeniu zamilczało, czeladź też nowemu państwu w czasie urzędzenia się otwarcie tego niewyiawiła.

§. 136.

Z strony czeladzi.

Może czeladź opuścić służbę bez wypowiedzenia:

1) Gdy srogie państwa z nią obeyscie się, życie lub zdrowie iey na niebezpieczeństwo naraziło.

§. 137.

2) Gdy obchodzenie się państwa, choć bez rzeczony obawy, było nadzwyczajnie i nader surowem.

§. 138.

3) Gdy państwo chciało ją naprowadzić do czynów prawu lub dobrym obyczajom przeciwnych.

§. 139.

4) Gdy nie zastaniała czeladzi od podobnych niepozwolonych napastowań z strony osób do familii należących lub przebywaiących w domu.

§. 140.

5) Gdy państwo czeladzi strawnego wcale nie daie, albo nieuchronną nawet żywność udzielić się wzbrania.

§. 141.

6) Gdy państwo wyieżdza w odległości wię- cey sześć mil, lub w podobny odległości wcale swe zamieszkanie przenosi, a to na

na Reife vornimmt oder überhaupt in diese Entfernung ihren bisher gewöhnlichen Wohnsitz verlegt und es nicht übernehmen will, den Dienstboten zum Ablaufe der Dienstzeit kostenfrei zurück zu senden. Hat die Herrschaft mehrere gleich gewöhnliche Wohnsitze; so wird die Entfernung von sechs Meilen nach demjenigen berechnet, den sie zuletzt wirklich bewohnt hat.

§. 142.

7) Wenn der Dienstbote durch schwere Krankheit zur Fortsetzung des Dienstes unvermögend wird.

§. 143.

Unter der Zeit, doch nach vorhergegangener Aufkündigung von Seiten der Herrschaft.

Vor Ablauf der Dienstzeit, aber doch nach vorhergegangener Aufkündigung kann die Herrschaft einen Dienstboten entlassen:

1) Wenn demselben die nöthige Geschicklichkeit zu den, nach seiner Bestimmung, ihm obliegenden Geschäften, ermangelt.

§. 144.

2) Wenn nach geschlossenem Miethsvertrage die Vermögens-Umstände der Herrschaft dergestalt in Abnahme gerathen, daß sie sich entweder ganz ohne Gesinde behelfen, oder doch, dessen Zahl einschränken muß.

§. 145.

Von Seiten des Gesindes.

Dienstboten können vor Ablauf der Dienstzeit, jedoch nach vorhergegangener Aufkündigung den Dienst verlassen:

1) Wenn die Herrschaft den bedungenen Lohn in den festgesetzten Terminen nicht richtig bezahlt.

§. 146.

2) Wenn die Herrschaft das Gesinde einer öffentlichen Beschimpfung eigenmächtig aussetzt.

§. 147.

3) Wenn der Dienstbote durch Heirath oder auf andere Art zur Anstellung einer eigenen Wirtschaft vortheilhafte Gelegenheit erhält, die er durch Ausdauerung der Miethzeit versäumen mußte.

czas nad czas służby, a niechce przenieść się po upłynieniu służby swym kosztem odebrać służącego. Gdy państwo ma więcej zwyczajnych zamieszkań, odległość mil sześciu rachuje się od tego, w którym na ostatku zamieszkiwało.

§. 142.

7) Gdy ciężka choroba służącego czyni niesposobnym do dalszego odbywania służby.

§. 143.

Przed czasem, atoli po poprzedniem wypowiedzeniu ze strony państwa.

Może państwo czeladź oddalić przed upłynieniem czasu służby, po poprzedniczym jednak wypowiedzeniu:

1) Gdy teyż zbywa na zdatości do posług z przeznaczenia iey wypływających.

§. 144.

2) Gdy po zawartey o urządzenie umowie, państwo w majątku tak podupadło, iż albo bez czeladzi zupełnie obeysć się, albo liczbę iey ograniczyć musi.

§. 145.

Ze strony czeladzi.

Czeladź przed upłynieniem czasu służby, po poprzedniczym jednak wypowiedzeniu, może opuścić służbę:

1) Gdy państwo ugodzonych zasług w ratach oznaczonych regularnie nie wypłaca.

§. 146.

2) Gdy państwo czeladź samowolnie na publiczną ohydę wystawia.

§. 147.

3) Gdy służący przez małżeństwo lub w inny sposób dostaje sposobność do założenia własnego gospodarstwa, a wytrwanie w służbie tey by go pozbawiło.

§. 148.

In allen Fällen, wo der Miethsvertrag inner- halb der Dienstzeit, jedoch nur nach vorhergegan- ner Aufkündigung, aufgehoben werden kann, muß das laufende Vierteljahr und bei Monatweise gemie- thetem Gefinde, der laufende Monat ausgehalten werden.

§. 149.

Wenn die Aelteren der Dienstboten, wegen ei- ner erst nach der Vermietung vorgefallener Verän- derung ihrer Umstände ihn in ihrer Wirtschaft nicht entbehren können; oder der Dienstbote in eignen Angelegenheiten eine weite Reise zu unterneh- mendig wird; so kann er zwar ebenfalls seine Ent- lassung fordern; er muß aber alsdann einen andern tauglichen Dienstboten statt seiner stellen, und sich mit demselben wegen Lohn, Kost und Livrée ohne Schaden der Herrschaft abfinden.

§. 150.

Was alsdann wegen Lohn, Kost und Livrée Nichtens ist.

In allen Fällen, wo die Herrschaft einen Dienst- boten während der Dienstzeit mit oder ohne Auf- kündigung zu entlassen berechtigt ist (§. 117 — 135. 143. 144.), kann der Dienstbote Lohn und Kost oder Kostgeld nur nach Verhältniß der Zeit for- dern, wo er wirklich gedient hat.

§. 151.

Ein gleiches gilt von denjenigen Fällen, wo der Dienstbote zwar vor Ablauf der Dienstzeit, aber doch nach vorübergängiger Aufkündigung den Dienst ver- lassen kann. (§. 145. 146. 147.)

§. 152.

In Fällen, wo der Dienstbote sofort und ohne Aufkündigung den Dienst zu verlassen berechtigt ist (§. 136 — 142) muß ihm Lohn und Kost auf das laufende Vierteljahr, und, wenn er Monatweise gemietet worden, auf den laufenden Monat vergütet werden.

§. 153.

Hat die Ursache zum geschäftigen Austritte erst nach Ablauf der Aufkündigungsfrist sich ereig-

Jahrgang 1810.

§. 148.

W wszelkich przypadkach, gdzie kontrakt w czasie służby, za poprzedniczym jednak wy- powiedzeniem zniesiony być może, bieżący kwartał, a co do urządzonych na miesiące, miesiąc bieżący dotrzymanym być musi.

§. 149.

Gdy rodzice służącego, dla zasłęły po urzędzeniu już zmiany w ich stosunkach, ie- go do gospodarstwa swego nieuchronnie po- trzebują; albo też gdy służący ma przed sobą konieczną daleką podróż w własnych swych interesach; może wprawdzie żądać uwolnienia go z służby, wszelakoż inną zdatną osobę w swe miejsce postawić i z nią względem zasług, żywności i liberyi bez szkody dla państwa uło- żyć się winien.

§. 150.

Co się ma rozumieć względem zasług, żywności i liberyi.

W wszelkich przypadkach, gdy państwo ma prawo służącego w czasie służby oddać bez czyli za wypowiedzeniem (§. 117. — 135. 143. 144.) ten tu za czas tylko wysłużony ża- dać może zasług i żywności lub strawnego.

§. 151.

To samo rozumie się o tych przypadkach, gdy służący przed upłynieniem czasu służby, jednak za poprzedniczym wypowiedzeniem, służbę opuścić może (§. 145. 146. 147.)

§. 152.

Wtenczas, gdy służący ma prawo do opu- szczenia służby natychmiast i bez wypowiedze- nia (§. 136. — 142.) zasługi i żywność za bieżą- ce ćwierćrocze, a jeżeli na miesiące był urzą- dzony, za miesiąc bieżący wynagrodzone być winny.

§. 153.

Gdy powód do prawnego opuszczenia słu- żby wydarzył się po upłynieniu czasu wypowie-

[9]

ner; so muß die Herrschaft diese Vergütung auch für das folgende Vierteljahr oder für den folgenden Monat leisten.

§. 154.

In der Regel behält der Dienstbote die als einen Theil des Lohns anzusehende Livrée vollständig, wenn er aus den (§. 136 — 142.) bestimmten Ursachen den Dienst verläßt.

§. 155.

Geschicht der Austritt nur aus den §. 143 und 144. enthaltenen Gründen, und hat der Bediente noch kein halbes Jahr gedient, so muß er Rock und Huth zurücklassen.

§. 156.

In den Fällen, wo das Gesinde nach §. 117 — 135., 143 und 144. von der Herrschaft entlassen wird, kann letztere der Regel nach die ganze Livrée zurückbehalten.

§. 157.

Doch gebühren dem Bedienten die kleinen Montirungsstücke, wenn er schon ein halbes Jahr gedient hat, und nur aus den §§. 143. 144. angeführten Gründen entlassen wird.

§. 158.

Wenn das Gesinde aus den §§. 145 und 146. angeführten Gründen nach vorher gegangener Aufkündigung seinen Abschied nimmt, so finden die Vorschriften §. 154 und 155. Anwendung.

§. 159.

Erfolgt aber der Austritt nur aus der §. 147. bestimmten Ursache, so muß der Dienstbote mit den kleinen Montirungsstücken sich begnügen.

§. 160.

Rechtliche Folgen einer ohne Grund geschehenen Entlassung.

Eine Herrschaft, die aus andern als gesetzmäßigen Ursachen das Gesinde vor Ablauf der Dienstzeit entläßt, muß von der Obrigkeit dasselbe wieder anzunehmen und den Dienstvertrag fortzusetzen, angehalten werden.

dzenia, na ten czas państwo iest obowiązane do podobnego wynagrodzenia, to za ćwierćroczne lub miesiąc następny.

§. 154.

Gdy służący z przyczyn w §. 136. — 142. oznaczonych służbę opuszcza, więc powszechnie zostaje mu się całkiem liberya iako część zasług uważana.

§. 155.

Gdy służbę opuszcza z powodów §. 143 i 144. objętych, a ieszcze pół roku nie dosłużył, suknią i kapelusze zostawić powinien.

§. 156.

W przypadkach, gdy państwo czeladź według §. 117. — 135. 143. i 144. z służby oddala, może ona pospolicie całą zotrzymać liberyą.

§. 157.

Jeżeli służący z przyczyn w §. 143. 144. wytkniętych z służby oddalonym zostanie, a już przez pół roku służył, więc zostaną mu się rzeczy mniejsze do ubioru należące.

§. 158.

Na przypadek gdy czeladź z powodów §. 145. 146. objętych, za poprzedniczym wypowiedzeniem z służby wychodzi, przepisy §. 154. i 155. zastosowane być mają.

§. 159.

Gdy iednak opuszcza służbę z przyczyny §. 147. oznaczoney, musi poprzestać na rzeczach mniejszych do ubioru należących.

§. 160.

Skutki prawne bezzasadnego oddalenia z służby.

Państwo, które z innych prawem nieoznaczonych przyczyn czeladź przed czasem z służby oddala, od Zwierzchności ma być przynaglone do przyjęcia iey napowrót i dalszego dotrzymywania kontraktu służby.

§. 161.

Weigert sie sich dessen beharrlich: so muß sie dem Dienstboten Lohn und Livree auf die noch rückständige Dienstzeit entrichten.

§. 162.

Auch für die Kost muß die Herrschaft sorgen.

§. 163.

Kann aber das Gesinde noch vor Ablauf der Dienstzeit ein anderweites Unterkommen erhalten, so erstreckt sich die Vergütungs-Verbindlichkeit der Herrschaft nur bis zu diesem Zeitpunkte, und weiter hinaus nur in sofern, als das Gesinde sich in dem neuen Dienste mit einem geringern Lohne hat begnügen müssen.

§. 164.

Ist die Herrschaft das entlassene Gesinde wieder anzunehmen bereit, das Gesinde hingegen weigert sich den Dienst wieder anzutreten; so kann letzteres in der Regel gar keine Vergütung fordern.

§. 165.

Weist aber das Gesinde einen solchen Grund seiner Weigerung nach, weswegen es seines Orts den Dienst zu verlassen berechtigt seyn würde: so gebührt demselben die §. 152. sequ. bestimmte Vergütung.

§. 166.

Kann das Gesinde den vorigen Dienst wegen eines inzwischen erhaltenen anderweitigen Unterkommens nicht antreten, so findet die Vorschrift §. 163. Anwendung.

§. 167.

Verlassung des Dienstes.

Gesinde, welches vor Ablauf der Dienstzeit ohne gesetzmäßige Ursache den Dienst verläßt, muß durch Zwangsmittel zu dessen Fortsetzung angehalten werden.

§. 168.

Will aber die Herrschaft ein solches Gesinde nicht wieder annehmen, so ist sie berechtigt, ein anderes

§. 161.

W razie opórnego wzbraniania się, służącemu zasługi i liberyą za resztę czasu służby wydadz iest obowiązane:

§. 162.

Również obowiązek dostarczania żywności aż dotąd, do niego należy.

§. 163.

Jeżeli iednak czeladź przed czasem upłynienia służby inne miejsce dostać może, więc obowiązek wynagrodzenia dla państwa trwa tylko aż dotąd, a nadal tylko pod względem, gdyby czeladź w nowej służbie na mniejszych zasługach przestawać musiała.

§. 164.

Gdy państwo chce znów przyjąć czeladź z służby oddaloną, ta zaś od tego się wzbrania, więc ta tu pospolicie żadnego wynagrodzenia żądać nie może.

§. 165.

Jeżeli iednak czeladź wykaże powód swego wzbraniania się taki, dla którego by z swej strony służbę miała prawo opuścić, więc należeć iey się będzie wynagrodzenie §. 152. seq. wskazane.

§. 166.

Przeciwnie przepis §. 163. zastosowanym zostanie, gdy czeladź dla uzyskanego w tym czasie nowego miejsca do dawnej służby powrócić nie zdoła.

§. 167.

Opuszczenie służby.

Czeladź, która przed upłynieniem czasu służby, takową bez prawney przyczyny opuszcza, środkami przymusu do dalszej służby przytrzymaną bydź ma.

§. 168.

Państwo, które takowey czeladzi już nie chce przyjąć na powrót, ma prawo do urzą-

an seine Stelle zu mietzen, und der ausgetretene Dienstbote ist nicht allein schuldig die dadurch verursachten mehreren Kosten zu erstatten; sondern verfällt überdieß in eine Strafe, die nach Maßgabe des Grades der Verschuldung auf zwei bis zehn Thaler oder bei Unvermögen auf verhältnißmäßiges Gefängniß festzusetzen ist.

§. 169.

Das abziehende Gesinde ist schuldig, alles, was ihm zum Gebrauche in seinen Geschäften, oder sonst zu seiner Aufbewahrung anvertraut worden, der Herrschaft richtig zurück zu liefern.

§. 170.

Den daran durch seine Schuld entstandenen Schaden muß es der Herrschaft ersetzen. (§. 65 — 69.)

§. 171.

Abschied.

Bei dem Abzuge ist die Herrschaft dem Gesinde einen schriftlichen Abschied, und ein der Wahrheit gemäses Zeugniß über seine geleisteten Dienste zu ertheilen schuldig.

§. 172.

Werden dem Gesinde in diesem Abschiede Beschuldigungen zur Last gelegt, die sein weiteres Fortkommen hindern würden: so kann es auf polizeiliche Untersuchung antragen.

§. 173.

Wird dabei die Beschuldigung ungegründet befunden; so muß die Obrigkeit dem Gesinde den Abschied auf Kosten der Herrschaft ausfertigen lassen, und letzterer fernere üble Nachrichten bei namhafter Geldstrafe untersagen.

§. 174.

Hat hingegen die Herrschaft einem Gesinde, welches sich grober Laster und Veruntreuungen schuldig gemacht hat, das Gegentheil wider besseres Wissen bezeugt; so muß sie für allen einem dritten daraus entstehenden Schaden haften.

§. 175.

Die folgende Herrschaft kann sich also an ihr wegen des derselben durch solche Laster oder Verun-

dzenia innego w iey miejsce; a ten, który służbę bezprawnie opuścił, nietylko wynikłe ztąd koszta musi powrócić, ale też ma bydź złożony karą, która w miarę przewinienia na dwa do dziesięciu talarów, a w razie ubóstwa na stósunkowe więzienie ustanowioną bydź powinna.

§. 169.

Odchodząca czeladź, wszystko, co mu do użycia w iey czynnościach, lub też inaczej powierzonym zosiło, wiernie państwu napowrot oddadź powinna.

§. 170.

Szkodę w przedmiotach takowych wynikłą musi państwu wynagrodzić. (§. 65 — 69.)

§. 171.

Zaświadczenie.

Gdy czeladź z służby odchodzi, państwo oneyże piśmienne i z prawdą zgodne świadectwo wypełnioney przez niego służby, udzielić iest obowiązane.

§. 172.

Czeladź żądać może dochodzenia policyjnego zarzutów, któreby w wydanym iey świadectwie były umieszczone, a dalszego iey tamowały procederu.

§. 173.

Jeżeli zarzut okaże się bezzasadnym, zwierzchność kosztem państwa, wyda dla czeladzi świadectwo, a tam temu dalsze posądzania pod pewną karą pieniężną zakaże.

§. 174.

Przeciwnie gdy państwo czeladzi, która dopuściła się grubych przestępstw i przeniewierzenia się, dobre udziela świadectwo, za wszelką dla trzeciej osoby ztąd wynikłą szkodę iest w odpowiedzi.

§. 175.

Wszelkiew więc szkody, któraby przez podobne sprawowanie się sługi, nowemu panu

trennungen des Dienstboten verursachten Nachtheils halten.

§. 176.

Nach soll eine solche Herrschaft mit einer Geldstrafe von Einem bis Fünf Thalern zum Besten der Armenkasse des Orts belegt werden.

zrządzoną została, tenże na niem poszukiwać może.

§. 176.

Również państwo takowe udzielające świadectwo, karą pieniężną jednego do pięciu talarów na rzecz kassy ubogich miejsca złożone być ma.

Nro. 3.

(Nro. 18. b. D.) Reglement wegen Einrichtung der akademischen Gerichtsbarkeit bei den Universitäten.
Vom 28sten December 1810.

Wir Friedrich Wilhelm, von Gottes Gnaden, König von Preußen &c. &c.

haben beschlossen, der akademischen Gerichts-Verfassung eine zweckmäßigere Einrichtung zu geben; dem gemäß verordnen Wir folgendes:

§. 1. Die bisher auf Unseren Universitäten ausgeübte Gerichtsbarkeit, sie sey in Gesetzen oder Privilegien gegründet, wird hiemit aufgehoben und alle das Verfahren in Rechtsfachen der Studirenden bestimmente frühern Verordnungen, in wie fern sie dieser Vorschrift widerstreiten, treten hiemit außer Kraft.

§. 2. Die Rectoren, Professoren, Privat-Dozenten, Syndici und Sekretairs der Universitäten haben den Gerichtsstand Königlicher Staats-Beamten.

§. 3. Alle andere Universitäts-Verwandte, selbst Hofmeister und Bediente der Studirenden stehen unter demjenigen Gerichte, denen andere Bürger ihres Ranges oder Standes nach der Regel zugewiesen sind.

Nro. 8.

(Nro. 18. oryg.) Regulamen względem urzędzenia jurysdykcyi akademiczney na uniwersytetach.
Z dnia 28. Grudnia 1810.

My FRYDERYK WILHELM,
z Bożey Łaski, Król Pruski etc. etc.

postanowiliśmy urządzić stósowniey jurysdykcyą akademiczną, zaczem stanowimy, co następuje:

§. 1. Jurysdykcyja na uniwersytetach Naszych wykonywana, czyli na prawie lub nadaniach zasadzająca się, znosi się ninieyszém, i wszystkie dawnieysze ustawy postępowania w sprawach akademików, tyczące się, a z obecném postępowaniem w sprzeczności będące zupełnie ninieyszém uchylają się.

§. 2. Rektorowie, professorowie, nauczyciele prywatni, syndycy i sekretarze uniwersytetów, mają dla siebie sąd, iaki jest dla Królewskich urzędników krajowych.

§. 3. Wszystkie inne do uniwersytetu należące osoby, guwernerowie, nawet i służący akademików zostają pod temi sądami, do których mieszkańcy ich stopnia lub stanu należą.

§. 4. Nur die Studirenden selbst genießen, ohne Unterschied ihrer Herkunft, eines besonderen Gerichtsstandes und zwar in der Regel des Gerichtsstandes der Exemten.

§. 5. Dem gemäß stehen sie, in allen durch die gegenwärtige Verordnung nicht ausgenommenen Fällen zu Berlin unter dem Kammergericht, zu Königsberg und Breslau unter dem Ober-Landes-Gericht, zu Frankfurt an der Oder unter dem Stadtgericht, dem alle dasige Eximite untergeordnet sind.

§. 6. Eltern und Vormünder der Studirenden, deren Zuziehung und Beitritt zur gerichtlichen Verhandlung nöthig ist, müssen gleichfalls so lange der Sohn oder Pflegebefohlene akademischer Bürger ist, vor diesen Gerichten Recht nehmen, sie seien in sonstiger Rücksicht denselben unterworfen oder nicht.

§. 7. Der akademischen Obrigkeit bleibt die ausgedehnte Disciplin und Polizey-Gewalt in allen rein akademischen und vermöge dieser Verordnung ihr vorbehaltenen Fällen und Geschäften.

§. 8. Kraft dessen kann sie auf Abbitte, Verweis, Unterschrift des Consilii abeundi, Exclusion, wirkliches Consilium und Relegation erkennen, auch mit Gefängniß bis zu 4 Wochen bestrafen.

§. 9. Außer den eigentlich akademischen Vergehen, die sich auf den Stand und Beruf des Studirenden und dessen Verhältniß gegen die Obern und Lehrer der Universität beziehen, stehen zur Cognition der akademischen Obrigkeit und werden disciplinarisch behandelt:

- a) Injurienfachen der Studenten unter sich;
- b) Duelle mit Studenten, in sofern dabei weder Tödtung noch Verstümmelung noch bedeutende Verwundung vorgefallen ist;
- c) alle geringere Vergehen der Studenten überhaupt, d. h. solche, denen das Gesetz nur ein vierwöchentliches Gefängniß oder eine noch geringere Strafe androhet.

§. 4. Akademicy tylko bez różnicy ich urodzenia, mają dla siebie sądownictwo szczególne, a to pospolicie Sąd dla exemtów.

§. 5. Podług tego więc, akademicy w wszystkich obecnej ustawą nie wziętych przypadkach, zostają w Berlinie pod Sądem kameralnym, w Królewcu i Wrocławiu pod głównym Sądem krajowym, a w Frankforcie nad Odrą pod Sądem miejskim, do którego wszyscy tamteysi exemti należą.

§. 6. Również rodzice i opiekuni akademików, których pociągnięcie i działanie w sądowych czynnościach stanie się potrzebnym, muszą w tychże Sądach stawać, póki syn ich lub małoletni jest obywatelem akademicznym bez względu na to, czyli onymże są podlegli lub nie.

§. 7. Rozciągnięta karność i władza policyjna zostaje przy zwierzchności akademickiej w wszelkich przypadkach i czynnościach li tylko akademicznych, i przez obecną ustawę dla niej zastrzeżonych.

§. 8. Mocą teyż władzy może zawyrokoować przeproszenie, naganę, podpis Consilii abeundi, ekskluzję, istotne consilium i relegacją, oraz karę więzienia do czterech tygodni.

§. 9. Oprócz właściwie akademicznych przekroczeń, do stanu i powołania akademika i stosunku jego względem Zwierzchników i nauczycieli akademicznych ściągających się, należą do rozpoznania Zwierzchności akademickiej, i pod względem karności roztrząsane będą:

- a) sprawy o injurye pomiędzy akademikami;
- b) pojedynki z akademikami, jeżeli nie pociągnęły za sobą uśmiercenia, zkalectwienia lub znacznego zranienia;
- c) w ogóle wszystkie mniejsze wykroczenia akademików to jest takie, na które prawo cztero-tygodniowe więzienie lub mniejszą karę zagraża.

§. 10. Wenn jemand, der nicht zur Universität gehört, gegen einen Studirenden auf Injurien klagen will, so muß er zuvor die akademische Obrigkeit anzeigen. Wenn vor dieser die Sache nicht verglichen, oder nicht zur Zufriedenheit des Klägers entschieden wird: so steht diesem frei, den ordentlichen Rechtsweg, vor den im §. 4. genannten Gerichten einzuschlagen, ohne daß er eine Instanz verloren hat, und die Entscheidung der Universitäts-Obrigkeit hat nur die Kraft eines einfachen Resoluts.

§. 11. Der Kläger muß jedoch seine Unzufriedenheit mit dem akademischen Spruche innerhalb acht Tagen nach dessen Publication bei Verlust seines ferneren Klagerechts, dem Rector schriftlich anzeigen.

§. 12. Uebrigens bleibt den Universitäten die Instruktion und der richterliche Ausspruch

- a. wenn ein Student wegen gesetzmäßiger Schulden belangt, oder
- b. bei Gelegenheit der im §. 9. gedachten geringen Vergehen auf Schadensersatz oder Erstattung freyden Eigenthums in Anspruch genommen wird.

§. 13. Die Appellation von den Entscheidungen der Universität in dergleichen Geldsachen gehet an die Obergerichte der Provinz, hingegen in den bloßen Disciplinarsachen hat gar keine Appellation statt, sondern nur der Weg einer simplen Beschwerde an die den Landes-Universitäten vorgesezte Abtheilung Unsers Ministerii des Innern, wenn auf Relegation oder Consilium abeundi erkannt ist.

§. 14. Zur Ausübung der den Universitäten vermöge dieser Verordnung zustehenden Macht und Befugnisse wird der akademischen Obrigkeit ein Syndicus zugeordnet, der ein Rechtsverständiger seyn muß, übrigens weder akademischer Lehrer noch Privat-Dozent seyn darf.

§. 15. Die Ernennung desselben geschieht von der Abtheilung im Ministerio des Innern für den öffentlichen Unterricht mit Zustimmung Unsers Justiz-Ministerii.

§. 10. Gdy ktokolwiek do uniwersytetu nie należy, chce zaskarżyć akademika o injurię, wprzód do Zwierzchności akademicznej udadź się powinien. Jeżeli ta sprawa nie zostanie ugodzoną, lub też powód nie będzie kontent z wydaney decyzyi, wolno mu pójść zwyczajną prawa drogą do Sądów w §. 4. wskazyanych i niestracił przeto iedney instancyi, albowiem decyzya zwierzchności akademicznej, ma tylko moc prostego rezolutu.

§. 11. Jednak powód pod upadkiem prawa do skargi, w ciągu dni ośmiu po ogłoszeniu mu decyzyi akademicznej swe niezaprzesianie na niey, Rektorowi piśmiennie oświadczyć powinien.

§. 12. Zresztą zwierzchności akademicznej zostawia się instrukcja i wyrok sądowy:

- a) gdy akademik o długi prawne zaskarżonym,
- b) lub o wynagrodzenie szkody albo powrócenie cudzey własności z powodu przekroczeń lekkich w §. 9. wzmiankowanych pociągnionym zostanie.

§. 13. Appellacya od wyroków uniwersytetu, w takowych sprawach pieniężnych, należy do Sądów wyższych prowincyi. W przedmiotach zaś karności, appellacya wcale nie ma miejsca; gdy relegacyą lub consilium abeundi zawyrokowano, proste tylko zażalenie do wydziału Naszego Ministeryi spraw wewnętrznych uniwersytetom kraiovym przełożonego, zanesionym bydź może.

§. 14. Końcem doprowadzenia do skutku władzy i praw obecną ustawą uniwersytetom nadanych, zwierzchności akademicznej przydanym będzie syndyk, który musi bydź prawnikiem, wszelako ani akademicznym ani prywatnym nauczycielem bydź nie może.

§. 15. Mianuie go Wydział oświecenia publicznego w Ministerium wewnętrzném z zezwoleniem na to Naszego Ministra sprawiedliwości.

§. 16. In den §. 13. erwähnten Evidenzsachen erkennt dieser Syndicus für sich allein; hingegen an der Ausübung der Disciplin und Straf-Gewalt nimmt er mit dem Rector und Senat denjenigen Antheil, den ihm seine von der Abtheilung für den öffentlichen Unterricht zu vollziehende Instruktion anweisen wird.

§. 17. Der ordentlichen Polizei sind Professoren und Studenten ganz in der Art wie andere Bürger unterworfen, in wiefern nicht diese Verordnung eine Ausnahme begründet. Alle Exemtionen, die dieser Bestimmung widerstreiten, sind hiemit aufgehoben und die Polizei übt auch wider Studierende das Recht des ersten Angriffs.

Nach dieser Verordnung, welche zu Jedermanns Wissenschaft öffentlich bekannt gemacht werden soll, haben alle die es angehet, besonders Unsere Universitäten und alle Staatsbehörden sich zu achten.

Gegeben Berlin, den 28sten Dezember 1810.

Friedrich Wilhelm.

v. Hardenberg. v. Kirchheim.

§. 16. W sprawach cywilnych w §. 13. wzmiankowanych, sam wyroknie syndyk. Co zaś do wymiaru karności i władzy karzącej, więc wspólnie z Rektorem i Senatem działać będzie tak, iak instrukcyja przez wydział oświecenia publicznego dla niego wydadź się mająca postanowi.

§. 17. Professorowie i akademicy porówno z innymi mieszkańcami zostają pod zwyczajną policyą w każdym razie, gdzie obecne urządzenie nie ustanowiło wyjątku. Wszystkie exemcyje z postanowieniem obecnym w sprzeczności będące uchylają się, i policyja użyć również może naprzeciw akademikom prawa pierwszego na nich uderzenia.

Do ustawy tej, która dla każdegokolwiek wiadomości publicznie ogłoszoną bydz ma, wszyscy których się dotyczy, a szczególniej Uniwersytety Nasze i wszystkie Władze kraio-we stosować się mają.

Dan w Berlinie dnia 28: Grudnia 1810.

FRYDERYK WILHELM.

v. Hardenberg. v. Kirchheim.